magazin istoric

Apare din aprilie 1967

OCTOMBRIE 2011

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

OCTOMBRIE 2011

SUMAR octombrie 2011

4 Mitocanul automobil
G. TOPÂRCEANU

5 Studentă la Universitatea de pe locul 49 în lume
A.E. BUDURA

10 Mlădioasa Românie între München și Moscova
Nicolae Titulescu sub lupa lui Grigore Gafencu
I. CALAFETEANU

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

15 Corespondent de război în Spania lui Franco
O. VOROBCHIEVICI, D. PREDA

♦

19 România prin diafragma și cu expunerea unei mari artiste
Lee Miller
A.-S. IONESCU

26 Gheorghe Gheorghiu-Dej descoperă capitalismul la New York
GR. ALDESCU-ALDEA

30 Memoria ASTREI
D. VOINA

EXCLUSIVITATE

33 Odiseea Sfintei Parascheva
S. RAKOVA

76 Manuscrise cantemiriene la Sankt Petersburg
S. FRANȚUZOV

ENIGME ALE ISTORIEI

36 Cum s-a scufundat „Moskva"
M. MOȘNEAGU

♦

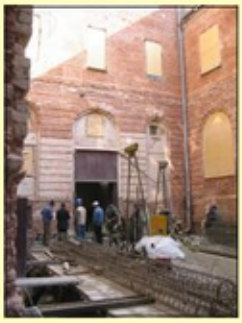

41 Rectitorirea Palatului Vechi al Băncii Naționale a României
C. ȚURLEA

45 911, apel de urgență
11 septembrie 2001. Contextul geo-strategic
C. TRONCOTĂ, D. MATEI

CHIPURI UITATE

49 În vârful peniței... planeta Neptun
Un francez și un român iubitori de stele
M. STAVINSCHI

magazin istoric

Anul XLV – serie nouă – nr. 10 (535)
octombrie 2011

www.magazinistoric.ro
e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com
Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Împăratul Qianlong (1711-1799) a domnit oficial între 1735-1796. A abdicat în favoarea fiului său, din respect pentru bunicul Kangxi, ca să nu domnească mai mult decât acesta. Tablou realizat de iezuitul Giuseppe Castiglione, misionar în China

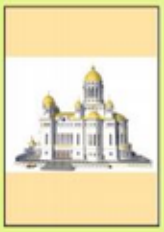

2 Așa va arăta viitoarea Catedrală a Mântuirii Neamului

3 Turnul Forkesch a fost ridicat între anii 1494-1534 și era unul dintre turnurile principale ale zidului fortificat ce proteja orașul Mediaș. Până la sfârșitul secolului al XVIII-lea turnul avea și un ceas care indica ora prin bătăi de gong

4 Tânăra regină a Franței Maria de Medici (1573-1642), în realizarea picturală a unui membru al Școlii lui Santi di Tito, artist contemporan ei; fiică a marelui duce al Toscanei, Maria s-a căsătorit la 27 de ani cu regele Franței Henric al IV-lea, după anularea căsătoriei anterioare a monarhului cu Margareta de Valois. Grație ei – care, după asasinarea soțului, în 1610, a devenit regentă–, Franța și-a abandonat politica tradițională antihabsburgică

Revistă editată de
FUNDAȚIA CULTURALĂ MAGAZIN ISTORIC

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician DAN BERINDEI,
academician
DINU C. GIURESCU,
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei
Secretar general de redacție
Florentina Dolghin
Redactori:
Theo Stănescu-Stanciu,
Irina Țăranu
Secretar de redacție
Theodor Lianos
Director economic
Doina Pascu
Corectura
Georgeta Apreotesei
Secretariat
Constanța Avram
Difuzare
Constantin Petrescu
Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III, camerele 283 (secretariat și difuzare), 285, 287, Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 15, Căsuța poștală 15-702, Cod 010155, Telefon, Fax: 021.315.09.91, 021.312.68.77

Tipărit la C.N.I. – „CORESI" S.A. București

DESPRE AUTOMOBIL

GEORGE TOPÂRCEANU

Dintre toate născocirile diavoleşti câte s-au pripăşit prin ţara noastră, cea mai primejdioasă este automobilul.

Când trece un automobil în viteză pe stradă, toată lumea ar trebui să se refugieze prin case, prin beciuri sau pe acoperişuri, în loc să-şi puie nădejdea numai în noroc şi în ajutorul providenţei.

Dar aşa e omul făcut: după ce se deprinde cu o primejdie, nu i se mai pare atât de grozavă. Astfel, când trece un automobil, fiecare se gândeşte în sine poate că nu mă calcă tocmai pe mine... Adică fiecare speră că, poate, de data asta o să-l calce pe altul.

Automobilul este un vehicul foarte grăbit. El are întotdeauna aerul că scapă trenul. Parcă, până la urmă, nu tot acolo o să ajungă şi el, unde ajung toate automobilele care s-au grăbit prea tare...

Nimeni nu ştie unde se duce automobilul şi nici, mai cu seamă, pentru ce se grăbeşte. Ca să dezlegi această enigmă, ar trebui să te iei după el şi să-l ajungi din urmă ceea ce mi se pare aproape imposibil din partea unui simplu particular fără motor. Numai o comisie oficială de specialişti înzestraţi cu motor la picioare sau muştar la coadă ar mai fi în stare să-l prindă şi să-i ceară socoteală. Dar tot nu cred că ar obţine un răspuns din partea lui, pentru că automobilul e o persoană foarte susceptibilă, care nici cu poliţia nu vrea să stea de vorbă. Şi poate că, la urma-urmei, nici el singur nu ştie bine din ce pricină se grăbeşte...

Idealul oricărui automobil de lux este ca toată omenirea să moară, numai el să trăiască.

Convingerea lui intimă este că numai el are dreptul să circule pe străzi şi pe drumuri. Trăsurile, oamenii şi toate celelalte vehicule care merg pe jos comit un abuz revoltător numai prin faptul că ies din ogradă.

Când d-ta, om pe jos, ajungi la o răspântie în faţa unui şir lung de căruţe încărcate cu lemne, te resemnezi şi le aştepţi să treacă. E o fatalitate înaintea căreia te pleci, fără să crâcneşti. Şi-i vorba de un omagiu pe care-l aduci societăţii umane cu nevoile ei – chiar dacă, în fond, te simţi mai bine crescut decât ea... Automobilul însă, în asemenea situaţie, nu vrea să ştie nimic. Pe el îl apucă un soi de trepidaţie pe loc, un adevărat acces de isterie. Şi-ncepe să ţipe, să ameninţe şi să hârâie, de parcă-l taie cineva. Iar când scapă din loc, pufnind şi sforăind, împuşcă în urma lui ca din mitralieră şi otrăveşte un cartier întreg cu gaze asfixiante.

Uitaţi-vă la el când trece pe stradă, cu privirea fixă, cu un aer de ferocitate mecanică în ochii lui ieşiţi afară din orbite, printre două rânduri de pietoni grămădiţi pe trotuare, hipnotizaţi, terorizaţi [...] Dacă vreunul din nenorociţii aceştia încearcă să traverseze strada, automobilul scoate imediat o poruncă scurtă, răguşită, răstită ca o înjurătură:

– Hârrr!

Asta înseamnă, pe limba lui:

– Îndărăt! Stai să trec. *Eu* întâi!

Şi dacă nu te fereşti instantaneu din calea lui, atunci îi sare ţandăra imediat:

– Hâr-Hâr!

(Adică: la o parte, idiotule, că te fac praf!)

[...] A fost o vreme când automobilul era o raritate. Numai un mare bărbat politic sau un latifundiar, adică numai un personagiu cu mare suprafaţă, recunoscut de toată lumea ca analfabet, avea dreptul să aibă automobil.

Astăzi automobilele s-au înmulţit aşa de tare, că despre unele nu mai ştie nimeni ale cui sunt, parcă n-ar avea stăpân...

Cum se înmulţesc automobilele?

Nu se cunoaşte nimic cu precizie în această privinţă. Ceea ce putem şti e numai atâta, că domnul X., de pildă, o duce destul de greu cu criza asta mondială, care nu se mai isprăveşte, şi cu leafa lui personală, care din păcate se isprăveşte la ţanc în fiecare lună... Dar într-o bună zi, ce să vezi. Încă un automobil de lux şi-a făcut apariţia pe lume, nou-nouţ!

(*Pagini de proză,* Editura Junimea, 1985)

EVENIMENT

53 Societatea civilă a Mediașului săsesc medieval
H. DROTLOFF

♦

57 Pe vremuri oamenii își trimiteau scrisori
Sfaturi pentru Cuza Vodă
G. FILITTI

61 Sublocotenent la 16 ani
T.D. LAZĂR

65 Milenii, secole și o lună într-o pagină

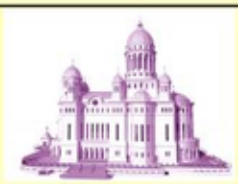

66 Peregrinările Catedralei
N. NOICA

PASTILA DE CUVINTE

70 Am luat și am dat cuvinte
M. SALA

♦

72 „Băiete, una mică! Da' repede, că pleacă trenul!"
Restaurantul lui C. Dobrogeanu-Gherea din gara Ploiești
D. STĂNESCU

FEMEILE DIN SPATELE BĂRBAȚILOR CELEBRI

78 Francesca de Gasperi
T. STANCIU

DICȚIONAR ISTORIC

83 Zeul cu un singur ochi și virtuoasa lui soție
A TUDOR

A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ

86 Cobilița și desagii
G. ROȘU

87 Războinicii luminii
Delta Force
L. BANU, F. BANU

RUBRICI

64 Pentru biblioteca dumneavoastră

91 În București, acum 50 ani

14; 94; 95 Blitz... Concurs; Rebus; Dialog

Principalii participanți la înăbușirea răscoalei boxerilor (1899-1901)

surile pentru renegocierea prevederilor tratatului. Ca urmare, în Statele Unite ale Americii, după ce s-a constatat umflarea artificială a pretențiilor, personalități politice și ale cercurilor academice au cerut președintelui Th. Roosevelt să solicite Congresului reducerea la jumătate a sumei solicitate și folosirea acesteia pentru educația tinerei generații. Motivând acest demers, rectorul Universității din Illinois, Edmund J. James, a afirmat în 1906 că „țara care va reuși să educe această generație de tineri chinezi va reuși să culeagă cele mai mari roade atât în privința influenței spirituale, cât și în ce privește schimburile comerciale" în relațiile sale cu China.

La studii în America

Când Congresul american a aprobat „returnarea" unei părți din despăgubiri, această părere a cântărit greu. America a devenit prima țară care a adoptat o asemenea măsură în favoarea introducerii unui sistem modern de învățământ în China. Începând din anul 1908, urma ca statul chinez să trimită în fiecare an câte 100 de studenți bursieri pentru a frecventa cursurile de agronomie, inginerie industrială, fizică, chimie, căi ferate, finanțe, drept, pedagogie și altele.

La Beijing, Curtea Imperială a aprobat propunerea și, în anul 1909, a luat o serie de măsuri în vederea trimiterii viitorilor studenți bursieri în Statele Unite: a ordonat înființarea unei comisii imperiale care să se ocupe de selectarea lor după niște criterii foarte severe, ca și de înființarea unei școli speciale pregătitoare a acestora; a donat o suprafață de 30 de hectare din grădinile princiare Qinghuayuan – Grădina Florilor Pure –, pentru a-i servi acesteia drept campus, teren pe care urma să se ridice săli de cursuri, cămine etc.

Între anii 1909 și 1911, au plecat la studii în America primii 180 de studenți bursieri, iar la 29 aprilie 1911, 460 de studenți, aspiranți la studii în America, au început, sub îndrumarea a 30 de profesori, cursurile pregătitoare în Qinghua Xuetang – Colegiul Qinghua. Acesta este predecesorul Universității Qinghua de azi. Ziua înființării acestuia a devenit ziua aniversară a Universității, celebrată în fiecare an în ultima duminică a lunii aprilie.

Chiar din primele momente ale existenței sale, soarta Universității Qinghua s-a împletit strâns cu soarta întregii Chine, cu momentele ei de decădere sau de înflorire. Cu toate că această instituție purta stigmatul „rușinii naționale", prin faptul că fusese înființată cu fonduri recuperate din despăgubirile umilitoare impuse națiunii chineze, totuși, așa cum se arată într-o istorie a universității, editată cu ocazia celei de a 90-a aniversări, „rădăcinile ei se aflau adânc înfipte în solul Chinei, așa că ea a reușit să îmbine în mod fericit elementele chineze cu cele occidentale, trecutul cu prezentul, devenind o școală cu tradiție patriotică și revoluționară care, în secolul al XX-lea, a adus o importantă contribuție la înflorirea țării și la dezvoltarea științei și tehnicii, precum și a culturii chineze", a dat țării o pleiadă de specialiști de cea mai înaltă clasă, care s-au afirmat ca personalități remarcabile ale vieții științifice, tehnico-inginerești, literare și politice.

Reformarea

După proclamarea Republicii China, în ianuarie 1912, sarcina principală a Cole-

Primul grup de 47 de studenți care, în luna octombrie 1909,

UNIVERSITATEA QINGHUA LA CENTENAR

Intrarea principală de răsărit a Universității Qinghua; poarta și inscripția au fost donate de absolvenții universității din Xianggang (Hongkong)

Dr. ANNA EVA BUDURA

Viața mea s-a împletit cu Universitatea Qinghua într-o dimineață cenușie de iarnă a anului 1950, cu câteva luni înainte ca ea să-și celebreze cea de-a 40-a aniversare. Portalul ei de vest, străjuit de doi lei falnici, prin care am intrat în campus, mi-a rămas puternic întipărit în minte, acesta devenind simbolul porții ce mi s-a deschis în acel moment spre fascinanta lume chineză. Profesorii și studenții universității m-au primit cu dragoste și entuziasm, apoi mi-au condus primii pași pe drumul însușirii limbii chineze și al cunoașterii istoriei și civilizației națiunii zhonghua. În primii doi ani ai studiilor mele în China, Universitatea Qinghua mi-a fost Alma Mater grijulie și generoasă, iar după aceea, de-a lungul deceniilor, până la centenarul ei, punct de referință pentru întreaga activitate de istoric sinolog.

Despre istoria Universității Qinghua am căpătat cele dintâi informații la 23 decembrie 1950, în cadrul primei expuneri din ciclul celor destinate a-i familiariza pe studenții străini cu istoria Chinei. Era firesc să cunoaștem trecutul acestei importante instituții de învățământ în care trăiam și care îl reflecta și pe cel al Chinei, așa cum într-o picătură de apă se regăsește marea infinită.

Istoria ei începe cu semnarea celui mai umilitor și împovărător tratat inegal impus vreodată Imperiului Qing de puterile străine: cel încheiat la 7 septembrie 1901, cu zece state occidentale și cu Japonia, după înfrângerea răscoalei populare din 1900, cunoscută ca Răscoala boxerilor. Conform Articolului 7 al tratatului, China era obligată să plătească țărilor respective 450 milioane liang de argint (1 liang este egal cu 37,7495 grame de argint pur; valoarea în întregul ei echivala cu 333 milioane dolari, respectiv cu 71 milioane lire sterline), drept despăgubiri pentru cheltuielile de război, pierderile suferite de persoane fizice sau colectivități creștine aparținând acelor țări. Plata fiind eșalonată până în anul 1940, la acea sumă se calcula o dobândă de 4%, astfel că ea practic s-a dublat, ajungând la peste 982 milioane liang de argint. În funcție de pretențiile prezentate, fiecare stat urma să primească din această sumă totală un anumit procentaj. Statelor Unite ale Americii le reveneau 7,32 %, respectiv, peste 24 milioane dolari.

La scurt timp după semnare, reprezentanții diplomatici chinezi acreditați în țările respective au început demer-

Qinghua. S-a hotărât ca Universitățile Qinghua, Beijing și Nankai să fie evacuate la Kunming și să-și continue activitatea acolo, în cadrul Universității Aliate din China de Sud-Vest. La 4 mai 1938, această universitate și-a deschis cursurile și, timp de opt ani, în condiții precare, profesorii și-au continuat activitatea, reușind să pregătească 2.522 de absolvenți.

Primul edificiu al Colegiului Qinghua; monument istoric

După încheierea războiului, la 10 octombrie 1946, Universitatea Qinghua și-a reluat activitatea în vechiul campus din suburbia vestică a Beiping-ului. Cum 90% din mobilierul, aparatura și fondurile bibliotecii au fost distruse de ocupanții japonezi, conducerea universității, cadrele didactice și studenții s-au angajat într-o muncă susținută pentru a crea cât mai repede condiții normale desfășurării activității academice. În ciuda condițiilor grele postbelice, campusul s-a extins la 100 ha, au fost ridicate cămine, laboratoare, săli de cursuri, suprafața construită ajungând la 104.935 m². Numărul studenților a atins cifra de 2.300, dintre care 1.200 la Politehnică, iar al cadrelor didactice la 391, dintre care 110 profesori și conferențiari. Funcționau 26 de facultăți.

La 15 decembrie 1948, a început o nouă etapă în istoria Universității Qinghua: Armata de Eliberare a Poporului Chinez a eliberat pașnic campusul. După proclamarea Republicii Populare Chineze, la 1 octombrie 1949, profesorii și studenții au primit cu încredere schimbarea survenită; mulți s-au întors din străinătate, fiind gata să-și pună pregătirea și capacitățile creatoare în serviciul noului regim instaurat de Partidul Comunist Chinez, care promitea să conducă China pustiită de războaie și umilită de puterile străine pe calea prosperității și demnității.

Doar Politehnică

Aceasta era starea de spirit pe care am găsit-o, în decembrie 1950, când am ajuns în campusul universitar Qinghua. „Viața la Qinghua este foarte frumoasă – am notat la 11 februarie 1951 în jurnal. Există posibilități depline pentru însușirea unei culturi generale și a limbilor străine, ca și pentru practicarea diferitelor sporturi". Cu profesorii și studenții am stabilit foarte repede contacte prietenești, sincere și deschise, m-am atașat de ei fără să simt distanța geografică, deosebirile de tradiții, de experiență istorică, de viață. Erau cu toții oameni cu maniere rafinate și înzestrați cu înțelepciunea unei națiuni cu o lungă civilizație, erau modești și pregătiți să accepte noi idei, noi cunoștințe.

Deviza universității

Am fost martora începutului mișcării de reeducare a profesorilor și studenților, pentru a le schimba concepția despre viață și lume, acțiune chemată să transforme Qinghua „într-o adevărată universitate deschisă poporului, care să corespundă nevoilor reconstruirii și dezvoltării țării". Am o admirație profundă pentru dascălii mei, care aveau sarcina să ne învețe repede și bine limba chineză, pentru toți profesorii Universității care, în acei ani grei, au dispus de resurse sufletești să-și îndeplinească în mod exemplar îndatoririle de a instrui noua generație.

Între anii 1949 și 1951, Universitatea a pregătit cadre de specialitate, care să facă față nevoilor urgente din agricultură, geologie, minerit, construcții, meteorologie, finanțe etc., organizând cursuri speciale de doi ani pentru 7.571 cursanți, dintre care au absolvit 1.100.

În anul 1952, în cadrul acțiunii de reorganizare a universităților și facultăților, Qinghua și-a pierdut caracterul de universitate complexă și a rămas doar politehnică. O bună parte din corpul profesoral a fost transferată în noile institute specializate care s-au desprins de ea, ceea ce „pentru structura și evoluția sa a însemnat un sacrificiu prea mare" – se arată în *Istoria* Universității Qinghua, mai sus amintită. În anii următori, Universitatea a cunoscut o dezvoltare semnificativă: cu

giului Qinghua a rămas pregătirea studenților bursieri chinezi, pentru a putea urma cursurile universităților americane, începând din anul al III-lea. Programa Colegiului o urma cu rigoare pe cea a școlilor medii și a primilor doi ani ai facultăților americane; se foloseau materialul didactic și manualele editate acolo. Studenții acceptați erau supuși unui sistem sever de educație: li se cerea să fie sârguincioși, disciplinați, curați și să respecte principiile morale, iar pe lângă sarcinile prevăzute în programa școlii, ei trebuia să se angajeze în activități artistice și sociale, să practice zilnic sportul. Între anii 1912 și 1922, Colegiul Qinghua a trimis peste 1.000 de studenți bursieri la studii în universitățile din Statele Unite ale Americii, o generație care s-a afirmat în China cu remarcabile realizări în toate domeniile în care a fost pregătită.

Începând din 1916, directorul Colegiului Qinghua, Zhou Zhichun, sesizând „necesitatea independenței educației naționale și a dezvoltării instrucției moderne", a elaborat planul „lărgirii școlii și transformării ei într-o universitate". El a și purces la

(selectați din 630 de candidați), a plecat la studii în America

Grupul de studenți străini care a absolvit cursurile de limba chineză în 1952

adoptarea unor măsuri care să conducă la realizarea planului: a schimbat structura cursurilor, a numit profesori, a adus îmbunătățiri echipamentului, a construit cămine. Pentru realizarea acestui deziderat s-au deschis noi posibilități după Mișcarea din 4 Mai (1919), marcând începutul revoluției democratice, când gândirea democratică și patriotică a cuprins tineretul; acesta a cerut, odată cu „independența învățământului", și „libertatea științei", trecerea la „reformarea Qinghua". Noul director, numit în anul 1922, Cao Yunxiang, a militat susținut pentru ridicarea Colegiului la nivelul unei „universități complexe cu nimic mai prejos decât cele americane". În vederea realizării acestui program, o comisie de consilieri a fost formată din personalități marcante ale intelectualității chineze, dintre care mulți pregătiți în Statele Unite, ca, de pildă, Hu Shi.

În mai 1925, au fost admiși primii 132 de studenți la cursurile Universității Qinghua. Începând de la această dată, în incinta campusului funcționau trei secții: secția care pregătea bursierii pentru a-și continua studiile în America, secția universitară, cu 17 facultăți, și Institutul de Cercetare a Culturii Naționale. În luna august 1928, guvernul național de la Nanjing a preluat universitatea și i-a conferit numele oficial de Universitatea Națională Qinghua.

Studenții se întorc

Ca urmare a eforturilor depuse, între anii 1927 și 1937, Universitatea Qinghua a devenit o instituție de învățământ superior de prima clasă a Chinei, cu un profil multidisciplinar, cu institute de cercetare, 1.223 de studenți și 210 profesori, laboratoare moderne, o bibliotecă bine înzestrată, cu relații extinse până la marile personalități științifice din lumea întreagă. Deși se afla încă la începutul activității sale, Universitatea a pregătit absolvenți remarcabili, dintre care, după 1949, 24 au devenit membri ai Academiei de Științe a Chinei și doi – ai Academiei Statelor Unite ale Americii.

Izbucnirea, la 7 iulie 1937, a războiului de rezistență antijaponeză a impus adoptarea unor măsuri urgente pentru protejarea Universității

Nicolae Titulescu...

... Grigore Gafencu, decorat de Carol al II-lea...

... și Wickham Steed

Trecuseră doi ani de la moartea lui Nicolae Titulescu, dar personalitatea lui continua să fie evocată cu cele mai diverse prilejuri. În 1943, într-o lume ce sângera deja de patru ani într-un război nemilos, evocarea acelui „campion al păcii" avea semnificații legate nu numai de prezent, ci și de speranțe de viitor.

UN DISCURS RADIOFONIC CU BĂTAIE LUNGĂ

Prof. univ. dr. ION CALAFETEANU

Din Elveția, unde se stabilise din toamna anului 1941, Grigore Gafencu, fost ministru de Externe (1938-1940) și ministru al României la Moscova în perioada când s-a declanșat războiul la Răsărit, a evocat în paginile *Jurnalului* (Arhivele Naționale Istorice Centrale – A.N.I.C. –, caietul 299) figura marelui diplomat și patriot român.

Într-o zi de vineri, 25 iunie 1943, pe malul lacului Bellevue, în mica localitate Castelet, Gafencu se bucura de zilele frumoase de vară. De dimineață, trecuse lacul cu barca cu vâsle pentru a-și vizita un prieten. Seara, revenit acasă, a prins, „din întâmplare", emisiunea postului de radio Londra pentru România (prezentată de „un speaker teribil de bâlbâit"), dar și o cuvântare, în limba franceză, a jurnalistului și profesorului britanic Wickham Steed (1871-1956). De fapt, era mesajul unui prieten „Către poporul român".

Cu o voce puternică, cu aceeași „vioiciune și preciziune" așa cum îl cunoscuse Grigore Gafencu cu ani în urmă , Wickham Steed făcea un apel direct către „Ionel Antonescu, fostul atașat român la Londra". Îl cunoscuse în perioada în care, aflat în capitala Marii Britanii, acesta frecventa cursul de istorie pe care britanicul îl ținea la Universitate.

Ceea ce Wickham Steed nu reușise să înțeleagă până atunci (iar respectivul discurs propagandistic radiofonic tocmai acel aspect dorea să îl clarifice!) erau motivele care îl determinaseră pe generalul Ion Antonescu „să se arunce în brațele lui Hitler și să așeze țara lui în fața celor mai grele încercări". Pentru un răspuns corect, Steed a căutat să lămurească o altă problemă prealabilă: de ce a fost demis, la 29 august 1936, Titulescu, „tocmai când era pe cale să

sprijinul specialiștilor sovietici, au fost introduse predarea și cercetarea de noi ramuri ale științei, ca, de pildă, energia nucleară, construcția de rachete, electronica, automatizarea; s-a pregătit construirea primului reactor atomic experimental; au fost ridicate săli de cursuri și cămine, dublându-se suprafața construită din campus; până în 1966 au absolvit 20.000 de studenți și 1.400 de aspiranți, din rândurile lor ridicându-se conducători de stat și de partid, ca de pildă, președintele actual al Republicii Populare Chineze, Hu Jintao.

Jiang Nanxiang (1913-1988), rectorul Universității Qinghua între anii 1952-1966

Locul 49 în lume

În cei zece ani ai „revoluției culturale", Qinghua „a devenit o zonă grav calamitată", activitatea didactică și de cercetare practic a încetat. Lupta dintre facțiuni, maltratarea și umilirea cadrelor didactice și studenților, distrugerea unei treimi dintre laboratoare și a 50% din aparatura necesară cercetării au cauzat pierderi greu de estimat. După acest deceniu nefast în istoria Universității Qinghua, în februarie 1978, primii 800 de studenți selectați printr-un riguros examen de admitere și-au ocupat locurile în sălile de cursuri, apoi, în anul 1982, au fost titularizați primii 55 de profesori și întregul corp didactic și-a ocupat locul la catedre. Activitatea de pregătire a noii generații și munca de cercetare au intrat pe un făgaș normal, în fiecare an înscriindu-se 2.000 de studenți.

În anul 1981, când am participat la festivitățile ocazionate de cea de a 70-a aniversare a Universității și m-am întâlnit cu profesorii și colegii mei, am simțit prezența încrederii că politica de reformă și de deschidere pusă în aplicare din anul 1979 marchează începutul unei noi etape în istoria Universității, am văzut rezultatele muncii depuse de rectorul Liu Da, după 1977, în ce privește reconstruirea campusului, restabilirea ordinii în activitatea didactică și în cea științifică și am constatat determinarea tuturor de a readuce Universitatea la statutul ei de universitate complexă și de a o ridica la nivelul primelor universități din lume.

Întâlnire cu ocazia centenarului cu foști colegi ai cursului de limba chineză; în mijloc, Romulus Ioan și Anna Eva Budura

În realizarea acestui deziderat un rol hotărâtor l-a jucat concepția statului chinez „de a netezi calea pentru înflorirea țării prin intermediul științei și învățământului", cuprinsă în proiectul elaborat la propunerea președintelui Jiang Zemin. Universitatea Qinghua a fost inclusă în lista celor nouă universități etalon ale Chinei, cărora li s-au alocat 10% din cheltuielile dedicate cercetării. Doar între anii 1999 și 2001, Qinghua a primit din acest fond 1,9 miliarde yuani pentru a fi investiți în construcții. Între anii 1994 și 2002, au fost realizate în linii mari caracteristicile unei universități complexe, iar între 2003 și 2011 s-a atins dezideratul de a deveni o universitate de talie mondială, ea înscriindu-se printre primele 500 de universități din lume, ocupând locul 49. Cu ocazia ședinței festive consacrate centenarului Universității Qinghua, președintele Republicii Populare Chineze, Hu Jintao, a evidențiat realizările acesteia de a fi dat 170.000 de specialiști țării și 460 membri ai Academiei de Științe a R.P.C., 14 dintre cei 23 de savanți decorați pentru meritele în făurirea armei nucleare și cu hidrogen, construirea rachetelor și sateliților.

În prezent, la Universitatea Qinghua studiază 37.650 de tineri, dintre care peste 16.000 sunt masteranzi și doctoranzi; campusul se întinde pe 400 ha, iar suprafața construită se apropie de 2 milioane m².

În spiritul tradiției create de-a lungul celor 100 de ani de istorie, respectarea devizei sale *ziqiang bu xi, hou de zai wu – Perfecționare fără răgaz, dăruire totală* – constituie garanția progresului și în deceniile viitoare. ■

aer etc. etc.) Vina lui Carol față de ideea siguranței colective e astfel mult micșorată: el s-a lepădat de Tit[ulescu] după ce mai toți prietenii, mari și mici, ai lui Tit[ulescu] se lepădaseră de politica lui sau nu o mai urmau decât cu neîncredere și șovăire. Vina lui Carol față de țara sa e și mai micșorată. Nu era oare o primejdie pentru o țară mică de a lupta în primele rânduri, deplin descoperită, pentru o formulă de pace care nemulțumea adânc două mari puteri și în jurul cărei formule nicio forță reală nu se mai strângea? România putea ajunge în situația în care a ajuns Cehoslovacia lui Beneș: expusă tuturor loviturilor, lipsită de orice ajutor, ținta atacurilor dușmane, o «jenă» pentru Aliați, o grijă supărătoare pentru prieteni, în sfârșit, un măr de discordie, un obiect de împărțeală. E greu pentru un stat mic de a fi un îndrumător de politică mondială: toate răspunderile și toate ponoasele i se sparg în cap. Carol poate oricând răspunde incriminărilor ce i se aduc, arătând că s-a despărțit de Titulescu nu pentru a schimba politica sa față de Aliați (de fapt, a urmat mai departe o politică leală față de Geneva, de Mica Înțelegere, de Balcani și de Occident cum o recunoaște Seton-Watson), ci pentru a nu lăsa România să se avânte cea dintâi pe o potecă strâmtă, pe care nimeni nu o mai urma și care ducea de-a dreptul de la Geneva la München.

Victor Antonescu și generalul Gamelin, cu soțiile

El se poate apăra susținând că nu a luat această hotărâre pentru a «trăda», ci dintr-un simț elementar de prudență și de prevedere. O țară mică, înconjurată de adversari, era nevoită să ia singură și din propria ei inițiativă unele măsuri de precauțiune; nu îi era îngăduit în vremi de furtună (și în zile când «marii ei Aliați», nepregătiți militărește și politicește șovăitori, nu erau în măsură să-i vină în ajutor) să provoace prin atitudine rezervată un adversar puternic; datoria ei era să-și impună o atitudine războinică, să nu se arunce în gura lumii prin fapte bătătoare la ochi, să întărească siguranța ei (în interesul ei propriu, ca și în interesul Păcii generale!), întărind și înmulțind raporturi pașnice cu toată lumea (acordul economic româno-german). De nu, nimeni și nimic nu putea să o împiedice să alunece în prăpastie.

Această prăpastie are în istoria Europei un nume care trăiește în amintirea tuturor statelor mici: Acordul de la München! Regele Carol poate pretinde că pentru a trece cât mai nevăzut prin primejdiile care amenințau țările mici, tovărășia lui Titulescu era compromițătoare: «marele european», ca și colegul său Beneș, era prea bătător la ochi (*trop voyant*!). De aceea, regele l-a înlocuit cu un ministru mai moderat, mai șters – Victor Antonescu –, dar tot atât de vechi și încercat prieten al Aliaților. Și de atunci încolo, în afară de greșeala Goga – care nu a ținut mai mult de o lună –, regele nu a încredințat politica externă decât unor bărbați hotărâți să urmeze o politică reală și neșovăitoare".

Recunoașterea Basarabiei

În analiza pe care o face politicii lui Titulescu, Grigore Gafencu a acordat o atenție deosebită impactului pe care îndepărtarea acestuia de la conducerea Ministerului Afacerilor Străine a avut-o asupra relațiilor dintre România și Uniunea Sovietică. „Demiterea lui Titulescu – arată el – ridică o problemă mai grea cu privire la raporturile rusoromâne. Titulescu era incontestabil pe cale de a întări aceste raporturi. Nu cred că ar fi obținut «recunoașterea Basarabiei». Tot ce a declarat el însuși în această chestiune era exagerat. Pentru a-și păstra prestigiul în țară, Tit[ulescu] era nevoit să interpreteze în modul cel mai larg și cel mai prielnic formele juridice în doi peri pe care le încheia cu rușii: talentul său de jurist întrecea posibilitățile sale de diplomat și îi îngăduia să dea unor acorduri meritorii, dar neprecise, un înțeles și o însemnătate care întreceau cu mult adevăratele intenții ale

ajungă la o înțelegere «definitivă» și să obțină recunoașterea de fapt și de drept a Basarabiei?". Profesorul britanic lua în considerare și ipoteza conform căreia „germanii ar fi reușit să se apropie în acele zile de regele Carol și să-l îndemne să se lepede de ministrul său de Externe (Carol ar fi ales în acel ceas între nemți și Aliați: ar fi urmat unei simpatii secrete, care îl împingea spre Hitler)".

Ridicând acea problemă „prealabilă" – nota Grigore Gafencu în *Jurnal* –, Wickham Steed lăsa să se înțeleagă că tot ceea ce a urmat fusese determinat tocmai de demiterea lui Titulescu. Lovea, astfel, în punctul care părea cel mai slab, respectiv cel al politicii regale.

Importanța pe care W. Steed o acorda hotărârii regelui Carol al II-lea de a-l înlătura de la conducerea diplomației românești pe Nicolae Titulescu era apreciată de Grigore Gafencu drept „firească". Fostul ministru de Externe explica, astfel, cauzele înlăturării din 1936: „Titulescu juca o partidă foarte însemnată, ca dispariția lui de pe scena internațională să nu fie tălmăcită în diferite feluri: se poate atribui acestei – pe atunci atât de neașteptată – dispariții cea mai mare gravitate și consecințele cele mai dezastruoase".

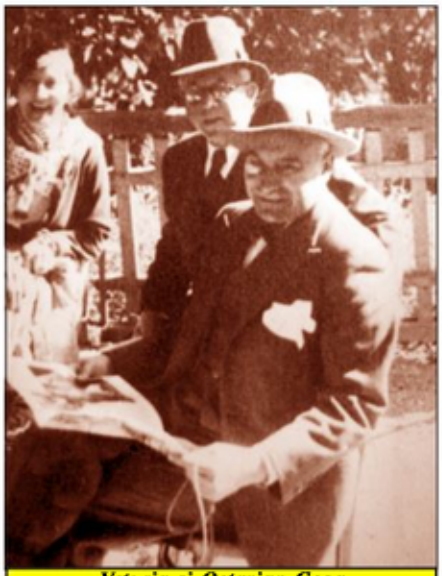

Veturia și Octavian Goga împreună cu I. Gigurtu

Compromisul plutea în aer

Într-o Europă aflată într-un rapid proces de schimbări îngrijorătoare, Grigore Gafencu sublinia locul și rolul lui Nicolae Titulescu: „Adevărul e [...] că succesul politicii lui Tit[ulescu] nu atârna numai de sprijinul statornic pe care i l-ar fi dat regele Carol și România. Tit[ulescu] urma o politică europeană și această politică nu putea izbuti (spre folosul României și al păcii generale) decât dacă s-ar fi bucurat de sprijinul Europei sau cel puțin al tuturor statelor care se străduiau la Geneva să așeze pacea și siguranța continentului pe temelii statornice... De îndată însă ce politica siguranței colective nu mai era urmată cu încredere de aproape nimeni, jocul de «unul singur» al lui Titulescu (sau mai exact jocul în doi: Titulescu și Beneș) ajungea să fie o primejdie pentru țara care îl sprijinea. Carol poate răspunde la învinuirile Steed–Maniu–Seton-Watson etc. că s-a despărțit de T[itulescu] numai după ce toată lumea părăsise sau trădase cauza siguranței colective. (Politica sancțiunilor dăduse greș, polonii «trădau» pe față, iugoslavii pe ascuns și în Franța curentul «imperialist», adică «antieuropean», era tot mai puternic, în Anglia domnea șovăitorul Neville Chamberlain, compromisul catastrofal de la München era în

La 28 august 1928, prin Pactul Briand-Kellogg, țările semnatare – printre ele aflându-se atât România, cât și Uniunea Sovietică – se angajau să nu recurgă la război pentru rezolvarea neînțelegerilor. În esență, era vorba de un pact general de neagresiune între semnatari. La inițiativa guvernului sovietic, U.R.S.S. și țările vecine – printre care și România, deși nu avea relații diplomatice cu țara sovietelor – au semnat, la 9 februarie 1929, un protocol pentru punerea în vigoare anticipată între semnatari a Pactului Briand-Kellogg (*Magazin istoric*, nr. 4/2011). Totodată, în preambulul protocolului, se menționa „pacea existentă" între semnatari, ceea ce reprezenta o renunțare, din partea U.R.S.S., la teza susținută până atunci privind existența stării de război cu România. Era, cel puțin formal, un succes pentru România. Dar, la semnarea protocolului, Maxim Litvinov, ministrul de Externe sovietic, reamintea existența unor vechi și serioase conflicte care n-au fost rezolvate.

riscam și noi să o pățim cum a pățit-o Cehoslovacia lui Beneș: nemții și-ar fi îndreptat fulgerele împotriva noastră, Aliații ar fi cedat, rușii nu s-ar fi mișcat. (Nu s-ar fi mișcat de dragul lui Tit[ulescu] mai mult decât de dragul lui Beneș.) Chiar dacă nemții nu s-ar fi îndreptat împotriva noastră, Tit[ulescu] nu ar fi putut împiedica prăbușirea Cehoslovaciei. Ce ar fi făcut atunci? S-ar fi lipit mai mult de ruși?

Degeaba. Acordul de la Moscova a urmat Acordului de la München; rușii erau hotărâți să joace o carte nouă, fără a ține seama de niciun angajament. Tot ce putea încerca Tit[ulescu] ar fi fost să amâne ultimatumul sovietic – cum am încercat eu –, menținând politica de independență.

Sau, supărat pe Aliați după München, Tit[ulescu] ar fi putut întoarce el cartea și juca în plin jocul german. (Nu o dată a amenințat cu o asemenea posibilitate: «dacă e vorba să facem politică nemțească, atunci o voi face eu, sunt singurul în măsură să am această politică bine».) Tot degeaba. Ar fi urmat Moscova unde nemții și-au sacrificat propriile lor interese pentru a câștiga pe ruși. Iar rușii ar fi ridicat cu atât mai vârtos chestia Basarabiei...

Neville Chamberlain și Adolf Hitler

Iată de ce întrebarea capitală pusă de Steed nu poate lămuri problema Basarabiei. Soarta României nu a atârnat de aceea a lui Titulescu, oricât de îndemânatic ar fi fost acest bărbat politic. Soarta noastră s-a jucat între două acorduri internaționale, care s-au făcut peste capul nostru, împotriva noastră și fără ca să purtăm nicio vină: München-Moscova.

Unii dintre noi au priceput aceasta, alții nu. Dar evenimentele năvalnice au trecut peste unii sau peste alții, peste cuminți și nătărăi... Când istoria va stabili răspunderile, se va lega mai întâi de acei care au provocat aceste răsturnări catastrofale ale situației europene și numai după acea împotriva celor care le-au suferit“. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 noiembrie 2011, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– Unde s-a născut Sfânta Cuvioasă Parascheva?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna august 2011 este:
La moșia familiei

Premiul de un abonament pe un an la revista *Magazin istoric* a fost câștigat de domnul **Lucian Ghenu,** din **Codlea, jud. Brașov.**

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2012.

Adresa noastră: **Magazin istoric, C.P. 15-702, Of.P. nr. 15, sect. 1, București**

partenerilor sovietici. Niciodată rușii nu s-au învoit în mod expres să renunțe la Basarabia și nici nu cred că s-ar fi învoit vreodată. (Buna credință a lui Steed a fost înșelată în această privință.)

Nu e mai puțin adevărat că politica lui Tit[ulescu] față de U.R.S.S. era abilă și folositoare. Cu cât ne apropiam mai mult de Soviete, câștigam încrederea lor și convingându-le că România avea voință să-și apere neatârnarea și era o piesă esențială în politica europeană de siguranță (deci, un bastion care apără siguranța Ucrainei), cu atât rușii aveau mai puțin interes să ne slăbească și să turbure pacea noastră, revendicând pe față Basarabia. O deplină înțelegere între ruși și noi, în această privință, prețuia de fapt tot atât ca o recunoaștere formală. Nu trebuie să uităm că rușii au recunoscut formal hotarul Finlandei, [pe cele] ale statelor Baltice, ale Poloniei, ceea ce nu i-a împiedicat să cotropească toate aceste țări, când le-a venit bine. Recunoașterea formală nu avea deci o valoare definitivă pentru ei. În schimb, rușii nu au ridicat chestia Basarabiei decât după acordul de la Moscova (unde puseseră capăt, printr-o înțelegere directă cu Germania, rolului pe care România independentă era menită să-l joace la Gurile Dunării) și chiar atunci nu ne-au pus în fața unui ultimatum, decât după ce renunțasem noi înșine la neutralitatea și la independența noastră, legându-ne pe față de cauza

Grigore Gafencu, ministru de Externe, ținând un discurs

Germaniei. Reluarea de către ruși a Basarabiei a avut, din vina noastră (Gigurtu) un caracter defensiv: rușii au lămurit atunci, și vor putea oricând reveni asupra acestor lămuriri, că ne-au reluat Basarabia la care nu renunțaseră niciodată, fiindcă am legat țara noastră de nemți, ale căror planuri asupra Ucrainei erau bine cunoscute".

Concluzia lui Grigore Gafencu privind politica lui Titulescu față de Uniunea Sovietică era clar exprimată: „Politica lui Titulescu era bună, fiindcă se străduia (și izbutise) să convingă pe ruși că o Românie puternică era necesară siguranței lor; politica lui Goga și mai în urmă politica Urdăreanu-Gigurtu era greșită, fiindcă a convins pe ruși că nu puteau apăra siguranța lor decât împotriva României (Iată un aspect al problemei Basarabiei la care prea puțini s-au gândit la noi în țară; în fond, e cauza reală și platforma pe care am ales-o pentru retragerea din guvern la 29 mai 1940).

În ce mă privește, am prețuit politica rusească a lui Titulescu, cu atât mai mult cu cât am fost printre cei dintâi (ca secretar general al lui Mironescu, în 1928-1929, apoi ca subsecretar general al lui Vaida, în 1931) care, cu slabele mijloace de care dispuneam, am lucrat pentru o destindere și o înțelegere ruso-română. (Pentru chestiuni de formă, cărora le-a dat îndeadins o însemnătate exagerată, Tit[ulescu] a zădărnicit în 1932 străduințele mele; izbânda sa asupra guvernului Vaida i-a fost însă de mult folos; el și-a dat seama de răspunderea pe care o luase rupând negocierile ruso-române și și-a îndrumat toată munca pentru a relua aceste negocieri pe altă bază și pentru a le duce la bun sfârșit. Până în ziua conflictului cu Vaida, Tit[ulescu] fusese exclusiv omul Occidentului, urmașul lui Take Ionescu. Criza din toamna 1932 i-a deschis ochii asupra problemei rusești. Politica sa a fost de atunci mai mlădioasă și mai cuprinzătoare, se așezase incontestabil pe o cale bună!".

Au existat soluții?!

În însemnările despre Nicolae Titulescu, Grigore Gafencu a schițat și un posibil răspuns la întrebarea pe care o mai întâlnim și astăzi „dacă Tit[ulescu] ar fi fost în stare să ție piept furtunii din 1938, apoi celei din 1939-1940, și dacă pactele sale cu Rusia ar fi supraviețuit tranzacțiunilor, pentru noi catastrofale, de la München și de la Moscova? Răspunsul nu poate fi decât: nu. Dacă «criza sudetă» ne apuca cu Tit[ulescu] în frunte,

Secția a II-a patrona alegerea, trimiterea și activitatea atașaților militari în străinătate. Spania trăia „războiul generalilor“, adică „rebeliunea militară contra guvernului madrilian“, acțiune puternic sprijinită de Berlinul hitlerist și de Roma mussoliniană. Dar noi întârziam să avem un observator militar pe teren.

Trecuseră câteva minute pline care mi se păruseră lungi sferturi de oră de când mă găseam în cabinetul colonelului Gheorghe Liteanu, șeful Secției a II-a. Încăperea era la extremitatea dinspre strada Berzei, în ultimul etaj al blocului aflat pe strada Știrbei Vodă și desfășurându-și fațada (stil german militar, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea) pe strada Știrbei Vodă.

Cufundat în fotoliul din fața biroului, prea comod, prea clasic, bănuiam privirile dense ale celor doi sau trei ofițeri care asistau la „întreținere“, de pe scaunele înșirate în lungul peretelui din spatele meu.

– Te-a adus aici – l-am auzit pe colonel – înainte de toate, condeiul dumitale. (Deci nu gradul de locotenent-colonel, recent primit.) Monografiile pe care le-ai semnat – continuă șeful Secției –, deși tipărite după călătorii rapide, dovedesc, sugestiv, că vezi, că nu te intimidează adevărul și că poți nota just. La fel, volumele de impresii îndeosebi asupra Franței confirmă aptitudini de observator curajos să nu ocolească stările supărătoare. Interviurile luate unor personalități militare legate de Războiul întregirii nu lasă îndoieli asupra darului fixării esențialului.

Colonelul vorbea ca și cum ar fi stat arcuit asupra unei teze școlărești pe care o predasem.

– Cât privește pregătirea pentru problemele militare interesând armata noastră, vorbește destul faptul că lucrezi în Marele Stat Major al Armatei, că ai absolvit Școala de Război română și pe cea franceză, că-ți tipărești convingerile referitoare la problemele doctrinare, că ești redactor al revistei *România Militară* și al publicației *Lumea Militară*, ultima aparținând asociației condeierilor militari români între care te numeri. Știu că te descurci cu trei graiuri de largă circulație și că după ce ai trecut vămile peste destule hotare, ele nu te mai intimidează. De altfel, noi ne cunoaștem. Nici eu, nici dumneata nu bănuiam c-o să ne reîntâlnim aici. Știu cui mă adresez. Și pentru că e vorba de Spania... Ar fi trebuit – își deșiră colonelul ghemul – să plece în Spania unul dintre ofițerii căruia îi revine planșa iberică. M-am temut însă că ideile ce-i dictaseră concluziile ar putea să-i împiedice vederea realității. Fac apel la un spirit liber! Nu-ți pun pe masă materialul ce ne-a patronat concluziile! Admite că nu știm nimic!

Își supse buzele, că parcă le-ar fi mușcat pe dinăuntru, și mă informă:

Guvernul român, aflat în circumstanțe speciale de relații diplomatice nu recunoaște regimul generalissimului Franco. După consultări, am găsit că soluția cea mai potrivită e să intri în Spania generalilor în calitate de corespondent al unui cotidian român. Ești de altă părere?

[Ajuns în Spania, Vorobchievici obține o audiență la generalul Franco.]

O săptămână mai târziu, Meri del Val [șeful biroului presei străine de la cartierul forțelor naționaliste] îmi dădea vestea că Franco mă primea, după 48 de ore, în audiență, la Burgos.

Caudillo își avea reședința într-o casă care nu se remarca prin nimic, afară de paza foarte vizibilă, foarte spectaculoasă, efectuată cu marocani din garda personală.

Războiul civil din Spania a atras numeroși corespondenți de presă, o acoperire perfectă pentru trimișii diferitelor guverne care doreau să obțină informații din prima mână despre evoluția conflictului. Între aceștia, și Ernest Hemingway

„Istoria se scrie în chipuri nesfârșite“. Găsim această sentință într-una dintre paginile manuscrisului colonelului Octav Vorobchievici (1896-1987) intitulat Hotare și măști, pe care mi l-a încredințat cu puțină vreme înainte de dispariția sa. Conform făgăduinței făcute distinsului ostaș și scriitor la despărțirea noastră în pragul casei sale din Roșiorii de Vede, fără să bănuiesc că sfârșitul îi era așa de aproape, în ultimele două decenii am căutat să-i readuc figura și faptele în memoria generațiilor de azi, publicând fragmente din cele trei volume ale consemnărilor sale ca atașat militar al României. Iată că azi mă aflu în ajunul apariției, la Editura Cavallioti, a primului tom consacrat Războiului civil din Spania (1936-1939), într-o serie inaugurată de mine în 2002, sub titlul Memorii. Biografii diplomatice. Documente.

S-a născut la 19 aprilie 1896, la Bârlad, într-o familie de bucovineni cu numeroase și exemplare fapte în serviciul limbii, credinței și propășirii neamului românesc. Absolvent al Școlii de Infanterie din București la 1 iulie 1916, a traversat cu curaj și îndârjire momentele dificile ale Marelui Război, adăugându-și tresele de locotenent (1917) și de căpitan (1920). Șef de promoție al Școlii Superioare de Război din București (1928) și merituos absolvent al faimoasei Școli de Război din Paris (1930), tânărul maior (1929) – afirmat deopotrivă și în lumea literelor (fondator al revistei Lumea militară și al Asociației scriitorilor și autorilor militari români) – avea să ocupe diverse funcții și misiuni din cadrul Marelui Stat Major al armatei române. Avansat locotenent-colonel în 1937, în același an era trimis ca observator corespondent de presă inițial, ulterior atașat militar la Lisabona (1938) al tragicelor evenimente din Peninsula Iberică.

Dumitru PREDA

AUDIENȚĂ LA FRANCO

OCTAV VOROBCHIEVICI

Telefonul se dezlănțuise, scurt și viguros, pe masa mea de lucru. Eram „convocat“ fără alte explicații în cabinetul șefului Secției a II-a Informații din Marele Stat Major al armatei. (Eu aparțineam Secției aV-a, căreia îi revenea instrucția oștirii.) Am simțit aprinzându-se, festiv, toate luminile ce așteptau în mine. Aproape mi-a scăpat exclamația: „Să fie oare prilejul?“.

– Ce sens are acest termen pentru noi? Spania, domnule corespondent de război, nu e exclusiv o Castilie Veche și alta Nouă, o Valencie, o Galicie, o Țară a Bascilor, o Andaluzie, o...

Și cu o răsucire largă a brațului drept:

– Există dincolo de peninsula noastră, peste mări, Spanii numeroase...

Se opri să-mi lase timp de cunoaștere a locurilor și dimensiunilor acestor teritorii, care păreau mai mult viziuni poetice decât realități geografice, apoi – convins că fusese limpede – continuă:

– Și există o împărăție a Spaniilor planetei... Cu aripile deschise în lumina altor veacuri: Înainte de a fi stat, un continent, un popor, Spania e o idee.

Apoi bănuind că aș păstra îndoieli ascunse:

– Credeți că arunc un slogan ieftin, menit să dureze cât vacanța unui sezon? Sunteți ziarist. Rețineți firul pe care vi-l ofer! Dezvoltați-l în articolele dumneavoastră!

Și cu brațul întins pe umărul meu, ca o spadă ce oficia înnobilarea mea:

– Vă veți face un nume în presa mondială!

Adăugă argumentației o lespede asupra căreia întârzie cu mângâieri stăruitoare:

– Umanitatea parcurge o cotitură decisivă! Nu rămâneți indiferent!

Luminându-se ca un stâlp ce aduna jerbele farurilor:

– Acum, oamenii epocalei trăiri arcuiesc piatra triumfală a noilor forme ce urmează să temeinicească pasul omului pe pământ!

Franco își desfăcu brațele cu un gest care, potrivit staturii sale, nu putea să apară prea generos:

– Aveți în afirmația mea un material sugestiv pe care să-l exploatați convingător! Europeanul, ins al furnicarului...

Aruncă o privire grea, de silă, spre una din ferestrele ce dădeau în curtea din dosul casei, părând că-și caută cuvintele printre pomii ei, și continuă:

– Al furnicarului incapabil să pătrundă dincolo de colina pe care își are mușuroiul...

Clătină din cap mulțumit de calificarea găsită și toarse sonorizat, mai departe:

– Va ajunge repede să observe că peste miniatura lui de continent...

Se aprobă cu început de râs:

–... chiar așa, peste miniatura lui de continent... peninsulă a uriașei Asii... teritoriu de buzunar... rezervație a sufocării, cât o cetate antică... așteaptă la lungimea brațului depozitarii adevăratei civilizații.

Dar, parcă nemulțumit de micimea imaginii conturate:

– E vorba – cred că sunt înțeles – de noi! De noi Spania, care nu așteptăm, ci o aducem Europei! Noi, Spania Falangei! Spania una! Mare! Liberă! Noi, imperiul, începând cu prima lovitură dată comunismului și cu întâiul an triumfal al evului nostru fascist!

Parcă subliniind cu brațul drept:

– Aceasta e istorie adevărată!

Nu vorbea tunând, ca Hitler și Mussolini. Nu scrâșnea ca primul și nu se înfoia, săltându-și pântecele, ca al doilea. Nicio cută între sprâncene, nicio mototolire pe netedul obrajilor, nicio înnourare peste privirea convinsă, fericită. Da, incontestabil, asemeni lui Don Quijote – aidoma lui *El ingenioso hidalgo Don Quijote de la Mancha, el cabalero de la triste figura* – își lua voința, visurile, nebunia, drept realitate, contrazicându-și devotatul scutier, pe Sancho Panza – Sancho Burtă –, om simplu, din popor, neîmbătat de lecturi și cu picioarele pe pământ.

Știu – continuă Franco –, mi se reproșează că mă sprijin pe puterea Germaniei și a Italiei. Acestea nu fac însă decât să mă apere de loviturile date pe la spate.

Spunând, Franco își lovi palmele de brațele fotoliului, ca atunci când intenționezi să te ridici. Am înțeles că audiența se încheiase.

Voi reflecta foarte serios, Excelență, la tot ce mi-ați făcut cinstea să-mi încredințați!

– La rându-mi vă doresc să vă simțiți în Spania ca la dumneavoastră acasă! ■

Generalul Franco (al doilea din dreapta) și Heinrich Himmler, șeful SS-ului

Personajul care îndeplinea oficiul introducerii celor prevăzuți pentru audiențe se apropie, surâzător, de mine să mă anunțe că-mi venise rândul, urmând să intru imediat după... ieșirea căpitanului de fregată iugoslav. Calitatea predecesorului mă șocă. Deci și Belgradul era în Spania? Încă mai fățiș?

Dar ușa spre cabinetul Conducătorului se deschise. Căpitanul de fregată, înalt, subțire, chip rasat, asprit de vântul tăios al mărilor, se ivi sever, ca pe puntea de comandă. Două minute mai târziu ușa se deschise și pentru mine.

Înainte de a-l vedea pe Franco, am cuprins camera care-l adăpostea. Aceasta, de dimensiuni modeste, zugrăvită fără pretenții, dar încărcat, cum se proceda înaintea Primului Război Mondial. Ușii, prin care intrasem, i se opuneau ferestrele dând spre grădina din dosul casei. În lungul lor o masă acoperită cu hărți. Peretele din dreapta făcea fundal mesei de lucru. Zidul din față rezema biblioteca. Între ușă și birou, o canapea și câteva fotolii încercau să pară intim grupate în jurul unei măsuțe scunde. Toate acestea, până la culoarea lemnului mobilei, care ar fi vrut să fie de mahon (dar nu era) până la îmbrăcămintea canapelei și a fotoliilor care ar fi vrut să fie Aubusson (dar nu era) și a covorului tocit ori a lămpii demodate, le-am văzut în scăpărarea clipei precedând descoperirea privirii generalissimului fixată asupra mea.

Iată-l deci pe Franco. Ochii calzi, senini, luminați de zâmbetul înflorit pe întregul chip – ten curat de fată –, mâini delicate și plinuțe, veston de campanie, fără decorații. Rămăsese pe scaunul biroului de lucru. Numai apoi mi-am dat seama că mă aștepta în picioare. Mai târziu aveam să-i aud, icicolo, porecla: generalul chibrit. Chipul acesta limpede, de copil, condusese represiuni sângeroase împotriva uriașilor mineri asturieni și dovedise mână forte în Marocul neastâmpărat. Îmi era greu să cred că Franco nu se amuza pe seama uluirii mele. El renunță la locul din spatele biroului și, cu brațul drept întins, grăbi spre mine, urându-mi bun sosit în Spania. Ai fi jurat că își revedea un camarad drag, după ani de despărțire.

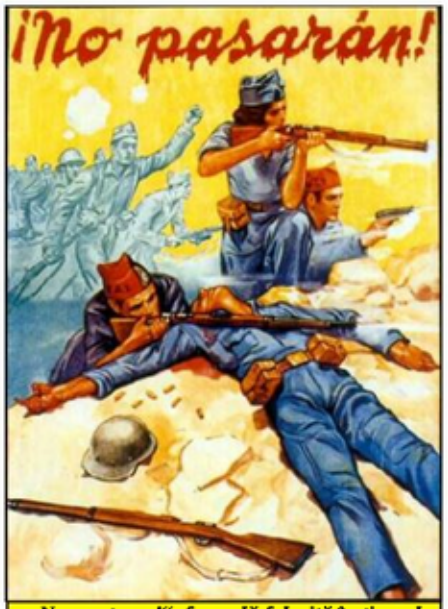

„Nu vor trece!", formulă folosită în timpul bătăliei de la Verdun, din 1916, de generalul francez Robert Nivelle și reluată pentru a sublinia determinarea de a rezista în fața inamicului. A fost folosită și de Dolores Ibárruri Gómez, membră a partidului comunist spaniol, într-un discurs rostit la 18 iulie 1936, în timpul asediului Madridului de către trupele lui Franco. Generalul i-a răspuns „Am trecut!", după cucerirea Madridului

Generalul mă invită pe canapea, iar el luă loc pe un fotoliu, lângă mine. Un fotoliu construit în așa fel ca ocupantul să ajungă la nivelul celui mai înalt interlocutor. Ținea să afle cum se comenta, în România, lovitura din Spania. Dar își servea singur răspunsurile. Apoi, fără nicio pregătire:

– Care ar fi amintirea dorită s-o luați din țara mea?

Aveam propunerea întocmită în cel mai colorat stil al pământului.

– Chipul ei fără egal, Excelență, și strigătul peste lume al esenței sale lăuntrice.

Și pentru că Franco deodată altul, concentrat și fără zâmbet, mă privea în ochi:

Iar dacă aș putea materializa cele spuse într-un simbol aș vrea într-o piață a Bucureștilor, pe un soclu, o stâncă tăiată ca o flacără, din locurile natale ale împăratului Traian.

Neglijasem că numele cuceritorului Daciei decebalice se pronunța, în spaniolă, Trahan. Numai după câteva clipe *Caudillo* și-a dat seama de eroarea mea și, cu bucurie copilărească, izbucni:

Da, da... Trahan! Trahan! Înțeleg! Trahan s-a născut la noi! Gândul îmi place! Ar trebui, pentru transformarea ideii în fapt, să aveți un reprezentant plenipotențiar la noi! Numai acesta poate raporta Bucureștiului ce se trăiește aici! Programul meu? Programul Falangei?

Cu un surâs menit să deschidă porțile:

Simplu și într-un cuvânt: „Imperiu"! Formula sperie! Înălțimea amețește, dar numai pe cei slabi!

Și își începu expunerea:

Armonia dintre mamă și fiu erau evidente, în ciuda lungii perioade cât au fost obligați să trăiască separat

petrol îl respectă și au nevoie de el pentru că este elementul focal de unitate a României." În notele la clișee se găsesc mai multe observații originale nepublicate: „Nu este naiv... de fapt este un tip foarte inteligent și abil. Spre deosebire de tăticul său, care a fost un afacerist ce și-a bătut joc [de domnie – *A.S.I.*],... Mihai are un simț moral al responsabilității și, aripa stângă... aripa dreaptă... țărănimea și rușii îl respectă și au nevoie de el. În acest moment, când noi susținem pe toți regii necorespunzători în țările corespunzătoare, este ciudat să descoperi că Mihai, cu a sa lovitură de stat ce-i aparține mai mult sau mai puțin [23 august 1944 – *A.S.I.*], este singurul monarh postbelic remarcabil. El este punctul central al tuturor partidelor și forțelor din România și singura speranță de unitate. Nu vă gândiți că, pentru moment, rușii și negustorii de petrol îl folosesc... el are discernământul în afaceri al tatălui său de a-și vedea de propriile interese, dar îi lipsește spiritul de profit pe care îl avea Carol."

Conversația dintre cele două femei de extracție atât de diferită – una cu sânge albastru și cu o educație rigidă, curteană, cealaltă de condiție medie și formată în mijlocul libertinei avangarde pariziene se leagă firesc și amical, ca între două vechi prietene. Regina aflase de furtul căruia îi căzuse pradă jurnalista și, deși își arăta întreaga compasiune, nu s-a putut abține să nu-i spună: „Ce te așteptai, dacă ți-ai lăsat mașina nepăzită!" Lee Miller îi poate da reginei Elena informații liniștitoare despre una dintre reședințele familiei ei, din apropierea orașului Frankfurt, unde copilărise și care, după ocupația americană a zonei, devenise loc de petrecere a sfârșitului de săptămână pentru ofițeri. Regina se temea că interiorul a fost jefuit și distrus, dar jurnalista, care trecuse pe acolo, a asigurat-o că totul era la locul cuvenit, biblioteca neatinsă, trei picturi furate fuseseră recuperate și nimic nu era stricat. „Eram singura persoană care își amintea că odaia cu mohorâta pictură a unui tip cu barba albă era acum o sufragerie privată și că întreaga clădire era respectată... nimeni nu s-a gândit măcar să arunce o sticlă de bere în vechii stăpâni [din picturi – *A.S.I.*] și puteam să jur că nu era o singură inițială cioplită în lemnărie sau pe lambriuri sau pe marmură... aceasta nu pentru că-i respectau pe proprietari, pentru că ei nu puteau ști cine sunt sau chiar de-ar fi știut le-ar fi păsat și mai puțin..., ci pentru că bătrânii..., familia ei [a reginei – *A.S.I.*], se purtase [cu militarii americani – *A.S.I.*] cu adevărat ca acasă, încât nimeni nu s-a gândit la ea [la reședință – *A.S.I.*] ca la o cucerire."

Armonia dintre mamă și fiu era evidentă: glumeau, se interesau unul de planurile celuilalt, aveau aceleași gusturi. Regretau că bombardamentele și cutremurul din 1940 nu distruseseră integral palatul regal din București, pe care nu-l agreau pentru grandoarea exagerată cu care-l plănuise regele Carol al II-lea.

De mână cu Maniu

Fotografiile pe care le-a făcut suveranului și mamei sale sunt relevante pentru relația caldă dintre cei doi. A fost executată o suită de 25 de imagini, dintre care șapte reprezentau pe mamă și fiu împreună – ea stând ca într-o lojă de teatru, sprijinită cu coatele de o balustradă sculptată, având în spate un mare portret în ulei al lui Friedrich cel Mare, regele Prusiei, iar el rezemat de acea balustradă, în exterior, cu capul ridicat spre ea, ca și când ar dialoga, sau alături, în picioare. În patru cadre, suveranul apare singur, figură întreagă, în Sala Armelor, având la picioare un frumos lup alsacian; în restul fotografiilor este surprinsă Regina Mamă fie în picioare, fie așezată lângă o coloană sau într-unul dintre balconașele de deasupra holului de onoare, în preajma scării în spirală, abundent sculptată, ce făcea legătura între etaje, fie lângă o masă de scris dintr-una dintre camerele de la etaj. Numărul mare de clișee în care a imortalizat-o pe regină denotă simpatia pe care i-au suscitat-o fotografei întâlnirea și conversația cu ea.

Tot la Sinaia îi fotografiază pe fruntașii partidelor istorice, Dinu Brătianu și Iuliu Maniu. Cel dintâi apare într-un

Ajunsă, după peripeții, la Sinaia (Magazin istoric, nr. 9/2011), Lee Miller întâlnește pe regele Mihai, regina Elena, membri ai clasei politice românești.

Regina Elena și regele Mihai (© Lee Miller Archives, England 2011. All rights reserved. www.leemiller.co.uk) și autoportretul lui Lee Miller (© Lee Miller Archives, England 2011. All rights reserved. www.leemiller.co.uk)

ROMÂNIA POSTBELICĂ VĂZUTĂ DE LEE MILLER

Dr. ADRIAN-SILVAN IONESCU

Regele Mihai și Regina Mamă Elena o primesc la Peleș, deși ei locuiau într-o vilă din apropiere. Lee este surprinsă, descoperind că regina era foarte simpatică și frumoasă, departe de pozele de aparat aflate în clădirile publice. „Portretele oficiale, exagerat retușate, ale unei doamne severe, sufocată de mărgele, pe care le văzusem cu Majestatea Sa în toate cafenelele și birourile ministeriale, flancate de chipul visător al lui Mihai la vârsta de 15 ani, erau o modestă pregătire pentru întâlnirea cu o femeie frumoasă, grațioasă, cu mult simț al umorului și foarte mult farmec." Regina era îmbrăcată în verde și purta, fără pic de ostentație, niște cercei din perle veritabile, a căror dimensiune jurnalista o exagerează până la a o compara cu ouăle de struț. Totuși, apariția ei era plină de simplitate.

Vești bune pentru regina Elena

Pe Regele Mihai îl descrie ca pe un tânăr foarte înalt, atletic, cu un chip de copil care nu îndrăgește prea mult sportul, dar compensează prin pasiunea pentru mașini, pe care „le conduce cu viteză într-adevăr regală". În timpul liber, preocupările suveranului erau simple: „Când nu meșterește la mașinării, este ocupat în laboratorul său fotografic, unde își copiază și developează pozele absolut minunate făcute cu un aparat Leica. Totul este lustruit, clasificat și pus la locul cuvenit. Este cam timid și, când vorbește, încalecă vorbele, dar, ca rege, este foarte bun. Este respectat atât de aripa stângă, cât și de cea dreaptă: țăranii, comuniștii, cei interesați în

Regina Elena
(© Lee Miller Archives, England 2011. All rights reserved. www.leemiller.co.uk)

încheierea ostilităților, când bântuia o epidemie de tifos, țiganilor ursari li se interzisese accesul în orașe, considerându-se că ar fi purtătorii molimei. Lee declară că „primul lucru de care am întrebat în București au fost urșii." Avea și un interes personal, suferind de dureri lombare, agravate în timpul campaniei, când dormise în paturi tari ori chiar pe jos, învelită doar cu o pătură soldățească. Dorea să încerce terapia călcării ursului.

În compania lui Harry Brauner, a căutat țigani ursari la periferia Capitalei, dar nu mai era niciunul acolo. Brauner a aflat că, într-un sat, la depărtare de 60 km de București, s-ar găsi o comunitate numeroasă de ursari și s-au îndreptat spre acel loc. Acolo au descoperit că fuseseră dezinformați și că, în realitate, nu era decât un singur ursar care deținea un animal, aflat încă în hibernare. Era vorba de o ursoaică a cărei trezire s-a făcut cu greu și care, de supărare că a fost deranjată, s-a repezit de câteva ori la stăpânul ei. Dar, la auzul fluierului și al tamburinei, s-a ridicat pe picioarele dinapoi și a început să joace în ritmul muzicii.

Tratamentul jurnalistei s-a transformat într-un spectacol public ce a atras întregul sat, curios să vadă ce se întâmplă. Mai întâi i s-a arătat cum se va desfășura operațiunea și un localnic a slujit de subiect pentru demonstrație. În acest timp, ea făcea fotografii, dar când i-a venit rândul să fie călcată, i-a dat aparatul lui Brauner. „Am fost invitată să mă întind, cu fața în jos, pe un covor ordinar, ce-l întinseseră pe pământul înghețat. I-am arătat lui Harry cum să folosească Rolleiflexul meu și am avut presimțiri rele când am socotit kilogramele [animalului – *A.S.I.*], care făceau aproape trei sute de funți [aproximativ 120 kg – *A.S.I.*]. Ursoaica își știa meseria. S-a plimbat în sus și în jos pe spatele meu, atât de ușor, cu toate cele patru labe, ca și când ar fi călcat pe ouă. Fiecare mare labă își căuta locul până ce găsea o zonă pe care nu ar fi putut-o zdrobi, iar greutatea era mutată de pe un picior pe altul cu foarte mici schimbări ale presiunii. Pe când muzica reîncepea, ea s-a ridicat pe picioarele dinapoi și s-a târât în sus și-n jos pe spinarea mea. Era copleșitor și înviorător. Toți mușchii mei se încordau și se relaxau pentru a nu fi turtiți. Apoi ursoaica a fost luată pentru a fi întoarsă cu fața în cealaltă direcție. Și-a pus mărele și părosul ei fund cald pe ceafa mea și, cu lunecări ușoare, s-a plimbat de la gât la genunchi și înapoi. După aceea m-am simțit minunat, a grăbit circulația, flexibilitatea și energia. Am descoperit că îmi puteam mișca gâtul și umerii într-un fel pe care îl uitasem. Acesta este răspunsul la «Oh, mă doare spatele!»". Țiganul care condusese operațiunea era entuziasmat de rezultat și, la început, nu a voit să primească niciun ban. Singura lui dorință era ca importanții vizitatori să intervină pe lângă guvernanți spre a fi ridicată interdicția ursarilor de a cutreiera țara după voia inimii. Când i s-a explicat că, în pofida eforturilor ce le-ar face, această aprobare nu ar fi putut fi dată decât după eradicarea epidemiei, ursarul a acceptat bacșișul ce echivala cu un dolar și jumătate, singurii bani pe care-i mai avea Lee după două luni de peregrinări.

Originea țoiului

Înapoi în Capitală, jurnalista constată că orașul nu suferise prea mult din cauza bombardamentelor: cu excepția Palatului Regal și a pieței din fața lui, care fuseseră principalul obiectiv al trupelor germane după întoarcerea armelor în august 1944, restul era la fel ca înainte de război. Populația avea lemne și cărbuni din belșug și nu suferea de frig. Benzina era ieftină și din abundență. Doar pneurile erau mai greu de găsit și foarte scumpe după estimările autoarei, prețul se ridica la 500 dolari pentru un set. Cu toate acestea, existau multe taxiuri vechi, care nu duceau lipsă de clienți.

interior bogat, având drept fundal un bufet sculptat, greoi, în care sunt expuse două platouri de porțelan fin. Maniu i-a pozat pe o terasă, fie în palton și cu pălăria pe cap, fie în costum și cu capul descoperit, având în planul secund un peisaj montan. Au fost luate și instantanee, omul politic țărănist întreținându-se, cu volubilitate, cu câțiva prieteni. În notele fotografei sunt identificați toți cei prezenți: dr. Jovin și soția sa – care erau gazdele de week-end ale lui Maniu –, Corneliu Coposu, secretarul liderului țărănist, cu soția, Aurel Leucuția, fostul ministru al Economiei Naționale în guvernele Sănătescu și Rădescu, și L.De.G. Venetu. Foarte atentă la detalii, Lee își nota că soția doctorului Jovin purta perle naturale la puloverul de lână, iar doamna Coposu brodase găurile puloverului ei pentru a le ascunde. În două cadre, Lee Miller s-a dorit fotografiată conversând, cu jovialitate, cu Maniu într-una dintre ele râde din toată inima și chiar îl ține de mână pe bătrânul om de stat.

A pătruns în societatea bună a Sinaiei și a portretizat diverse doamne elegante în interioarele vilelor luxoase pe care le ocupau. Nu le cunoștea tuturor numele, așa că referințele făcute pentru clișee nu sunt totdeauna lămuritoare: „Doamna Georgescu, soția directorului general al companiilor petroliere românești; domnul și doamna Georgescu și copiii; tânăra doamnă... și soțul ei; fosta prințesă Stirbiu [Știrbei – *A.S.I.*] și actualul ei soț." Jurnalista are o remarcă deloc măgulitoare la adresa acestor reprezentante ale elitei, ale căror moravuri se pare că lăsau mult de dorit în acele vremuri tulburi de după război: „Acest grup de doamne au fost oaspetele d-nei Georgescu la prânz. Gândind că ai dori [să vezi – *A.S.I.*] personalități din București, am făcut un efort să obțin [portretele – *A.S.I.*] prietenelor reginei, așa încât să nu fie nicio încurcătură. Cele mai frumoase doamne din oraș sunt fie niște stricate, fie trăiesc mai mult sau mai puțin scandalos cu ofițerii noștri [americani – *A.S.I.*]."

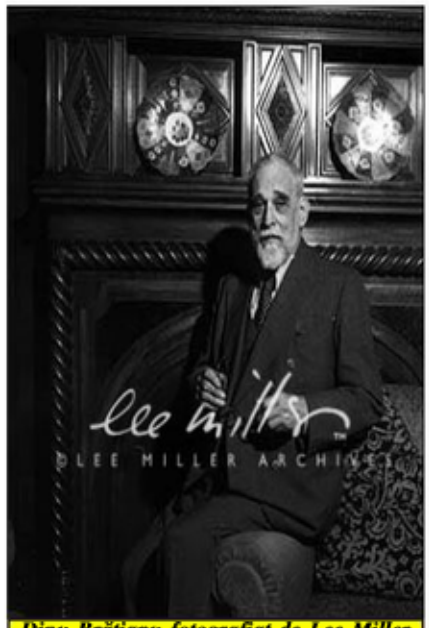

Dinu Brătianu fotografiat de Lee Miller (© Lee Miller Archives, England 2011. All rights reserved. www.leemiller.co.uk)

Mihai îl pozează pe Carol al II-lea

Călcată de urs

La poalele Caraimanului se afla un cimitir al piloților și militarilor americani căzuți în timpul bombardamentelor asupra câmpurilor petrolifere. În afara reproducerii doar în versiunea americană a revistei a unei singure imagini dintre cele opt câte luase la fața locului, nu există nicio referire textuală în articolele publicate, iar în note explicația este succintă: „Cimitir lângă Sinaia pentru aviatorii americani morți în raidurile de la Ploiești. Acesta va fi cimitirul permanent și, când trupurile vor fi aduse de pe tot întinsul țării unde sunt acuma îngropate, aici vor fi aproape 800."

Un subiect interesant i se par țiganii, pe care-i compătimește pentru suferințele îndurate în timpul dictaturii antonesciene. Ea avea deja cunoștințe despre țigani din anterioara vizită. În articole prezintă ocupațiile de bază ale acestora – tinichigeria, împletirea coșurilor și dresarea urșilor –, insistând pe cea din urmă ca una dintre marile curiozități locale. După

Lena Constante și Elena Pătrășcanu (© Lee Miller Archives, England 2011. All rights reserved. www.leemiller.co.uk)

făcut-o, în prezența mea, opt sau nouă ani mai înainte, când era o cântăreață necunoscută... ciripind melodiile locale cu vorbele transmise din generație în generație. Când am fost dusă prima oară să o întâlnesc, ea cânta afară, pe o mică uliță, între gară și baia publică. Clienții ei erau hamalii gării, taximetriștii în așteptarea unui călător întârziat și noi. Avea o gușă imensă și o față bolnăvicioasă. Era obosită și plictisită și câteodată isterică (am trimis-o la un endocrinolog). Băiețelul ei cânta la chitară mai bine decât măicuța, care cânta ca un înger, în scară semitonală, cu mâna în dreptul gurii, în stilul politeții cântăreților țigani, și-i băgai banii mai degrabă în chitară decât să-i îndeși în mână când plecai. Ulița mirosea a pipi, iar clienții erau săraci și stingheri... soțul ei, violonist, era capelmaestrul tarafului de țigani și avea un șiretlic, cântând pe o strună ruptă, detașată, ca și când ar fi fost încă parte din instrument... Maria cântând... poziția mâinii era o formalitate aproape la fel ca atunci când pui mâna la gură când cești...; nici un cântăreț nu ar fi visat să cânte direct în obrazul ascultătorului. Gestul cu mâna lângă bărbie era de ajuns."

În altă parte sunt explicate alte clișee, în care Brauner și cântăreața stăteau la o masă de cârciumă și ascultau muzica interpretată de niște lăutari – bun prilej de a face o prezentare a interpretei: „Harry este cu Marița... o extraordinară cântăreață de autentic folclor țărănesc... o rară combinație țigan-țăran... o mare prietenă a mea și o femeie încântătoare. Cele mai bune înregistrări de muzică românească au fost făcute cu Marița Lareatu [sic!]."

Revederea cu cântăreața și taraful ei s-a produs într-un local mai modern, dar unde aceasta interpreta aceleași vechi melodii cu care obișnuise auditoriul: „Am găsit-o pe Marița cântând într-o cârciumă destul de nouă despre care toată lumea vorbea, dar noi am ignorat-o... Acum ea este foarte cunoscută de la radio și din înregistrări pe disc, dar continuă să se îmbrace în haine țărănești și refuză angajamentele în cafenele «șic», unde publicului nu-i pasă dacă un cântec este modernizat și denaturat. Soțul ei, prizonier într-un lagăr de muncă în timpul războiului, s-a însănătoșit suficient de mult pentru a-și face propria orchestră și, iată-ne, cu toții, din nou împreună." Microfonul pe care acum îl ținea Marița în mână avea, într-un fel, același rol al mâinii cu care, altădată, își acoperea gura când cânta.

O țară încă liniștită

Sunt date informații și despre Harry Brauner, care era director al Institutului de Folclor și conferențiar la catedra de istoria muzicii la Universitate. Nu se mai văzuseră din 1939, din timpul Festivalului de Folclor de la Royal Albert Hall din Londra, când adusese un remarcabil grup de dansatori. Vorbea limba țiganilor și era considerat ca un frate în comunitățile țigănești. În capitala Marii Britanii făcuse senzație, dar și gălăgie în timpul pregătirii spectacolului, așa cum relata jurnalista în notele nepublicate. „Au avut un succes imens, dar micul Hotel Kingston unde au stat, ca și casa mea din Hampstead au fost aproape pulverizate de tropăiturile picioarelor lor la repetiții. Sticleții care au venit la plângerile vecinilor au stat fermecați de călușarii care sunt gătiți cu pălării de care atârnă mărgele și cu cămăși brodate. Ei dansează zgomotos, săltând sus în aer cu ajutorul unor ciomege lungi și scot țipete stridente, din adâncul plămânilor."

Cealaltă bună prietenă a lui Lee alături de care cutreierase țara în anterioara sa călătorie, Lena Constante, era o talentată plasticiană, care făcuse un teatru de marionete, Teatrul „Țăndărică" de mai târziu. În această antrepriză o luase drept colaboratoare pe scenografa Elena Pătrășcanu, soția ministrului de Justiție, Lucrețiu Pătrășcanu. Cele două sunt surprinse lucrând cu pasiune în atelierul unde erau

Maria Lătărețu

Moneta era încă destul de stabilă, cu toate că se devalorizase substanțial de la începutul războiului și până în acel moment, dar inflația nu atinsese cote alarmante, ca în Ungaria. Cei care simțeau cel mai acut criza postbelică erau profesorii și pensionarii, ale căror mijloace materiale erau sub nivelul de trai. Cu toate acestea, nicăieri la magazine sau la restaurante nu i s-a cerut să plătească în valută forte și nici nu a fost înșelată la preț, cum i se întâmplase la Budapesta.

Lipsurile nu erau prea mari și magazinele erau bine aprovizionate, dar prețurile echivalau cu acelea din New York. Doar la pâine erau anumite restricții și, de două ori pe săptămână, în locul chiflelor și franzelelor, la restaurante era servită mămăligă. Dimpotrivă, era o abundență de produse, exceptând laptele proaspăt și... caviarul. Lee Miller visase să se regaleze cu platouri pline de caviar, dar nu a putut mânca decât o singură dată și cam pe sponci, în timpul șederii în România. Mare amatoare de băuturi alcoolice, apreciază țuica și explică de ce era sorbită din țoi, metodă pe care o adoptase și ea: „Țuica, băutura națională a României, este un trăscău cu gust de prună, băută dintr-un recipient specific din sticlă, numit un țoi. Este în formă de boboc de trandafir, iar gâtul este băgat adânc în gură, astfel încât, cu fundul [țoiului – *A.S.I.*] în sus, băutura este aruncată pe gâtlej fără a amorți vârful limbii.“ În note, mai erau date amănunte privind acest mod de a degusta țuica: „Acest obicei se presupune că datează din zilele când se mergea călare și când un călăreț oprea pentru o dușcă, fără a descăleca, și trebuia să aibă un pahar special modelat pentru a nu-și vărsa înghițitura la botul calului.“

Se obișnuia ca vinurile locale să fie băute reci, sub formă de șpriț. Restaurantele erau pline și aveau program artistic. Deși existau două sau trei de talia „Capșei“, care ofereau mâncăruri delicioase, erau de preferat micile cârciumi de pe străzile lăturalnice, unde se puteau gusta fripturi la grătar și se asculta muzica țigănească. În compania lui Harry Brauner și a tovarășei sale de viață, Lena Constante – vechi prieteni din anterioara sa vizită –, face turul localurilor și se bucură să o reîntâlnească și să o asculte cântând pe Maria Lătărețu. Referindu-se, în legendele la clișee ce nu trebuia să fie publicate, la Marița, cum o numea ea pe această valoroasă artistă populară și importantă furnizoare de material folcloric original pentru Harry Brauner, care o înregistrase adesea, ea face specificarea că nu trebuie confundată cu cealaltă Marița, celebră pe scena de *music-hall* – „Maritza Lareatu [sic!] not to be confused with the other Maritza of purely local music hall fame“ –, făcând evident referire la Maria Tănase.

Revederea cu Maria Lătărețu

Comentând o imagine în care cântăreața asculta, cu urechea aplecată spre pâlnia fonografului, o înregistrare veche făcută de Brauner, Lee evocă momentul cunoștinței lor, în 1938, pe când artista încă nu atinsese celebritatea: „Ea ascultă un *play-back* al unei înregistrări pe care a

Elena Pătrășcanu, Mihail Sebastian (mijloc) și Lucrețiu Pătrășcanu la Bușteni, în 1945

Gheorghe Gheorghiu-Dej la sediul O.N.U.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ IA CONTACT CU REALITĂȚILE DIN S.U.A.

GR. ALDESCU-ALDEA

În anul 1960 ne aflam în plin Război Rece între cele două blocuri politico-militare. Cursa înarmărilor căpătase amploare și un război atomic amenința să izbucnească. Dezarmarea generală și totală era problema cea mai importantă ce se dezbătea în Comisia de politică specială a O.N.U.

În acel an, delegația României la Adunarea Generală a O.N.U. a fost condusă de prim-secretarul Partidului Muncitoresc Român, Gheorghe Gheorghiu-Dej. Din delegație mai făceau parte Ștefan Voitec și Leonte Răutu, membri ai Prezidiului Marii Adunări Naționale, Eduard Mezincescu, ministru adjunct al Afacerilor Externe, și Silviu Brucan, ambasador la Misiunea Permanentă a României la O.N.U. Între consilieri și experți se număra Mircea Malița, care lucra în cadrul misiunii din anul 1956.

Deplasarea delegației la New York a început la 7 septembrie. S-a plecat cu un tren special din gara oficială Băneasa. Punctul final al călătoriei cu trenul a fost enclava Kaliningrad, fost Könisberg, din 1944 teritoriu al U.R.S.S. De acolo au fost luați cu mașinile și transferați în portul Baltiisk, unde se afla motonava sovietică „Baltica", pe care delegațiile U.R.S.S., Bulgariei și Ungariei erau deja îmbarcate. Au ajuns la New York în dimineața zilei de luni, 19 septembrie, ora 09.00, la debarcaderul nr. 73.

Brucan îi explică lui Dej linia partidului

În timpul celor 23 de zile cât a participat la lucrările Adunării Generale, Gheorghiu-Dej a fost cazat în clădirea Misiunii României, de pe str. 92, amenajându-i-se un dormitor și un birou de lucru în complexul cifrului de la etajul al III-lea. Masa a servit-o tot la Misiune, într-un salon destinat recepțiilor. Meniurile se pregăteau la bucătăria Misiunii de către bucătăreasa Ana Hanula, o femeie în jur de 55 de ani. Știa bine dieta și preferințele culinare ale lui Gheorghiu-Dej și pregătea meniuri din care nu lipsea carnea de pasăre. La un moment dat, Gheorghiu-Dej i s-a adresat „ospătarului" care îl servea, ofițer în garda de corp:

Alexandru Mica, Catinca Ralea, Harry Brauner, Adrian Păunescu, în 1973

sculptate și îmbrăcate păpușile. Câteva imagini, luate plonjant, au o deosebită calitate artistică, prezentând-o pe Lena Constante, cu chipul ei de „sfântă dintr-un mozaic bizantin" – așa cum o descria jurnalista –, aranjându-și păpușile pe rafturi sau agățându-le de cadrul scenei improvizate ori pozând, cu ochi visători, înconjurată de ursuleți și personaje din basme. „Chiar acum, ea [Lena – *A.S.I.*] și d-na Pătrășcanu, soția ministrului Justiției, conduc un spectacol de marionete pe un loc viran. Au găsit un teatru ambulant pliabil care își încheiase peregrinările și i-au pictat cadrul scenei ca pe o casă de turtă dulce, în nuanțe vesele, cu inimioare și flori ce atârnă de marginile acoperișului. Fereastra principală a casei se deschide pentru a forma scena pentru păpuși. Lena proiectează păpușile, costumele și decorul și, atât ea cât și d-na Pătrășcanu, care este o expertă păpușară, le sculptează și pictează decorul. Pe lângă piesele obișnuite, ele au noi povești rusești sau românești scrise special pentru marionete și plănuiesc să plece în turneu în lunile de vară, dacă vor putea obține un camion care să transporte cortul teatrului."

După descrierile lui Lee Miller, viața își reluase cursul normal în România. Iar imaginile luate pe stradă, cu negustori ambulanți, țărani purtând cobilițe cu mărfurile oferite spre comercializare și clienți bine îmbrăcați care se interesează de prețuri, erau un bun exemplu în acest sens. Deși țara era ocupată de trupele rusești, iar în București se afla cartierul general sovietic, prezența ocupanților nu era vizibilă. Aerodromul era păzit de Armata Roșie, dar granițele erau păzite de soldați români, iar circulația era liberă. Totuși, starea aceasta de liniște era doar aparentă, așa cum observa jurnalista: „În general, poporul are încredere în guvernul său, deși aceia pentru care comunismul a fost totdeauna confundat cu teroarea hrănesc foarte bine această gogoriță."

Lee Miller se simțise foarte bine în țara noastră și-și încheia articolul publicat în *Vogue* cu o frază entuziastă: „Ei spun că dacă bei o dată dintr-un anumit izvor [referire la catrenul lui Winterhalter „Dâmboviță apă dulce,/ Cin'te bea nu se mai duce" – *A.S.I.*] și asculți această muzică, totdeauna te vei întoarce în România. Le-am făcut pe amândouă și m-am întors de două ori." ■

acasă", i-a mai zis Gheorghiu-Dej. Peste câteva luni, Brucan a fost rechemat în țară, scos din M.A.E. și mutat ca președinte al Televiziunii.

Importăm modelul american

Gheorghiu-Dej l-a chemat pe inginerul Gheorghe Răcuțeanu, atașatul pe probleme agricole de la Ambasada României din Washington, întrebându-l ce știa despre producerea în sistem industrial a păsărilor și a produselor lor – carne și ouă. Acesta, deși venit la post doar de un an, a răspuns că își strânsese deja un documentar cu informații și pliante și era în curs de sintetizare spre a le trimite cu primul curier. Dej l-a întrebat dacă astfel de utilaje fabricate în S.U.A. se pot cumpăra și trimite în țară pentru a construi și la noi astfel de combinate. Răcuțeanu a răspuns că, din câte știa el, asemenea utilaje nu sunt supuse embargoului și se pot exporta. „Uite, documentează-te bine, i-a zis Dej, află pe unde sunt combinatele astea și fabricile care produc utilajele, ce prețuri au și tot ce trebuie să știm. Când ajung eu în țară, ți-l trimit pe Moghioroș [era ministrul Agriculturii] cu încă unul sau doi specialiști de-ai lor, ca să vadă tot ce trebuie, tot ce e nevoie, ca până la anul să construim și noi în țară asemenea «fabrici» sau cum o să le denumim."

În 1961-1962 s-a și realizat primul combinat de la Crevedia, care în 1962 a început să producă pui pentru carne și găini pentru ouă asemenea celor din S.U.A. La contractarea utilajelor s-a convenit cu firmele americane ca să trimită specialiști care să asiste la montarea, punerea în funcțiune și exploatarea lor. În anii ce au urmat, Gheorghe Răcuțeanu, când venea în țară, doar îi saluta pe șefii săi direcți.

Dr. Bruno Pitterman, vicecancelar austriac, președinte al Partidului Social-Democrat austriac, în stânga, Gheorghiu-Dej și, în mijloc, Vasile Vago, secretar II la Ambasada României la Viena

Mergea direct la ministrul Moghioroș și împreună cu el la Dej, spre a raporta despre importarea butașilor de viță cu struguri fără sâmburi, semințe de legume și plante de mare randament etc. S-a înființat ferma specială de la Periș, cât și Institutul pentru industria alimentară de la Galați. În următorii ani au mai apărut combinatele de la Titu, de la Ianca, județul Brăila, și cel pentru creșterea curcanilor în sistem industrial al dr. Plăcintă, de la Bacău.

Deși autoritățile S.U.A. limitaseră strict deplasările liderilor comuniști veniți la O.N.U., în septembrie 1960, doar la Manhattan, la propunerea unui diplomat din Misiune, Florea Stoiana, Gheorghiu-Dej a fost de acord să viziteze litoralul Oceanului Atlantic situat la 15-20 km est de Manhattan. S-a cerut aprobarea de la Misiunea americană la O.N.U., cum se cerea de fiecare dată și pentru diplomați când trebuia să se deplaseze în afara orașului. Spre surprinderea tuturor, s-a primit aprobarea.

Au plecat cu patru mașini, într-o sâmbătă: Dej, Voitec, Răutu, Mezincescu, doi aghiotanți din pază și încă trei diplomați din Misiune, între care și Mircea Malița. Zona pe care Stoiana voia să i-o prezinte lui Gheorghiu-Dej era orientată spre est, ca și cea românească de la Mamaia, amenajată cu vile și hoteluri moderne, unde new-yorkezii își petreceau vacanțele și sfârșitul de săptămână și unde veneau și diplomați de la ambasadele străine acreditate la O.N.U., care în 1960 ajunseseră la circa 80. Ambasada U.R.S.S. cumpărase o vilă acolo pentru mulțimea diplomaților și funcționarilor care lucrau la Secretariatul O.N.U.

Lui Gheorghiu-Dej i-a plăcut foarte mult stațiunea. I-a atras atenția modul de așezare și amenajare a construcțiilor pentru turiști, facilitățile, hotelurile, restaurantele, barurile, punctele de servire și autoservire cu răcoritoare, dulciuri, fructe, plaja și locurile de joacă pentru copii. Gheorghiu-Dej, vesel și încântat de cele văzute, a spus celor de față: „Acum cred că știu cum o să amenajăm litoralul nostru". În anul 1961 a fost reconstruită stațiunea Mamaia.

Un refuz politicos

În prima sâmbătă, 20 septembrie, după sosirea delegației și cazarea lui Gheorghiu-Dej în sediul Misiunii României la O.N.U., organizațiile politice ale românilor plecați din țară după război au organizat o demonstrație de protest în fața Misiunii. Poliția le-a aprobat un spațiu de 25-30 m împrejmuit cu grilaje metalice, limitându-le timpul la două ore, între 10-12. Fiind sâmbătă, zi nelucrătoare, Gheorghiu-Dej și majoritatea membrilor delegației erau în Misiune. În jurul orei 10.00, spațiul respectiv a fost ocupat de demonstranți. Aveau cu ei un steag românesc cu stema regală și unul al S.U.A., plus câteva pancarte. Pe una scria „Tichinigiilor [sic!], afară cu voi". S-au strâns 35-40 persoane. Dej și unii membri ai delegației au privit pe ferestre

„Măi băieți, de unde procurați voi carnea asta de pasăre așa aspectuoasă și gustoasă? Aici în America cred că este și foarte scumpă?". Ofițerul, care între timp se edificase – el făcea și cumpărăturile pentru masa lui Gheorghiu-Dej, împreună cu administratorul Misiunii –, i-a răspuns: „Dimpotrivă, tovarășe Gheorghiu, aici în America carnea de pasăre și ouăle sunt alimentele cele mai ieftine, pentru că, după cum am aflat, se produc în sistem industrial." I se serveau și struguri fără semințe, pepeni verzi etc.

A rămas contrariat și, într-o discuție cu Silviu Brucan, l-a întrebat dacă într-adevăr așa stau lucrurile. Brucan, ca să-și dea importanță, i-a răspuns: „Păi ce, credeți că numai astea-s minunățiile Americii; sunt multe altele, nenumărate, nu numai în agricultură și zootehnie, dar și în alte domenii". „Și voi, aicea, știți de ele?" – a întrebat Gheorghiu-Dej, făcând pe naivul. „Nu numai că știm, dar le și folosim pe unele după cum constatați și dv.", a mai zis Brucan. „Bine mă, dacă știți și le și folosiți, realizările lor așa de importante, de ce nu le comunicați în țară, așa cum sunt, la M.A.E., la Agricultură, la alte ministere. Tu ești și ziarist și mai și scrii pentru *Scânteia*, ca și alți colegi de-ai tăi din presă. Reportajele voastre de aici despre S.U.A. sunt pline numai de aspecte negative, ca și când americanii ăștia ar fi pe marginea prăpastiei. Ori faptele nu stau așa și voi ce faceți, ne mințiți?". Brucan, observând că gluma se îngroașă, a încercat să se justifice: „Păi, cu reportajele și scrisul la *Scânteia*, așa este linia partidului, să scriem numai despre aspectele negative, urâte, și să le mai îngroșăm și noi, imperialism în stadiul de putrefacție, nu-i așa?". Gheorghiu-Dej s-a enervat de-a binelea și i-a răspuns tăios: „Care linie a partidului, mă, că eu sunt prim-secretarul Comitetului Central al P.M.R. Ați primit voi de la mine astfel de directive?" „Sigur, de la dumneavoastră direct nu am primit, dar sunt de la alții, sub dumneavoastră, care ne spun, ca să evităm să greșim, să ne orientăm după *Pravda*. Ce apare azi în *Pravda* preluăm și noi a doua zi ori producem reportaje identice." „O să mă edific eu când mă întorc

Întâmpinat cu flori de copiii personalului de la Misiunea României la O.N.U.

În rândul al doilea, delegația României la Sesiunea a XIV-a O.N.U.; Constantin Ene (în dreptul siglei Rwanda), Gr. Aldescu-Aldea, în spatele ambasadorului Gh. Diaconescu (aflat în dreptul siglei România)

MUZEELE ASOCIAȚIUNII ASTRA

Sediul Asociațiunii și unul dintre membrii fondatori, George Bariț (1812-1893), într-o litografie de Ioan Constande

Încă din primii ani de existență ai Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (ASTRA), în rândul liderilor acesteia s-a răspândit ideea înființării unui muzeu al românilor din Transilvania. Din cauza dificultăților financiare, punerea în practică s-a amânat mereu.

Prima expoziție, cu puternic caracter etnografic, s-a organizat la Brașov, în 1862, în clădirea Gimnaziului românesc (astăzi Liceul „Andrei Șaguna"), din inițiativa lui George Bariț. În 1881, la aproape două decenii de la momentul Brașov, s-a vernisat la Sibiu a doua Expoziție națională românească, un imbold pentru profesionalizarea activității de salvare și punere în valoare a tradițiilor românilor din Transilvania.

DELIA VOINA

În anul 1902, tot la Sibiu, a fost organizată Expoziția industrială, realizată de *Reuniunea de agricultură* și *Reuniunea sodalilor* (calfelor) având ca scop principal procurarea de obiecte necesare viitorului muzeu preconizat. Deschisă la 19 octombrie 1902, expoziția s-a bucurat de sprijinul Asociațiunii, fapt pentru care poate fi considerată ca a treia manifestare de acest gen patronată de ASTRA.

Un moment de mare însemnătate pentru înfăptuirea Muzeului Asociațiunii l-a constituit Adunarea Generală de la Mediaș, din anul 1897. Convocată inițial pentru 20 și 21 septembrie, adunarea s-a desfășurat în zilele de 27 și 28 august. Pe lângă cele două ședințe prevăzute inițial s-a ținut și o a treia, neinclusă în „programă", în timpul căreia s-a votat decizia înființării, la Sibiu, a Muzeului Asociațiunii ca o Casă națională. Principala destinație a acestei instituții era aceea de a găzdui muzeul românilor ardeleni. „Cel mai competent și poate unicul factor chemat a pune baza acestei instituții este Asociațiunea Transilvană" – credeau conducătorii acesteia. Cel care a pus ideea în practică a fost Corneliu Diaconovici, creatorul *Enciclopediei Române*. El a prezentat Adunării Generale o propunere motivată privitoare la „ridicarea unei case naționale", ce urma să cuprindă un muzeu istoric, un muzeu etnografic „întocmit cu deosebită considerare la păstrarea motivelor naționale în port și industria română de casă și la dezvoltarea acestui ram al muncii naționale", o bibliotecă, birourile Asociațiunii, o sală festivă și diferite încăperi corespunzătoare pentru trebuințele societăților române din Sibiu.

10-15 minute și apoi s-au retras în birourile lor. Gheorghiu-Dej s-a interesat dacă cei din Misiune recunoscuseră pe vreunul dintre manifestanți. Nu fusese recunoscut decât Dumitru Boian, care era portar la un bloc din apropiere, pe Park Avenue, și care se cunoștea și vorbea cu majoritatea membrilor Misiunii care treceau prin fața blocului unde lucra. El scotea și un fel de publicație trasă la gheștender, de patru-șase pagini, format A4, cu articole anticomuniste din presa emigrației sau cea locală, în engleză.

Sosirea în gara din Viena; în fața lui Dej, cu ochelari, Ion Mihai Pacepa

Seara, pe la orele 23.00, Gheorghiu-Dej a primit o notă cu numele inițiatorilor. Demonstrația fusese organizată de Comitetul Național Român, condus de Constantin Vișoianu și Iancu Zisu, Liga românilor liberi, înființată de generalul N. Rădescu, fost prim-ministru, condusă acum de Mihai Fărcășanu, Biroul „Europei libere" din New York, condus de Pascal Teodorescu Valahu și Mihai Handrabura, și preot Florian Gâldău de la biserica ortodoxă a românilor din New York și împrejurimi.

Numele lui Gheorghiu-Dej nu a putut fi înscris în cartea de onoare a O.N.U., din cauză că nu avea o funcție de stat, președinte, premier sau ministru. Funcția de prim-secretar al Comitetului Central al P.M.R., fiind o funcție politică, nu era luată în considerare de procedurile protocolare ale O.N.U. În anul următor, 1961, în martie, s-a înființat Consiliul de Stat, ca organ de stat cu putere deliberativă, Gheorghiu-Dej fiind propus și ales ca președinte al Consiliului de Stat, funcție deținută până la moartea sa, în martie 1965.

După plecarea lui Gheorghiu-Dej, și la Misiunea O.N.U. au survenit schimbări. Șef al Misiunii a fost numit profesorul Mihai Hașeganu, care era ambasador la Praga. Staful Misiunii a fost întărit cu diplomați noi trimiși din țară. Noul ministru de Externe, Corneliu Mănescu, a dispus ca toți diplomații trimiși în exterior să susțină examene de limbă, chiar dacă au mai fost în misiuni diplomatice. Cei care nu obțineau cel puțin media 7,30 erau retrimiși la cursurile de limbă ce aveau loc în sediul M.A.E.

Spre sfârșitul prezenței sale la New York, Gheorghiu-Dej a oferit o recepție șefilor de stat cu care călătorise pe vasul „Baltica". Hrușciov l-a întrebat dacă vrea să se înapoieze împreună cu el, cu avionul. Ceruse să i se trimită de la Moscova un Tupolev 114, cu care a plecat în seara zilei de 13 octombrie, ajungând la Moscova a doua zi, 14 octombrie. Motivul înlocuirii navei cu avionul l-a constituit faptul că, la trei-patru zile după ce ajunseseră la New York, a dezertat un matelot, care a cerut azil politic. Matelotului i s-a acceptat cererea și toate mijloacele media au fost pline cu declarațiile „marinarului lui Hrușciov". Dej a refuzat invitația, invocând întâlnirile pe care le avea programate la Paris și Viena.

La 12 octombrie 1960, ora 12.00, delegația condusă de Gheorghiu-Dej s-a îmbarcat pe nava „Queen Mary". În portul francez Cherbourg au fost întâmpinați de ambasadorul român din Franța, Constantin Nicuță. Au călătorit cu trenul până la Paris. După o oprire de 24 de ore, a doua zi seara luau expresul de Viena, unde au ajuns la 20 octombrie dimineața. Gheorghiu-Dej a avut o întrevedere cu Iulius Raab, cancelarul Austriei. În seara de 23 octombrie au intrat în țară pe la Curtici, ajungând în gara Băneasa în după-amiaza zilei de 24 octombrie. ■

Stațiunea Mamaia în 1962

animale, arme vechi și unelte de pescuit.

Partea istorico-culturală includea: *expoziția istorică* (arme, documente fotografiate, colecții numismatice, cărți vechi, manuscrise și albume, obiecte ce au aparținut personalităților ardelene, colecții de ziare și publicații din Transilvania), *despărțământul bisericilor române*, ortodoxe și unite (cărți bisericești, manuscrise, icoane, obiecte de cult), *despărțământul literatură și știință*, *despărțământul artelor frumoase și industria de artă*, *expoziția băncilor române*. Expoziția s-a bucurat de un mare succes.

Primul custode al muzeului a fost poetul Octavian Goga, iar în anul 1909 această activitate o preia Octavian C. Tăslăuanu, care a dat dovadă de multă inițiativă și pasiune. În 1913 colecțiile muzeale se ridicau la peste 5.000 de piese. Între cele două războaie mondiale s-au înregistrat mai multe reorganizări ale expoziției permanente din Palatul Asociațiunii, accentul fiind pus pe sistematizarea științifică a colecțiilor.

În 1948, Muzeul Asociațiunii a devenit muzeu de stat, iar doi ani mai târziu, patrimoniul său era repartizat Muzeului Brukenthal. Se încheia astfel existența unui muzeu de prestigiu, cu rezonanță istorico-politică în spațiul cultural transilvan.

Astăzi instituțiile muzeale reunite în cadrul Complexului Național Muzeal ASTRA – Muzeul Civilizației Populare Tradiționale ASTRA, Muzeul Civilizației Transilvane ASTRA, Muzeul de Etnografie Universală „Franz Binder", Muzeul de Etnografie și Artă Populară Săsească „Emil Sigerus" – asistate de serviciile specializate – ilustrează nivelul atins de prestigiosul muzeu sibian la peste un secol de la adoptarea hotărârii creării sale. ■

Primele muzee locale înființate de Asociațiune au apărut încă înainte de Primul Război Mondial, iar ideea edificării lor ca muzee ale despărțămintelor a fost mereu subiect în apelurile semnate de liderii astriști.

În anul 1919, la Școala Civilă de Băieți din Hațeg s-a organizat, atât în scop didactic, cât și pentru publicul larg, un muzeu al științelor naturii. Un an mai târziu, Asociațiunea a pregătit deschiderea unui muzeu la Sighet.

În anul 1924, cu prilejul aniversării centenarului nașterii lui Avram Iancu (1824-1872), Asociațiunea a realizat o serie de manifestări culturale la Baia de Criș și Țebea (30-31 august), la Câmpeni și Vidra (31 august-1 septembrie) și Cluj-Napoca (2 septembrie). La 1 septembrie s-a inaugurat, în casa construită de părinții lui Avram Iancu în jurul anului 1800, Muzeul Național „Avram Iancu", muzeu pentru care s-au primit numeroase donații de obiecte ce au aparținut eroului național: arme, drapele, tablouri, desene, fotografii, ziare, poezii populare, legende, anecdote referitoare la fruntașii revoluției de la 1848 din Transilvania. Astăzi, pe lângă partea istorică, muzeul adăpostește și piese etnografice precum: port al moților, vase ceramice și de lemn specifice zonei, tulnice, căruțe etc.

... și interior din Valea Giurgeului

După Marea Unire din 1918, Asociațiunea s-a implicat în reorganizarea muzeului din Alba Iulia. La 20 mai 1929, s-a inaugurat Muzeul Unirii. Colecțiile de documente privitoare la Revoluția de la 1848 au fost completate cu piese transferate de la Muzeul Asociațiunii din Sibiu și de la Casa Memorială „Avram Iancu". Obiectele au fost donate de personalități ale vremii sau de colaboratori de seamă ai muzeului.

În 1 decembrie 1937, la Brașov s-a inaugurat un muzeu regional organizat în trei săli; erau expuse monete și medalii, cărți românești, picturi realizate de pictorul Mișu Popp (1827-1892).

La Adunarea Generală de la Cluj desfășurată în anul 1939 s-au vernisat două expoziții: *„ASTRA" în documente, cărți și imagini* (în sala de conferințe a Bibliotecii Universitare) și *Expoziția de artă plastică ardeleană, 1919-1939* (în sala festivă a Colegiului Academic). ■

S-a trecut apoi la colectarea sistematică a obiectelor pentru înzestrarea muzeului. În anul 1902 s-a constituit o comisie pentru procurarea obiectelor în scopul viitorului muzeu etnografic, având ca preşedinte pe folcloristul Athanasie M. Marienescu. Dar atât donaţiile, cât şi obiectele cumpărate de Comisia română de achiziţii a pieselor etnomuzeografice au fost insuficiente. Corneliu Diaconovici preia iniţiativa şi în acest caz şi, începând din anul 1904, în mai multe rânduri, face apeluri pentru strângerea de obiecte necesare expoziţiei ce urma a se deschide în muzeul preconizat la adunarea din 1897. Vor trimite „port ţerenesc românesc şi productele industriei sale de casă [...], giuvaerele cele mai frumoase ale colecţiunilor etnografice", preoţii, dascălii, funcţionarii, organizaţiile de femei, meşteşugarii, comercianţii, agricultorii şi despărţămintele din tot cuprinsul Transilvaniei.

Manifestările programate de liderii Asociaţiunii pentru inaugurarea Muzeului Asociaţiunii au debutat în ziua de 19 august 1905, la ora 10.00, când o mulţime numeroasă de oameni s-a îndreptat spre clădirea construită în oraşul Sibiu. Cel mai aşteptat eveniment al zilei a fost vernisajul Expoziţiei etnografice şi istorico-culturale, care a marcat inaugurarea solemnă a muzeului. Momentul a fost considerat de contemporani drept „cea mai splendidă sărbătoare culturală ce au ajuns-o până acum românii din ţările Coroanei ungare". Au fost prezenţi liderii Asociaţiunii, delegaţii despărţămintelor, conducătorii bisericilor din Transilvania, intelectuali, conaţionali germani, reprezentanţi ai românilor din Bucovina, oaspeţi din România, ziarişti de la principalele publicaţii din România şi din Transilvania, dar mai ales ţărani veniţi într-un număr impresionant de mare pentru a participa la serbările de la Sibiu. În discursul rostit cu prilejul vernisajului, preşedintele Asociaţiunii, Iosif Sterca Şuluţiu, a prezentat principalele etape ale realizării „miracolului de la Sibiu", a mulţumit celor care au făcut posibil ca visul de veacuri al românilor din Transilvania de a avea un muzeu naţional să se împlinească: contribuabili, donatori, constructori, meşteri.

Conform programelor publicate anterior, în primele luni ale anului 1905, expoziţia era structurată în două părţi: etnografică şi istorico-culturală, fiecare având mai multe secţiuni (despărţăminte) tematice. La primul etaj al palatului, în cele opt săli care aparţineau muzeului, erau prezentate *situaţia geografică, viaţa satelor, casele ţăranilor* (în cea mai mare parte tablouri fotografice), *tipul şi portul* ţăranilor (ii, cămăşi, cătrinţe, oprege – fote, şurţe, poale, pieptare, cojoace etc.), *textile şi ţesături* (covoare, ştergare, feţe de masă, lepedee cearşafuri), *obiecte ceramice* (căni, blide, ulcioare, oale), *producte ale industriei de casă*, ocupaţii agricole etc. Au fost realizate şi câteva interioare ţărăneşti cu textile, mese, laviţe, paturi şi cuiere vechi frumos incrustate; pe pereţii odăilor erau expuse fotografii reprezentând sate, porturi şi obiceiuri ţărăneşti.

O prezenţă apreciată au fost păpuşile „gata îmbrăcate în port specific popular" şi grupul *Junilor* din Şcheii Braşovului, „cel mai preţios obiect al expoziţiei". Secţiunea etnografică continua în curtea muzeului, unde au fost amenajate o stână din Poiana Sibiului, în mărime naturală, cu întreaga recuzită, şi un atelier al unor meşteri aurari din Munţii Apuseni, în care un ţăran, înconjurat de blocuri de piatră şi instrumentar minier, alegea aurul.

La Şcoala de fete a Asociaţiunii erau expuse lucrurile de mână realizate de elevele şcolii şi secţiunea vânătorească, ce cuprindea păsări şi

Muzeul Asociaţiunii, 1905, secţia etnografică: textile din zona Sibiului...

Grup de tinere în costume de sărbătoare din Sălişte, judeţul Sibiu

Familie de învăţător din Corbu

ALBUM ISTORIC

ASTRA, Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, înființată la Sibiu în urmă cu 150 de ani, a avut un important rol cultural și politic în lupta de eliberare națională a românilor transilvăneni. Prezentăm câteva imagini din colecțiile adunate în timp.

Familie din Mărginimea Sibiului

Persida Domaneanț din Lugoj, Miss ASTRA Herculane – 1900

Români la horă

Biserica ortodoxă din Borgo-Suseni, judeţul Bistriţa-Năsăud

Interior de casă din localitatea Orlat

Stradă din localitatea Orlat, județul Sibiu

Biserica veche din Poiana Sibiului, județul Sibiu

Și domnii bulgari au procedat la fel. Au adus multe relicve în capitala lor, Tîrnovo. În acest fel ei confereau materialitate ideii de protecție divină asupra noii capitale a Bulgariei. La Tîrnovo se aflau, în bisericile nou construite, moaștele Sfântului Ivan de la Rila, ale Sfintei Filofteia, ale lui Ilarion Meglenski și ale altor sfinți.

În sfârșit, în vremea domniei lui Ioan Asan al II-lea (1218-1241), bulgarii au adus și moaștele Cuvioasei Parascheva. De numele ei este legat un puternic cult de protectoare, nu numai a Capitalei, ci a întregii Bulgarii. Încă din veacurile XIII-XIV despre acest cult s-au scris câteva opere hagiografice. Cele mai importante sunt povestea vieții Cuvioasei, cea a aducerii moaștelor la Tîrnovo și, în sfârșit, cea mai interesantă, viața ei amănunțită, relatată de patriarhul bisericii bulgare Efimii de Tîrnovo. Tradiția manuscriselor despre Sfânta Cuvioasa Parascheva este foarte bogată. Călugări din Rusia, Țara Românească, Moldova și Serbia au transcris parcursul ei de viață.

Iată cum apare episodul aducerii moaștelor Cuvioasei Parascheva în veacul al XIII-lea la un autor bulgar necunoscut.

„Iar marele țar bulgar Ioan Asan, fiul marelui și bătrânului țar Asan, auzind despre minunile Sfintei, a dorit să-i aducă trupul pe pământul său. În vremea aceea, tracii stăpâneau Țarigradul și plăteau tribut lui Ioan Asan. El nu și-a dorit nici aur, nici argint, nici pietre prețioase, a luat trupul sfânt în slăvitul oraș al țarului, Tîrnovo. Și i-au ieșit în întâmpinare patriarhul și întregul cler, și norodul, cu lumânări și candele, și cu toată smerenia au așezat-o în biserica țaratului...“

La mai bine de 100 de ani de la această scriere, patriarhul Efimii relatează în amănunt același episod, adăugând și alte detalii: „A trecut nu mult timp și sceptrul imperiului grec a slăbit cu marea îngăduință Dumnezeiască și romanii [cruciații]... au cucerit orașul imperial Constantinopol. Ei au capturat fără rușine toate vasele de cult și moaștele sfinților și toate obiectele bisericii, toate bogățiile imperiului și, pe scurt spus, întreaga frumusețe a orașului... toate acestea au fost duse la Roma.... Cucernicul țar Ioan Asan a trimis veste la Țarigrad, la tracii aflați acolo,

Sfânta Cuvioasa Parascheva, protectoarea și ocrotitoarea orașului Iași și a întregii Moldove și mijlocitoarea către Dumnezeu a tuturor acelora care o cheamă prin rugăciune, a trăit doar 25 de ani. Îmbrăcând haina monahală de timpuriu, a dus o viață neprihănită.

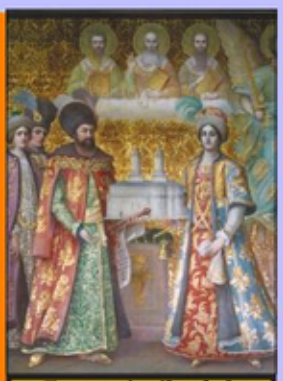

Fresca ctitorilor de la Biserica Trei Ierarhi

De-a lungul vremii, găsim consemnată în mai multe cărți strămutarea moaștelor Sfintei de la Constantinopol la Iași. Iată una dintre relatări: „Patriarhul Constantinopolului, Partenie bătrânul, luând bani de la domnitorul Moldovei Vasile Lupu ca să plătească datoriile Patriarhiei, trecând peste zidul Fanarului din Constantinopol sfintele ei moaște ce se păzeau de Patriarhie, le-a trimis aici către stăpânitorul Moldovei“.

Dimitrie Cantemir, domnitorul Moldovei, scria: „... Pe vremea sultanului Murad al IV-lea, Vasile, domnitorul Moldovei, a primit permisiunea de a lua moaștele acestei sfinte din Biserica Patriarhală a Constantinopolului. Și aceasta din considerare că a făcut multe și mari binefaceri și servicii pentru acea biserică; căci din însăși veniturile sale a plătit peste 260 de pungi de aur, cu care biserica era datoare, parte la turci, parte la creștini.

Și fiindcă la turci este interzis a strămuta mort peste trei mile, așa el a mai dat la Curtea otomană peste 300 de pungi, numai ca să obțină permisiunea de a strămuta acele moaște și pentru a scoate de la sultan un ordin către Capugi-Bașa, care să le însoțească până în Moldova. Toată istoria acestei strămutări este zugrăvită pe peretele de amiazăzi a bisericii Sfinților Trei Ierarhi, unde se află sfintele ei moaște. Între alte lucruri se înfățișează acolo și Capugi-Bașa cu ofițerii lui mergând la însoțirea sfintelor moaște.“

După ce au trecut și prin Tîrnovo (stânga), moaștele Sfintei Parascheva au poposit la Catedrala Mitropolitană din Iași

CULTUL SFINTEI CUVIOASE PARASCHEVA ÎN EVUL MEDIU

SNEJANA RAKOVA (Sofia)

În zilele noastre praznicul Sfintei Cuvioase Parascheva cunoaște o deosebită forță. Cu toții vedem cum la 14 octombrie milioane de creștini ortodocși merg la Iași, unde se află moaștele ei, așteptând tămăduire și ajutor.

Poate că exact așa a fost și odinioară, în Evul Mediu. De aceea ne-am gândit că ar fi bine să ne amintim când și cum s-a născut cultul Sfintei Cuvioase Parascheva la sud de Dunăre, pentru ca apoi să se răspândească în întreaga lume ortodoxă.

A apărut în Bizanț, în veacul al X-lea, și două secole mai târziu era deja prezent în toată Tracia. Locul de naștere și de înmormântare al sfintei a fost orașul Epivat, de pe malul Mării Marmara. Moaștele ei s-au păstrat în Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel". În timpul Cruciatei a patra, în 1204, când cavalerii Europei Apusene au reușit, în sfârșit, să captureze cel mai mare oraș din lume, capitala Imperiului Bizantin, Constantinopol, ei au jefuit nu numai bogățiile bizantinilor, ci și relicvele lor sfinte. Capitala Bizanțului păstra un mare număr de obiecte considerate sfinte de creștini.

Corăbiile cruciaților au dus cu ele în Occident acele bogății și cavalerii le-au predat bisericilor marilor orașe: Veneția, Paris, Köln etc. Poate că gestul lor a influențat și pe alți suverani ai statelor balcanice. De pildă, primul arhiepiscop al bisericii sârbe, Sava, în timpul călătoriilor sale în Asia Mică, pentru a se închina la Locurile Sfinte, a cumpărat moaștele unor sfinți și, la întoarcerea acasă, le-a dus la mănăstirea sârbească Hilandar de la Muntele Athos.

Nava militară „Moskva" în 1941...

PRIMA ȘI ULTIMA LUPTĂ A DISTRUGĂTORULUI „MOSKVA"

În luna mai, presa română și cea din Federația Rusă anunțau descoperirea epavei navei „Moskva", scufundată în dimineața zilei de 26 iunie 1941, în cursul unei operațiuni aero-navale întreprinse de sovietici contra litoralului românesc, în principal contra portului Constanța.

Descoperirea a fost făcută de o echipă mixtă de scafandri din Ucraina, Federația Rusă și România. Scafandrii au lucrat aproape o lună pentru a localiza epava, utilizând sonare și aparatură de tip GPS.

La 26 iunie anul acesta, nava Federației Ruse „Yamal" și nava Marinei Militare Române „Mărășești" au comemorat, la locul descoperirii epavei, pe cei care au căzut la datorie în urmă cu 70 ani. La bordul navei ruse s-a desfășurat un ceremonial militar și religios, s-au intonat imnurile celor două state și s-au aruncat în mare coroane de flori.

Cum în mass-media română au apărut versiuni diferite ale evenimentelor din 26 iunie – inclusiv afirmația că bătălia s-ar fi desfășurat pe parcursul a două zile –, prezentăm în paginile ce urmează relatarea documentelor militare române, cât și un material realizat pe baza informațiilor apărute în Federația Rusă.

... și azi

Cine a scufundat distrugătorul?

Comandor dr. MARIAN MOȘNEAGU

Documentele operative ale Comandamentului Forțelor Navale Maritime, păstrate la Arhivele Militare, prezintă următoarea succesiune a faptelor în ziua de 26 iunie 1941.

La 03.55 s-a dat alarma aeriană. Deasupra Constanței a ajuns primul val de avioane de bombardament. Toată atenția era îndreptată asupra avioanelor inamice. În larg, dincolo de orizont, se găsea flota inamică, compusă din cinci-șase nave. Dintre aceste nave, două distrugătoare au executat o lovitură de sondă asupra Constanței, pentru a testa capacitatea de reacție a apărării. Cele două nave erau „Harkov" și „Moskva".

La 04.00 navele inamice s-au angajat în barajul de mine printre pasele trei și patru. Viteza lor era în acel moment de circa 25 noduri.

La 04.03 navele sovietice se găseau la circa 20 km de coastă. Au deschis focul contra Stației de Control de la Palas și un avion le conducea tragerea. Distanța de tragere inițială, după chiar afirmațiile unor tunari de pe „Moskva", a fost de 26.000 metri. Tirul navelor a fost observat în acest timp și de pe N.M.S. „Regele Ferdinand", care se găsea în regiunea Midia, în mișcare.

La 04.04 distrugătoarele „Regina Maria" și „Mărăști" au luat formație „linie de șir" și au căutat să vină pe un drum paralel și de sens contrar cu inamicul, după ce au manevrat să se depărteze de mal.

În jurul orei 04.12 distrugătoarele românești au deschis focul asupra navelor inamice și au tras la distanța de 14.500 metri. Loviturile lor au căzut asupra navei din cap „Harkov". Tirul era precis și nava sovietică a încasat lovituri chiar de la primele salve, fără să vadă de unde vin. Sub

căutând nu argint și aur, nici pietre prețioase și perle, ci slăvitele moaște ale Sfintei..." Procesiunea solemnă, în frunte cu mitropolitul Marko, a plecat din orașul Calicratia (situat în Tracia) la Tîrnovo. În Capitală ea a fost întâmpinată cu mare solemnitate de toți locuitorii orașului.

Mai bine de 150 de ani moaștele Sfintei Cuvioase Parascheva s-au păstrat la Tîrnovo, în biserica ce îi poartă numele. Când, la sfârșitul veacului al XIV-lea, otomanii au cucerit Bulgaria și au intrat în capitala Tîrnovo, moaștele au fost strămutate la Bdin (Vidin) și ascunse acolo pe tot timpul invaziei. Dar câțiva ani mai târziu (în 1396) și țaratul de Vidin a fost ocupat de cuceritorii otomani. Apoi relicvele Cuvioasei au ajuns la Belgrad, principalul oraș al principatului lui Ștefan Lazarevici (1389-1427), cunoscut despot al Serbiei.

Au mai trecut 100 de ani și, în 1521, Soliman I (1520-1566), unul dintre cei mai puternici cuceritori ai Imperiului Otoman, a întreprins o campanie contra Ungariei. Drumul l-a dus și la Belgrad. Sultanul otoman a supus Belgradul, a luat moaștele Sfintei Parascheva și le-a dus la Țarigrad. Aflăm despre asta din povestirile solilor diplomatici venețieni la Țarigrad. Unul dintre cei mai cunoscuți diplomați și călători ai veacului al XVI-lea, pe nume Tommaso Contarini, în octombrie 1521, scria din Constantinopol dogelui Veneției că, atunci când otomanii au pătruns în Belgrad, au deschis moaștele a două femei sfinte, „Sfânta Veneranda [așa a numit-o Contarini pe Cuvioasă] și o altă sfântă, despre care se spunea că era regină, dar al cărei nume nu este cunoscut". Patriarhul Țarigradului a întâmpinat procesiunea ce însoțea relicvele cu mari ceremonii, cu cruci și lumânări, și le-a așezat în biserica patriarhală din orașul de pe malul Bosforului. După cum spunea Contarini, „toate popoarele creștine au venit să le vadă cu rugăciuni și pietate".

Astfel, din timpul Evului Mediu, relicvele Sfintei Cuvioase Parascheva au străbătut Bizanțul, Bulgaria și Serbia. În sfârșit, au ajuns în principatul Moldovei. Se știe că domnitorul principatului, marele voievod Vasile Lupu a cumpărat aceste relicve de la Patriarhia ortodoxă de la Constantinopol în 1641, contra unui sac cu aur, și de atunci ele se află la Iași, în Catedrala Mitropolitană a orașului. Și, până în zilele noastre, toți ortodocșii merg la ele și se roagă pentru ajutor. ■

În românește de Florentina DOLGHIN

„... Evlaviosul și iubitorul de Hristos domnul Vasile Voievod, din mila lui Dumnezeu domnitor al Țării Moldovei... fiind râvnitor și apărător al dreptei credințe răsăritene, s-a sârguit cu mare osârdie și cu un dor prea mare, după iconomia dumnezeiască și a adus de la Constantinopol aceste prea cinstite moaște ale Cuvioasei Maicii noastre Parascheva Târnovenei, ce se cheamă piatca (Vinere). Aceasta a fost a treia strămutare a ei... Pe care [moaște] evlaviosul și iubitorul de Hristos domnul Vasile Voievod, cu mila lui Dumnezeu domnitor al Țării Moldovei, le-a primit cu toată cinstea și cu toată dragostea, mai mult decât pe un mărgăritar prețios, le-a așezat aici, în nouzidita de el biserică a Sfinților Trei Ierarhi și mari dascăli a toată lumea: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Hrisostom și le-a păstrat spre cinstea și slava unuia Dumnezeu celui închinat în Treime, pentru nesfârșitele rugăciuni ale Cuvioasei maicii noastre Parascheva, spre iertarea păcatelor lui și a tot prealuminatul său neam. În anul de la zidirea lumii 7149 (1641) și în al 8-lea al domniei sale, iunie 13. În același an, s-a născut preadoritul fiu al domnitorului nostru, Ștefan Voievod, căruia dă-i, Doamne, zile îndelungate și ani mulți. Amin."

Biserica Trei Ierarhi

(Fragment din inscripția de pe peretele bisericii Trei Ierarhi, preluat din volumul *Viețile sfinților pe luna octombrie*, ediția a II-a, Editura Episcopiei Romanului, 1999)

Distrugătorul „Regina Maria"

cătorul de flotilă „Moskva". Vedetele au luat la bord câte opt ruși și „Viscolul" a luat și barca la remorcă. Din cele spuse de prizonieri, rezulta că „Moskva" s-a rupt în două. Prova s-a scufundat imediat, iar pupa a mai plutit puțin, încât a fost timp să se lase barca la apă și să se urce în ea cei salvați.

În timp ce vedetele erau gata să plece, la est de Tuzla a fost zărit un hidroavion. Pentru a se vedea dacă nu cumva este în pană, vedetele au mers acolo. Era un hidroavion german de salvare. În locul unde era hidroavionul, o pată mare de păcură marca locul unde s-a dus „Moskva" la fund. Prin păcură înotau câțiva ruși naufragiați. Sunt pescuiți și aceștia. Printre ei se afla și comandantul navei. Hidroavioane germane vin și pescuiesc și ele alți naufragiați. În total s-au cules de către vedete 26 oameni și de către hidroavioane 46.

13.00. Vedetele ajung în port cu prizonierii, care imediat sunt îmbăiați; li se dă mâncare, rom și apoi sunt trimiși cu autosanitarele la bază.

14.00. În cursul zilei, nava „Dor de Mare" a ieșit din port și timp de șase ore a navigat, căutând în zona unde s-a scufundat „Moskva" naufragiați și alte obiecte rămase pe apă. Rezultatul acestei căutări a fost găsirea unui corp de paravan. S-au mai pescuit un colac de salvare și o bonetă de marinar. ■

La ivirea luminii, navele inamice au zărit coasta la Constanța [...] În același moment, paravanul lui „Harkov" a fost avariat și din această cauză s-a ordonat „Moskva", care avea paravanul bun, să treacă în cap. După ce „Moskva" a trecut în cap, formațiunea a luat drum S-SE, aproape paralel cu coasta, și a deschis focul, în condițiuni proaste de vizibilitate (negura dimineții dinspre coastă), vizând în special portul și rezervoarele de petrol [...] La ora 04.23 se produce o explozie în babord în dreptul coșului dinspre pupa. Această explozie venită de sub apă și în mod neîndoielnic dintr-un bord opus celui în care se trăgea, după impresiile tuturor prizonierilor, a provenit de la o mină din baraj [...] Distrugătorul este rupt în două, perpendicular, pe axul navei, partea dinspre prova este întoarsă de puterea exploziei, prin tribord, cu 180 grade și se scufundă cu ruptura înainte în trei-patru minute. Pupa se scufundă și ea, după scufundarea provei. A fost timp suficient ca personalul ce se găsea pe punte și parte din cei de la mașini să se dezbrace și să se arunce în apă. Căpitanul Privalencov afirmă că a avut timpul necesar să dea ordin pentru salvarea cu bărcile [...] Majoritatea au fost trași de sorbul produs prin scufundare, dar au revenit la suprafață, unde pe o mare întindere era păcură fierbinte care le-a iritat ochii și pielea. După mai multe ore (8-12) au fost salvați de vedete sau de hidroavioane românești [...] Faptul că explozia s-a produs în bordul opus coastei noastre și că a venit din apă ne face să conchidem că a fost provocată de o mină din baraj, în care nava a intrat din interiorul câmpului defensiv [...] Această concluzie este întărită de felul exploziei: nava a fost ruptă în două, pe când dacă ar fi sărit în aer prin explozia camerelor de muniție provocată de proiectile, ar fi fost pulverizată, așa cum s-a întâmplat în cazuri similare. Se adaugă afirmațiile prizonierilor că loviturile de artilerie căzute au fost sau scurte sau lungi.

(Sinteza declarațiilor prizonierilor de pe „Moskva", realizată de căpitanul Gheorghe Mocanu, șeful Secției a II-a)

Vedeta „Vijelia"

Puitorul de mine „Amiral Murgescu"

focul distrugătoarelor „Regina Maria" și „Mărăști", cele două nave sovietice au întors „toți deodată" spre SE și au venit, prin virare de bord sub o perdea de fum, spre N-NE, cu „Moskva" în cap. Distrugătoarele noastre au continuat să tragă. Sovieticii nu mai trăgeau.

La 04.22, după datele oferite de germani, bateria „Tirpitz" a deschis și ea focul contra navelor inamice, executând o singură lovitură, care a căzut la dreapta navelor inamice.

La 04.23 a plecat a doua salvă trasă de bateria „Tirpitz". Dar, mult înainte de sosirea loviturilor la ținte, o navă sovietică a sărit în aer. Drumul navelor sovietice era în acest timp N-NE, cu „Moskva" în cap și „Harkov" în urmă. Imediat ce nava din cap a făcut explozie, nava din coadă a virat de bord la dreapta și s-a depărtat spre est. Bateria „Tirpitz" a continuat să tragă după „Harkov" și a mai consumat încă 35 lovituri, dar, cu toate exploziile care s-au văzut în jurul fugarului, nava sovietică a scăpat. Din toate rapoartele rezultă că „Moskva" s-a dus la fund către 04.24.

În timpul duelului de artilerie al navelor noastre cu cele două nave inamice și al acestora cu uscatul, s-au observat lovituri căzând în jurul navei „Amiral Murgescu". Aceasta s-a derobat spre port. Este probabil că navele sovietice nu au văzut decât pe „Amiral Murgescu" în radă și au deschis focul asupra lui. Din mare s-a primit o radiogramă de la N.M.S. „Regina Maria", potrivit căreia distrugătorul sovietic a sărit pe o mină.

04.30. „Harkov" s-a depărtat și totuși se aud bubuituri intense. Fusese lovit un tren cu muniție în gara Palas. Muniția era destinată bateriei „Tirpitz". Inițial, s-a crezut că explozia trenului s-a datorat unei bombe lansate de un avion, dar până la urmă s-a verificat că era chiar consecința bombardamentului navelor sovietice.

06.22. Alarma se încheie. A durat 2 ore și 27 minute.

Imediat ce s-a terminat alarma, locotenent-comandorul Victor Voinescu a primit ordin să plece cu vedetele „Vijelia" și „Viscolul" pentru pescuirea naufragiaților de pe „Moskva". Pe la ora 11.30, „Viscolul" a zărit o barcă cu pavilion rusesc. Ambele vedete s-au dus la ea și au găsit 16 marinari și un maistru din echipajul „Moskva". Din primele relații date de acești marinari s-a verificat că nava era condusă și astfel au fost nevoite să se abată din drum și să intre în baraj.

Bateria de coastă de la Agigea

Prin binoclu s-a văzut clar cum o parte din navă s-a scufundat într-o clipă și apoi a urmat partea dinspre vest (probabil pupa) [...] Am pescuit și am salvat cu vedetele 26 prizonieri de la „Moskva" [...] La toate aceste rapoarte și dări de seamă sunt demne de luat în seamă declarațiile supraviețuitorilor de pe „Moskva", care au declarat în unanimitate că nava a sărit pe o mină, dar care au spus, de asemenea, că cele două nave sovietice au primit și lovituri de proiectile

(Locotenent-comandorul Victor Voinescu, comandantul Grupului Submarine și Vedete Torpiloare)

navei „Moskva“, adică la 05.21.

În acest fel, au rămas valabile numai versiunea lovirii unui baraj de mine și cea a unui atac cu torpile. Pe cea din urmă investigatorii pur și simplu o resping. Conform documentelor de arhivă, singurul submarin românesc, „Delfinul“, se afla în acel moment mult mai la nord. Singurul submarin aflat în apropiere era unul sovietic, „Și-206“, comandat de căpitanul-locotenent Karakaia. Submarinul nu a ieșit la legătură și, cel mai probabil, echipajul lui nici nu știa nimic despre operația planificată de către navele sovietice. Să reținem poziția submarinului, la doar 7-8 mile de locul presupus al evenimentelor, o eventuală eroare de calcul putând să-l aducă în sectorul operației. De asemenea că, numai câteva secunde înaintea exploziei, de pe nava „Harkov“ a fost observat siajul a două torpile. Mai mult, este posibil ca acest submarin și tot din eroare – să fi fost distrus de o navă sovietică. El nu s-a întors la bază și este considerat dispărut fără urmă. La câteva ore după scufundarea navei „Moskva“, un submarin necunoscut a executat un atac cu torpile asupra navei „Harkov“, care a cerut distrugătorului „Soobrazitelnîi“ să ocupe dispozitiv de apărare și să atace acel submarin.

Există documente care confirmă că „Soobrazitelnîi“ a atacat cu succes un submarin necunoscut în caroul 3.953, dar, pe de altă parte, distrugerea submarinului nu a fost confirmată și nici consemată în documentele ce trebuia întocmite la bordul navei „Harkov“.

De aceea, opțiunea prioritară pentru versiunea lovirii unui baraj de mine a fost cea care a ajutat la căutarea locului scufundării navei. Analizând toate informațiile avute la dispoziție, experții au ajuns la părerea că locul cel mai probabil al scufundării îl constituie primul sfert (partea sud-vestică) al barajului de mine S-10. Datele despre comportamentul navelor sovietice înaintea momentului exploziei sunt diferite. Dar, coborând faptele, investigatorii au ales cele mai logice cursuri ale navelor din punctul lor de vedere, ținând cont de toate circumstanțele.

La una dintre întâlnirile cu experții români a participat contraamiralul în rezervă Petre Zamfir, care pe timpul acelei lupte s-a aflat la bordul „Reginei Maria“. El a povestit că asupra navelor sovietice, în afara bateriei de calibru mare „Tirpitz“, a executat foc și bateria românească „Elisabeta“ (calibru 105 mm), care, spre deosebire de bateria germană, a deschis focul la trei minute după intrarea navelor sovietice în luptă (05.05). Navele sovietice se deplasau cu o viteză de 26-28 noduri direct spre acea baterie. Calibrul bateriei nu era suficient pentru distrugerea navelor la începutul operației, dar, probabil, tocmai focul bateriei „Elisabeta“ a obligat navele sovietice să adopte un curs de ocolire de 123^0 (după datele românești, nord-est). Probabil că aceste calcule au permis investigatorilor să micșoreze zona de căutare a resturilor navei.

La 26 iunie 2011, la șapte decenii de la distrugerea navei, o echipă Respiro Diving Society a coborât pe puntea distrugătorului „Moskva“ o placă simbolică și o coroană, în memoria marinarilor morți și a primei nave militare sovietice scufundate în Marele Război pentru Apărarea Patriei.

Expediția intenționează ca toate datele și materialele proiectului, precum și informațiile despre locul scufundării să fie transmise arhivelor din România și Rusia și să fie postate pe internet. ■

F. D.

Imagine de la ceremonia din 26 iunie 2011

Versiunea rusă

Potrivit presei ruse, distrugătorul „Moskva" avea o lungime de 127 m și a fost construit în 1934. Echipajul era format din 243 oameni, dintre care 69 au supraviețuit, fiind salvați de marinarii români. Bombardarea portului Constanța a fost prima acțiune de luptă la care a participat. Artileria distrugătoarelor „Moskva" și „Harkov" a reușit să lovească rezervoarele de petrol din port și câteva trenuri cu armament și muniție, destinate trupelor române, aflate în ofensivă în Ucraina.

Fragmentele corpului navei, descoperite prin scanare, au fost cercetate de scufundători la 5 mai 2011. Nava stă înclinată spre babord la aproximativ 35⁰ și este ridicată deasupra fundului mării la aproximativ 10⁰. Pot fi observate cârma și grupul de elice. Toată pupa se află în stare bună, până aproape de prima secțiune a cazanului: tunurile din pupa, tunurile antiaeriene, postul de luptă din pupa, ambele tuburi lanstorpile încărcate. În continuare începe zona distrugerilor.

Scafandrii au executat două imersiuni, cu durata de aproximativ 40 de minute. Suficient pentru o vizualizare rapidă a întregii nave, nu și pentru o studiere detaliată. Cauza cea mai probabilă a unei explozii atât de puternice pare a fi declanșarea unei mine marine, urmată de explozia muniției proprii a navei. „Având în vedere că o cutie, prin dimensiunile ei foarte asemănătoare cu suprastructura de bază, se află practic la linia câmpului de mine, putem trage concluzia că nava a explodat pe o mină din barajul S10", scriu autorii unui articol apărut într-o revistă de profil.

Este posibil ca, în perioada de început a războiului, torpilele de rezervă echipate de luptă să se fi păstrat în secțiile aflate direct pe punte, în zona locului exploziei. Probabil detonarea acestor torpile de la babord a provocat cumplita explozie. Indirect, această versiune este confirmată de faptul că, după scufundarea navei „Moskva", torpilele au fost mutate de acolo de pe toate distrugătoarele din flota sovietică. De asemenea, pe timpul cercetării resturilor navei, scufundătorii nu au descoperit nicio torpilă de rezervă, cu excepția uneia smulse din partea centrală a postului de luptă al torpilelor (la tribord, în zona tuburilor lanstorpile). Nici condițiile meteo, nici timpul avut la dispoziție nu au permis scafandrilor să cerceteze resturile suprastructurii.

Nici locul, nici cauzele scufundării navei nu au fost înregistrate oficial de comandamentul marinei militare sovietice. Cele mai răspândite versiuni sunt în număr de patru: lovirea de către un proiectil de calibru mare tras de bateria de coastă; lovirea de către proiectile ale navelor române; explozia după lovirea unui baraj de mine; atacul unui submarin. Analizând cauzele exploziei, investigatorii au exclus posibilitatea lovirii „Moskva" de către artileria de pe navele române. Calibrul tunurilor Bofors de pe distrugătoarele românești „Regina Maria" și „Mărăști" era de 120 mm, insuficient pentru a provoca asemenea distrugeri. Totodată, distrugătoarele sovietice se retrăgeau, executând manevre în zigzag, erau acoperite cu perdele de fum și se aflau la distanța bătăii maxime pentru tunurile românești.

Bateria germană de tunuri calibru mare „Tirpitz" nu ar fi putut provoca nici ea o asemenea explozie. Din datele părții germane, cât și din raportul comandantului lui „Harkov", bateria de calibru mare a început să execute focul destul de târziu (prima salvă s-a executat la ora 05.18 – este vorba despre ora Moscovei, care este cu o oră după ora României), iar exploziile au început să se observe în apropiere de „Harkov" abia după explozia

Coechipierul navei „Moskva", „Harkov", a reușit să scape

rămas planuri, decizii, devize, fotografii, însemnări diverse, documente care îi ajută pe specialiști să traseze istoria instituției. Mai puțin și istoria clădirii, pentru că există foarte puține documente care să se refere în detaliu la toate transformările prin care a trecut Palatul vechi, fie că e vorba de modificarea unor spații, de consolidarea unor ziduri, de adăugarea unor suprafețe, de schimbarea unor învelitori, de înlocuirea unor instalații.

În 1990, conducerea Băncii Naționale a României a constatat că imobilul avea nevoie de intervenții masive în lucrări de modernizare, restaurare a valorilor de patrimoniu, consolidare și refacere a tuturor categoriilor de instalații. La început de mileniu și la un secol de la construire se lansa un amplu și complex proces de consolidare, restaurare și refuncționalizare a spațiilor Palatului vechi.

Importanța excepțională a edificiului a condus la începerea procesului de reabilitare, cu scopul de a elimina amenințările la adresa monumentului, prin consolidarea structurii și a paramentului de piatră.

Restaurarea și refuncționalizarea palatului se impuneau

cu atât mai mult cu cât funcționarea modernă a Băncii, inclusiv prin utilizarea sistemelor informatice, stabilea o altă relație cu publicul, care nu mai impunea succesiunea tradițională a spațiilor.

Primul deceniu de după 1990 a fost consacrat fundamentării deciziei, documentării, cercetării, realizării studiilor istorice și proiectării. Palatul rezistase timpurilor. Împlinea 100 de ani, păstrându-și prestigiul și autenticitatea. A asimilat transformările funcționale impuse de vremuri, fără să-și fi denaturat prestanța. A suportat calamitățile, fără să-și fi știrbit integritatea. Palatul își sporise în mod clar valoarea, dar era vulnerabil la mișcările seismice, iar starea sa oglindea faptul că, pe parcursul a jumătate de secol (1940-1990), nu se realizaseră lucrări de conservare sau restaurare, ci doar de întreținere și reparații, de multe ori de o calitate îndoielnică. Chiar și modul de utilizare a spațiilor era adesea impropriu. Astfel, anul 1990 găsise imobilul masiv ocupat de instituții distincte, ce funcționau total separat – bănci comerciale, Casa de Compensații a Sucursalei Municipiului București a B.N.R., Institutul Bancar Român, R.A. Imprimeria B.N.R. – și care ridicaseră ziduri, fie și ușoare, blocaseră uși și culoare de trecere.

Sala de Consiliu... plutea

Lucrările ample au început cu consolidarea și tot ce însemna acest proces – decopertări de ziduri și planșee, chiar desființări de planșee și realizarea unora noi, eliminarea oricăror elemente parazitare. Soluția de consolidare adoptată a fost una de o înaltă performanță. Condiționările erau multiple. La fațadă nu se putea interveni, decorația de piatră trebuia păstrată intactă. La interior există, de asemenea, spații amplu decorate și cu o volumetrie aparte, precum Sala Consiliului de Administrație, Scara Guvernatorului sau Scările de onoare, spații asupra cărora nu se puteau accepta intervenții structurale, deoarece ar fi însemnat sacrificarea decorației inițiale sau schimbarea proporțiilor încăperilor.

Au fost însă și cazuri în care, deși prin proiect toate calculele și măsurătorile își găsiseră o soluție, fără afectarea elementelor de decorație interioară, situația exactă după decopertări de pardoseli sau pereți s-a dovedit a fi ușor diferită.

Astfel, planșeul de la parter, chiar în dreptul intrării principale, se dovedea fragil, marcat de timp, în raport cu noul sistem creat. Iar planșeul de deasupra, dintre parter și Sala Consiliului de Administrație, dovedea și el, după desfacerea parchetului, că avea

CRONICA RESTAURĂRII PALATULUI VECHI AL BĂNCII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

În aprilie 1880 se înființa prin lege una dintre primele instituții ale României moderne, Banca Națională (Banca de Scont și Circulațiune), cu drept exclusiv de a emite moneta statului român.

Și-a început activitatea la 1 decembrie 1880, deși nu avea încă un sediu propriu. În 1881 România devenea regat. În 1882, regele Carol I cerea Parlamentului să dea o lege privind construirea unor edificii publice. Banca Națională beneficia acum de un cadru juridic favorabil construirii unui imobil adecvat, un sediu reprezentativ, conform importanței și rolului pe care și le asuma.

Dr. arh. CRISTINA TURLEA

Primul Consiliu de Administrație a început mai întâi demersurile pentru dobândirea unui teren, iar apoi pentru elaborarea proiectului și construirea imobilului. Amplasamentul trebuia să asigure o eficiență funcțională maximă pentru instituție. În primul rând, să se afle în centrul comercial. Planurile definitive fuseseră predate de arhitecții francezi Cassien Bernard și Albert Galeron la sfârșitul lunii aprilie 1883.

Vulnerabil la mișcări seismice

La 27 octombrie 1883, Consiliul de Administrație a aprobat următoarea notă propusă de Eugeniu Carada (*Magazin istoric*, nr. 4/2005): „Construirea Băncii Naționale a României se va face direct de către Administrațiunea Băncii, sub conducerea unui arhitect român, putându-se da în întreprindere lucrări parțiale după specialități. Dl. N. Cerkez este numit arhitect primar al construcțiunii, cu obligațiunea de a supune aprobării Băncii numirea ajutoarelor de care va avea trebuință în execuțiune". Nicolae Cerkez l-a numit ajutor pe arhitectul Constantin Băicoianu. Lucrările de construcție au început în iulie 1884 și s-au finalizat, inclusiv amenajările interioare și dotările, în iunie 1890.

Palatul Băncii Naționale a României, din strada Lipscani nr. 25, cunoscut și ca Palatul vechi, a devenit, chiar de la construire, o emblemă a instituției financiare, apoi monument arhitectonic. Clădirea în sine a suferit nenumărate mici modificări în timp, care nu au afectat însă ansamblul. Au fost făcute adăugiri, restaurări, recondiționări, zona urbană s-a transformat radical; în cele din urmă, pentru a face față cerințelor lumii financiare moderne, i s-a alăturat un nou palat. Din toate epocile au

fundamentat pe fonduri substanțiale și dublat de o decizie fermă. Și multă dăruire și profesionalism. Muncitori, ingineri, arhitecți, pictori, restauratori au lucrat în așa fel, încât admirabila construcție să-și păstreze valoarea și să-și redobândească frumusețea inițială.

Alături de lucrările de consolidare, la fel de complexe au fost și cele de arhitectură (refacerea unor pereți, redecorarea tavanelor, înlăturarea crăpăturilor din ziduri, înlocuirea lemnăriei uzate), de decorație (refacerea unor părți pictate, curățarea tablourilor monumentale sau stucatura), curățarea și reîntregirea elementelor fațadei, înnoirea mobilierului și a lămpilor, refacerea mozaicului și a scărilor, reconformarea curților interioare, amplasarea unor noi ascensoare, instalații și echipamente performante.

Ansamblul spațiilor în care s-au desfășurat lucrări de consolidare, modernizare, restaurare, amenajare, mobilare și dotare este de apoximativ 20.000 m^2.

Revitalizarea Palatului a însemnat însă și amplificarea funcționalității și utilizării spațiilor pe categorii de funcțiuni și importanță, cu punerea în valoare a elementelor de patrimoniu și a spațiilor bogat decorate – Holul de onoare și scările monumentale, Biblioteca de carte rară și depozitul de carte, Sala de Marmură, vechea Sală a ghișeelor, Sala Consiliului de Administrație, Cabinetul Guvernatorului și Sala de protocol, Scara Guvernatorului, Galeria Guvernatorilor și spațiul muzeal, săli de reuniuni și birouri.

Și nu în ultimul rând, extinderea circuitului muzeal al B.N.R. prin cooptarea unor spații de la subsol și includerea în circuitul muzeal a vechilor utilaje și crematorii, nefuncționale, dar și realizarea la etaj a Galeriei Guvernatorilor arată deschiderea Băncii către public și asumarea unui rol formator în societate.

Palatul B.N.R. a revenit la strălucirea inițială prin restaurarea elementelor și componentelor artistice și de patrimoniu. Este remarcabil faptul că Palatul, gândit și construit pentru Banca Națională a României, și-a păstrat neîntrerupt, prin secole, destinația și monumentalitatea, fiind o imagine definitorie a unei instituții bancare de cel mai înalt prestigiu. ■

elemente de susținere cu zone de mare vulnerabilitate.

Poate acesta a fost cel mai dificil moment. O decizie se impunea a fi luată de urgență. Ea a fost desfacerea totală a planșeului, cu păstrarea structurii metalice de rezistență, ranforsarea acesteia și realizarea unui planșeu de beton armat, bine ancorat în structura generală a Palatului, cu refacerea integrală a decorației plafonului de la parter. Era în anul 2007. Au fost câteva săptămâni dificile. Din parterul Palatului vechi se vedea plafonul boltit al Sălii Consiliului de Administrație, la mai mult de 20 de metri înălțime. Spațiul cel mai valoros, cel mai amplu decorat, cel îmbogățit cu cele patru tablouri monumentale – *Rodica* lui Nicolae Grigorescu, *Portul Constanța* al lui Eugen Voinescu, *Prometeu* și *Mercur* ale lui D. Mirea – plutea deasupra ochilor noștri.

Toate lucrările de consolidare făcute până atunci, spectaculoase în felul lor – consolidări ale fundațiilor prin subbetonare, refacerea unor pereți, realizarea unor turnuri monolite și altele asemenea – au fost trecute în planul doi

față de grandoarea acestei lucrări.

Un alt „moment special" a fost provocat de necesitatea consolidării Palatului prin realizarea unei diafragme adiacente Sălii Consiliului de Administratie, pe un perete al Cabinetului Guvernatorului. Pe peretele acela însă era montată o oglindă monumentală, de cristal, având 3,60 m înălțime și 2,50 m lățime, prinsă într-o ramă stucată, cu elemente aurite. Consolidarea prin turnarea unei diafragme de beton armat între Sala Consiliului de Administrație și Cabinetul Guvernatorului necesita o intervenție complexă, o succesiune de operații delicate și pline de risc.

O clădire care nu și-a modificat destinația

Restauratorii au arătat ingeniozitate. Nu se mai întâlniseră cu o situație de o asemenea complexitate. S-a studiat, s-a discutat, s-a măsurat și s-a făcut un releveu exact cu toate decorațiile, desenate în detaliu – stucatura policromă, frontoanele în altorelief, scafele și profilele turnate sau trase la perete, frizele decorative, componentele policrome din lemn, cadrul oglinzii monumentale. S-au realizat mici incizii pentru descoperirea locurilor de îmbinare. S-au demontat mai întâi elementele de lemn și sticlă, cu notarea grafică a fiecărui element în parte. Operațiunea s-a realizat cu mare precauție, pentru a nu afecta lemnul foarte uscat și fragil, pentru a nu se fisura pictura de pe tăbliile ușilor și lambriurilor. Apoi au fost extrase elementele decorative din ipsos.

Demontarea oglinzii a fost punctul culminant. Desfacerea, ușoara ei înclinare și poziționarea ei pe un imens șevalet, tras apoi ușor spre mijlocul camerei, ne-a oprit tuturor respirația. Oglinda era însă întreagă, decorațiile așteptau atent fragmentate, numerotate, așezate în ordine, pe parchetul ce era acum ca un perete în oglindă. Peretele devenise liber de orice decorație. Urma să fie curățat, piatra și cărămizile și rosturile dintre ele erau gata să primească alături, intim ancorată, o diafragmă ce asigura rigiditatea întregii structuri. Diafragma a fost turnată și a primit întreaga decorație, inclusiv monumentala oglindă de cristal. Au fost replantate elementele originale demontate și a fost refăcută pictura plafonului. Peretele arată la fel, dar este mult mai puternic și are în el o nouă experiență.

O serie de astfel de momente au marcat amploarea fără precedent a demersului. Întreaga acțiune a solicitat un plan realist și coerent,

Intrarea sovieticilor în Afganistan le-a adus și lor un Vietnam...

În ciuda aspectului sărăcăcios al reliefului, Afganistanul ocupă o poziție strategică ce nu a fost ignorată de niciuna dintre puterile care au dominat zona (*Magazin istoric*, nr. 9/2009). Dar niciuna dintre ele nu a reușit să controleze cu adevărat triburile de munteni. Rușii mai încercaseră, în secolul al XIX-lea, să îi înlocuiască pe britanici, fără succes. În ultimii 20 ani, pe lângă poziția geostrategică par să se fi adăugat și resurse minerale descoperite prin mijloacele performante de azi. Se spune că în Afganistan se găsesc mari rezerve de petrol și gaze și s-ar putea să adăpostească zăcăminte de cupru cât cele din Chile, cel mai mare producător din lume. Despre întreaga zonă central-asiatică și caspică s-a spus, după 1990, că ar deține rezerve de petrol și gaze naturale superioare celor din Golf. Apoi, în noiembrie 2002, au apărut voci care au susținut că estimările privind petrolul din Marea Caspică au fost exagerate. Mulți se întreabă cum a fost posibil așa ceva.

În primii ani după invadarea Afganistanului, sovieticii păreau să obțină succes după succes. Elicopterele lor de atac și avioanele îi vânau fără milă pe luptătorii din rezistența afgană. În 1986, americanii le dau mujahedinilor rachete Stinger (episodul este reconstituit în filmul *Războiul lui Charlie*, cu Tom Hanks în rolul principal). Sovieticii sunt obligați să renunțe la utilizarea elicopterelor de atac. Mulți consideră acesta punctul de cotitură al campaniei sovietice în Afganistan. În 1989, ultimele unități sovietice se retrăgeau din Afganistan.

Americanii au organizat și o mișcare de voluntariat în lumea islamică, pentru recrutarea unor luptători care să sprijine rezistența antisovietică din Afganistan. Prin consulatul american de la Jeddah, Arabia Saudită, sunt introduși în S.U.A. oameni care nu ar fi primit altfel niciodată viza, pentru a fi antrenați și trimiși în Afganistan. Consulul de la Jeddah protestează, dar este dat afară. Se pare că 15 dintre cei 20 atentatori de la 11 septembrie ar fi intrat în Statele Unite prin Jeddah. Fostul prim-ministru pakistanez Benazir Bhutto le-a spus atunci americanilor: creați un Frankenstein.

În Arabia Saudită, recrutarea voluntarilor este încredințată unui tânăr dintr-o bogată familie, cu legături puternice cu familia regală saudită; numele lui: Osama bin Laden. Cu puțin timp înainte ca ultimii soldați sovietici să se fi retras din Afganistan, în august 1988, bin Laden înființează organizația al Qaeda (Temelia). Americanii aveau să afle despre existența ei abia peste câțiva ani, deși ea săvârșise deja primul atentat pe teritoriul S.U.A. în 1990.

După retragerea sovieticilor din Afganistan, înarmarea talibanilor s-a întors împotriva S.U.A. Americanii făcuseră și alte greșeli. CIA era dependentă de serviciile secrete pakistaneze pentru a putea colabora cu talibanii. S-au retras total și prea rapid din zonă după înfrângerea rușilor. Au tăiat ajutorul acordat Pakistanului din cauza programului său nuclear – care a continuat totuși –, iar țara a rămas la mâna cercurilor extremiste. În Afganistan, talibanii, ofițerii de informații pakistanezi și voluntarii lui bin Laden s-au trezit cu arme, bani (care proveneau mai ales din comerțul cu droguri) și fără un inamic. L-au găsit în S.U.A. și Occident, în general.

După căderea șahului Iranului, în ianuarie 1979, Statele Unite au fost obligate să caute alte soluții pentru a-și asigura prezența în zona Golfului. Cel mai cooperant aliat a fost Arabia Saudită. Dar pentru mulți musulmani, prezența străinilor în țara Locurilor Sfinte era de netolerat. De asemenea, cooperarea strânsă cu Israelul a contribuit la sporirea resentimentelor față de americani în lumea islamică. Resentimentele provin și din diferența de dezvoltare economică și socială, și din sistemul de valori culturale diferit, dar și din lipsa unei alternative în interiorul propriei lumi. În lumea islamică există puține regimuri democratice și ele oferă o alternativă puțin atrăgătoare, ceea ce face ca bin Laden să reprezinte o atracție și o posibilitate de a se răzbuna pe Occidentul bogat. Occidentul nu a reușit să explice convingător că nu Islamul este inamicul, ci cei care îl pervertesc într-o

Cum s-a ajuns la atentatele de la 11 septembrie (Magazin istoric, nr. 9/2011)? Este o poveste cu un puternic miros de petrol, dar și cu multe conexiuni în istoria ultimelor două secole. Țările industrializate au nevoie de cantități tot mai mari de energie și materii prime pentru a susține efortul industrial. Vreme de secole au fost obișnuite să le obțină direct din colonii, cu costuri mici. Din când în când, câte o colonie se mai revolta și armata colonială înăbușea revolta. Vești vagi ajungeau în metropolă.

Vremurile s-au schimbat. Multe dintre colonii au devenit state independente, dar au o economie înapoiată, regimuri despotice și o situație socială explozivă. Revoltele și nemulțumirile ajung acum să lovească uneori chiar în inima fostelor metropole. Lipsa unor programe de sprijin și asistență coerentă din partea fostelor puteri coloniale față de aceste țări se răzbună.

„Poporul american cere în continuare energie din plin și ieftină, fără să accepte sacrificii sau neplăceri" – scria în raportul coordonat de vicepreședintele Dick Cheney

9/11. CINE ÎI PĂZEȘTE PE PAZNICI?

CRISTIAN TRONCOTĂ, DORIN MATEI

Istoria atentatelor din 11 septembrie 2001 a început în ziua de Crăciun a anului 1979. Atunci au pătruns primele unități militare sovietice în Afganistan. Zbigniew Brzezinski, fostul consilier pentru problemele de securitate al președintelui american Carter, spune că americanii i-au ademenit pe sovietici să facă pasul – adică să invadeze Afganistanul – ca să aibă și ei Vietnamul lor.

obținut dovezi despre contactele dintre participanții la elaborarea studiului respectiv și reprezentanții marilor companii de profil în perioada cât s-a lucrat la redactarea documentului.

Marea noutate pe care acesta o aducea era că argumenta dreptul de a folosi forța militară pentru asigurarea aprovizionării cu petrol și gaze. Securitatea resurselor devenea principalul obiectiv militar. S.U.A., se spunea, nu pot depinde doar de sursele tradiționale de aprovizionare. Erau vizate Marea Caspică, Rusia și Africa. Nu mai sunt suficiente doar regulile economiei de piață pentru a pătrunde în aceste zone, ci este nevoie și de sprijin guvernamental.

La începutul anului 2000, S.U.A. stabilesc legături militare substanțiale cu Kîrgîzstan, Uzbekistan și Kazahstan, antrenează soldații acestor țări care participă deja la Parteneriatul pentru Pace. După atentatele de la 11 septembrie, Statele Unite își sporesc prezența militară în Uzbekistan și Kîrgîzstan. Baza lor din această țară se afla la doar 400 km de China. În iunie 2001, Federația Rusă, China, Kazahstan, Kîrgîzstan, Tadjikistan și Uzbekistan formează Organizația de cooperare de la Shanghai, printre ale cărei obiective se numără și blocarea prezenței americane în zonă. Peste o lună, reprezentanți ai Statelor Unite se întâlnesc într-un hotel din Berlin cu ofițeri de informații ruși și pakistanezi și discută despre Afganistan. Americanii anunță că sunt dezamăgiți de talibani și preconizează o acțiune militară contra lor, pentru că nu sunt serioși în privința construirii conductei. (Tot ca o paranteză, în februarie 2001 ziarul israelian *Ma'ariv* scrie că bazele militare americane din Afganistan urmează, în mod surprinzător, linia proiectatei conducte către Oceanul Indian. Iar traficantul de arme Victor Bout, fost translator militar sovietic, arestat în Thailanda în 2008 și extrădat în S.U.A. în 2010, vindea arme talibanilor.)

La 13 septembrie 2001, ofițeri de informații ruși se întâlnesc cu reprezentanți ai Alianței Nordice (grupare afgană care se opune talibanilor) și cu cei ai unor guverne care îi susțin pe aceștia (Iran, India și Uzbekistan). Le promit ajutor pentru a putea îndepărta influența militară americană din zonă. La scurtă vreme, Tadjikistan anunță că nu va permite americanilor să îi folosească spațiul aerian. Dar țara cheie a zonei este Uzbekistan, care a moștenit cele mai multe baze militare din epoca sovietică, are cea mai numeroasă populație și cea mai importantă poziție strategică. Colaborase cu CIA contra al Qaeda și a talibanilor de mai mulți ani. Uzbekistan anunță că va permite Statelor Unite să îi folosească bazele militare. Realizând că și celelalte țări din zonă vor urma exemplul Uzbekistanului, Rusia își schimbă poziția. La 17 septembrie, președintele Vladimir Putin organizează o reuniune la Moscova cu fostele republici sovietice din zonă, pentru a stabili punctele unui acord comun privind utilizarea fostelor baze militare de către americani. La 22 septembrie S.U.A. și Rusia ajung la un acord în această privință. S.U.A. acceptau să folosească doar în mod temporar acele baze, președintele Bush înceta să mai critice Rusia pentru acțiunile din Cecenia și urma să se consulte cu Rusia înainte de a întreprinde noi pași în Asia Centrală. De asemenea, Statele Unite urma să sprijine integrarea mai accelerată a Rusiei în instituțiile economice occidentale. Ofițerii ruși care luptaseră în Afganistan au avut lungi conversații cu generalii americani.

La jumătatea lunii iulie 2001 John O'Neill, expertul FBI în antiterorism, afirmase că principalul obstacol în calea investigațiilor legate de terorismul islamic și bin Laden sunt interesele corporațiilor petroliere și rolul jucat de Arabia Saudită. El credea că și Casa Albă obstrucționa investigațiile, pentru că încă mai credea în proiectul conductei de petrol prin Afganistan.

(Va urma)

Șefii statelor participante la Organizația de cooperare de la Shanghai

doctrină exclusivistă și teroristă. La consolidarea ostilității lui bin Laden față de americani a mai contribuit un fapt. După prima invadare a Kuweitului de către Saddam Husein, Osama a oferit Arabiei Saudite legiunea de voluntari pe care o crease în Afganistan ca să lupte pentru eliberarea kuweitienilor. Arabia Saudită i-a ignorat oferta și a acceptat prezența trupelor coaliției conduse de S.U.A. pe teritoriul său, al Locurilor Sfinte ale Islamului. Bin Laden nu a putut ierta afrontul.

S-a vorbit foarte mult despre petrol și despre legăturile familiei Bush și ale principalilor săi colaboratori cu această lume a petrolului. De fapt, problema petrolului și în subsidiar cea a Afganistanului erau importante nu numai pentru americani, ci și pentru ruși, chinezi, chiar și pentru membrii familiei lui Osama bin Laden.

Afganistanul reprezintă o importantă cale de transport pentru petrolul și gazul natural din Marea Caspică și fostele republici sovietice din Asia Centrală (unde, de altfel, se găsesc și principalele rezerve de petrol și gaze naturale pe care le reexportă Federația Rusă către Europa). Companiile americane au investit în noile state din Asia Centrală apărute după prăbușirea U.R.S.S. 35 miliarde USD, pentru zăcăminte estimate la 6 trilioane USD. Dețin 75% din drepturile de exploatare din zonă. Problema este că pot exporta petrolul respectiv doar prin sistemul de conducte din Rusia, care cere taxe foarte mari. În consecință, compania UNOCAL a format un consorțiu care trebuia să construiască o conductă magistrală pentru transportarea petrolului din Asia Centrală, prin Afganistan și Pakistan, până la Oceanul Indian. Erau astfel scurtcircuitate conductele din Federația Rusă, dar și cele din Iran. Departamentul de Stat a considerat că proiectul unei conducte de petrol care să străbată Afganistanul, construită de UNOCAL, chiar dacă nu avea mari șanse de reușită, putea fi o atracție pentru grupurile talibane rivale ca să se așeze la masa tratativelor, în speranța că vor putea împărți viitoarele profituri. O altă companie, ENRON, aflată în legătură cu familia Bush, a construit o uzină electrică la Dabhol, în India, care nu avea altă sursă de alimentare decât gazul adus prin Afganistan. Trebuia să asigure o cincime din necesarul de energie al Indiei. Eșecul proiectului conductei din Afganistan, din cauza situației instabile din țară, a dus la falimentul ENRON, în 2001. UNOCAL se retrăsese deja din proiectul conductei din Afganistan încă din 1998. Familia lui bin Laden era direct interesată de acest proiect și a fost nemulțumită că nu s-a realizat. Talibanii însă se pare că nu erau sinceri, dar voiau să țină Vestul aproape prin proiectul conductei.

În luna mai 2001, se dă publicității în S.U.A. un raport coordonat de vicepreședintele Dick Cheney (printre ai cărui inițiatori se număra și fostul secretar de Stat James Baker) privind provocările în materie energetică ale secolului XXI. (Ca o paranteză, în aceeași perioadă Donald Rumsfeld, secretarul Apărării, sponsoriza un studiu despre marile imperii –macedonean, roman, mongol –, care trebuia să explice cum au stăpânit acestea lumea). „Poporul american cere în continuare energie din plin și ieftină, fără să accepte sacrificii sau neplăceri“, scria în analiza privind problema energetică. Cu două luni înainte, secretarul Energiei, Spencer Abraham, se adresase unui *summit* consacrat aceleiași probleme: „America se va confrunta cu o criză majoră a aprovizionării cu energie în următoarele două decenii. Dacă nu vom reuși să facem față acestei provocări, prosperitatea economică a națiunii noastre va fi amenințată, vom compromite securitatea națională și practic vom altera modul nostru de viață“. În noiembrie 2005, *Washington Post* anunța că a

... căci mujahedinii s-au dovedit de neînvins, este adevărat și cu sprijinul logistic al americanilor, așa cum și vietnamezii beneficiaseră de cel al sovieticilor

un englez John Adams – să fi stabilit cu un an înaintea lui Le Verrier aceleași anomalii, doar că el nu le-a publicat. Nu este prima oară când o descoperire are mai mulți autori; poate că vine și un moment în care acumularea cunoștințelor trebuie să ducă, mai devreme sau mai târziu, la confirmarea unei realități.

Succesul de care se bucura de acum Le Verrier nu a fost fără urmări: imediat Facultatea de Științe din Paris creează, special pentru el, o catedră de mecanică cerească, iar în 1854 este numit director al Observatorului din Paris, ca succesor al lui François Arago.

Dar nu întotdeauna capacitatea sau cultura unei persoane pot face casă bună cu caracterul. De o autoritate excesivă, mergând până la abuzuri sau acte de nedreptate, își îndepărtează oamenii. Este adevărat că ambiția sa fără margini fusese susținută și de guvernul francez (era doar și deputat și, apoi, și senator!). Însuși regele Ludovic Filip (1830-1848) îl sprijinise, ținând cont și de imensa popularitate de care se bucura de acum astronomul. Monarhul nu-i cere decât un plan pentru cercetarea astronomică. Teoria era punctul forte al lui Le Verrier.

Aici politica intră în joc (am mai auzit oare de așa ceva?): Arago era un opozant declarat al guvernului, Le Verrier, dimpotrivă. Moartea lui Arago, în 1853, pune pe tavă postul liber ambițiilor savantului. La aflarea morții lui François Arago, naturalistul și exploratorul german Alexander von Humboldt (1769-1859) îi scria fratelui celui dispărut: „Ceea ce mă deranjează și de ceea ce mă tem este să-i văd în acele locuri în care trăim pe dl și d-na Neptun, tulburându-ne pacea interioară".

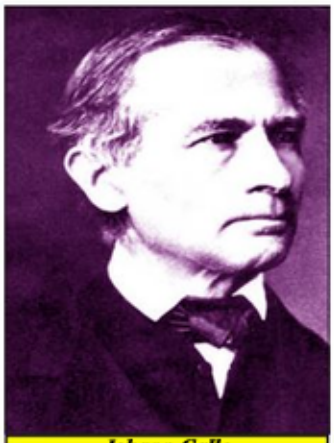

Johann Galle

Din păcate, a avut dreptate. Abia numit director, Urbain Jean Joseph Le Verrier separă Observatorul de Biroul de Longitudini și-l reorganizează într-o manieră nu tocmai fericită. Profitând și de o anumită scădere a activității în ultimii ani, din pricina bolii lui Arago, „dl. Neptun" se pune pe treabă. Deși propunerile păreau a avea succes (de pildă, folosirea telegrafului electric pentru măsurarea longitudinilor și distribuirea orei sau crearea serviciului meteorologic), spiritul său practic dă greș, ca să nu mai spunem de caracter. Urmarea? O listă impresionantă de astronomi destituiți, demisionați sau chiar care se sinucid: în total 64 de persoane.

Observatorul nu arată însă mai bine la începutul anului 1870 ca la moartea lui Arago. În urma demisiei a 14 astronomi, este destituit, dar repus destul de curând în funcție (1873), unde rămâne până la moarte.

Părăsește Parisul

Aceasta este perioada când la Paris vine să lucreze un român, Constantin Căpităneanu. Născut în 1844 la Curtea de Argeș, termina două decenii mai târziu Școala Militară din București, cu gradul de sublocotenent. Interesant de remarcat că nici arta militară, pe care și-a însușit-o cu cea mai mare dăruire, nici astronomia, căreia îi va dedica toată cariera, nu au fost visul său de adolescent. Anii tinereții îl găsesc pe băncile Seminarului, unde se pregătea să devină preot. Ce l-a determinat să-și schimbe această misiune spirituală cu una pământească este greu de aflat astăzi. Să fi fost oare doar nemărginirile cerești, care ne-au făcut să ne întrebăm dintotdeauna ce este dincolo de ceea ce vedem, de unde venim și ce putere guvernează oare infinitul?

Oricum, la Căpităneanu întrebările s-au transformat în cercetare, iar cercetarea a devenit pasiune. Și pentru ca pasiunea să-i fie împlinită, el obține de la Ministerul de Război o bursă pentru a studia astronomia într-una dintre cele mai cunoscute cetăți ale acesteia, Observatorul din Paris. Se pare că acceptul a fost făcut în urma unor riguroase analize, ținând cont de deosebita circumspecție adresată

Grand Palais, care a adăpostit

Chipuri uitate

LE VERRIER ȘI CONSTANTIN CĂPITĂNEANU

MAGDA STAVINSCHI

Cu două secole în urmă se năștea una dintre cele mai interesante figuri ale astronomiei franceze și universale: Urbain Jean Joseph Le Verrier (Saint-Lô, 11 martie 1811 - Paris, 23 septembrie 1877). A rămas celebru prin predicția unei planete, ultima din sistemul solar, dacă ținem seama de decizia din 2006 a Uniunii Astronomice Internaționale de a-l declasa pe Pluto din această categorie. Într-adevăr, pe baza unor cunoștințe remarcabile de mecanică cerească, Le Verrier constată ceva neobișnuit în mișcările planetei Uranus, descoperită de William Herschel, la 13 martie 1871, dar observată și de alții, John Flamsteed, de pildă, în 1690 – de mai multe ori –, doar că el o considerase stea. Uranus este o planetă gazoasă, a șaptea din sistemul solar, a treia ca dimensiune și a patra ca masă.

Le Verrier se gândește că aceste anomalii n-ar putea fi provocate decât de un alt corp de dimensiuni considerabile, care îi perturbă traiectoria. El comunică descoperirea sa Academiei de Științe, la 31 august 1846. După nici o lună, la 23 septembrie, Johann Galle o observă la Observatorul de la Berlin, chiar în ziua în care primește o notă de la Le Verrier privind poziția astrului: este planeta care va căpăta numele de Neptun, deși i-a fost propus și numele descoperitorului ei, care – așa cum a spus François Arago (1786-1853), matematician, fizician, astronom și om politic, cunoscut mai ales pentru contribuțiile sale în optică – „a văzut astrul în vârful peniței sale".

Tiranul

Succesul a fost enorm: Royal Society îi acordă medalia „Copley", ca recunoaștere a unuia dintre „cele mai mari triumfuri ale analizei moderne aplicate teoriei gravitației". Întâmplarea a făcut ca tocmai

minare de longitudine din țara noastră.

Harta Munteniei a fost realizată între anii 1855 și 1857 de către ofițeri austrieci. Experiența acestora este apoi transmisă tinerilor specialiști ce se formau, printre care se afla și C. Căpităneanu. Cunoștințele căpătate în timpul unei burse de studii la Viena le va folosi la marea triangulație a țării și la hărțile Moldovei și Dobrogei.

În 1875 Căpităneanu măsoară diferența de longitudine dintre Iași si Cernăuți, cu ajutorul instrumentelor austriece puse la dispoziție de Theodor von Oppolzer (1841-1886, astronom și matematician austriac).

În urma acestor operațiuni este realizată o linie telegrafică internațională între observatoarele provizorii de la Iași și Cernăuți și, prin intermediul acesteia, legătura cu meridianul Observatorului din Paris. Operațiunile constituie subiectul celei dintâi lucrări de astronomie de înaltă precizie din România: *Determinarea diferenței de longitudine între Iași și Cernăuți*, publicată în limbile română și franceză în anul 1881, la București, de către Constantin Căpităneanu și C. Kühnert, observator al armatei austro-ungare.

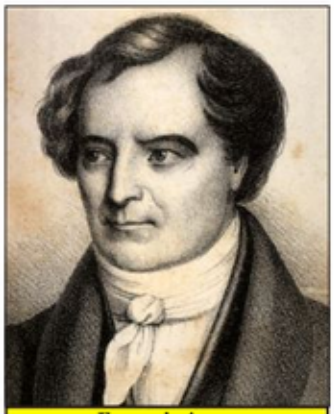

François Arago

struirea unei săli meridiene stabile (prima va fi ridicată abia în 1893, pe Dealul Filaret din București).

În vara anului 1887, între 3 iulie și 28 august, în timpul traversării României de trupele rusești ce se îndreptau spre Bulgaria, maiorul Căpităneanu, împreună cu căpitanul Samoșnikov determină alte diferențe de longitudine – Galați-București, Galați-Iași, Chișinău-Iași –, precum și latitudinile orașelor București, Galați și Iași.

Între timp, Căpităneanu mai stabilește și diferența de longitudine dintre București și Brașov, prin două măsurători efectuate în septembrie 1883. Am mai adăuga faptul că lucrarea cea mai importantă pe care și-a înscris numele, prima *Hartă a Regatului României sau Harta celor trei Constantini* (Constantin Barozzi – inițiatorul, Constantin Căpităneanu – astronomul și geodezul, Constantin Brătianu – cartograful), a contribuit cel mai mult la înaltele aprecieri ce au fost aduse Institutului geofizic al armatei române (vechiul Depozit de Război), în timpul Expoziției Universale de la Paris, din 1901.

Căpităneanu a participat și la importante lucrări dincolo de hotarele noastre. El merge la întrunirile Comisiei Geodezice Internaționale, ia parte la studiul cadastrului în Franța, Italia, Austria, Elveția și Bavaria, prezentat în lucrarea *Instituții cadastrale în Europa și asupra necesității creării unei asemenea instituții în România*, publicată în *Buletinul Societății Geografice Române*, anul VI. Contribuții importante în acest domeniu a adus și prin publicarea lucrării *Memoriu asupra principiilor și șirului de operațiuni urmate în construcția unui Cadastru național. Principii și operațiuni ce formează bazele Legilor si Regulamentelor privitoare la construcția și conservarea Cadastrului*.

Ultima lucrare la care a mai participat a fost controversata carte a principelui Grigore Sturdza *Les lois fondamentales de l'Univers* (Legile fundamentale ale Universului), publicată la Paris, în 1891. O lungă boală îi întrerupe definitiv opera, în aprilie 1893, apropiindu-1, poate, mai mult de stelele cărora le-a dedicat scurta sa viață. ■

Spre stele

Anul 1876 permite reluarea observațiilor astronomice pentru determinarea latitudinii Observatorului din Iași, de data aceasta cu instrumente proprii. Acestea vor cunoaște însă lungi peregrinări dintr-un loc în altul, negăsindu-se încă banii necesari pentru con-

Mormântul lui Le Verrier

de către Le Verrier ministrului român al Instrucțiunii Publice, în anul 1867 (ultima cifră de pe documentul păstrat la Arhivele Naționale este acoperită de ștampilă).

Și astăzi se păstrează în Biblioteca Observatorului din Paris șase dintre cele șapte caiete de observații ale lui Căpităneanu, din perioada iulie 1869-august 1870, cu un total de 544 pagini. Noapte de noapte senină, Constantin Căpităneanu nota totul cu creionul, rareori cu cerneală neagră: valorile citite la Cercul meridian al lui Gambey sau la Marele Meridian, primele calcule făcute în timpul celor peste 60 de nopți de observație la Paris, câteva remarci asupra cerului, unele formule necesare prelucrărilor, note în franceză sau în română. Câteva cuvinte m-au surprins: „Dominus nostrum qui est en coelum" (Domnul nostru care este în ceruri). Ciudată îmbinare de cuvinte. Să fie oare cuvintele care au unit în el iubirea pentru Dumnezeu cu cea pentru cer? Oricum, el va rămâne până la sfârșitul puținilor ani pe care-i va trăi,

Expoziția Universală din 1901

Félix Tisserand

49, un împătimit al bolții înstelate.

Lucrând sub conducerea severă și nedreaptă a celebrului Le Verrier, într-o perioadă când atât luptele interne din Observator, cât și războiul ce se pregătea l-ar fi determinat să părăsească Franța, Căpităneanu reușește să-și înscrie numele în Analele Observatorului din Paris, alături de Maurice Loewy, cel ce va fi și director al aceluiași Observator, între anii 1897 și 1907 și, uneori, de Félix Tisserand, director între anii 1892 și 1896.

Acest lucru este consemnat, de altfel, și în scrisoarea pe care Loewy o va trimite mai târziu fizicianului și meteorologului român Șt.C. Hepites (1851-1922): „Analele Observatorului din Paris pe 1869 și 1870 cuprind numeroase pagini semnate Căpităneanu, care fac cea mai mare onoare astronomului român" – și, putem completa astăzi, și astronomiei românești.

În slujba armatei române

Declanșarea războiului franco-prusac (19 iulie 1870-10 mai 1871) nu-l îndepărtează pe Căpităneanu de la datorie. Așa cum consemna în continuare Loewy, el „intră în observațiile militare, observații care aduseră apărării cele mai serioase servicii și ale căror lucrări ocupă o pagină onorabilă în istoria acestei împrejurări, celebră prin tristețea sa".

Abia la începutul anului 1873, cu o experiență de viață și de profesie câștigată printre colegii francezi, Căpităneanu părăsește Parisul pentru Napoli. Aici va lucra patru luni, la Institutul topografic militar (oficiu tehnic al Statului Major). Recomandat de generalul Ezzio De Vecchi (1824-1897) directorului acestui institut, general-locotenentul Ettore Giuseppe Viganò, românul își atrage admirația tuturor, atât pentru activitate, cât și pentru farmecul personal. El a făcut multe observații astronomice bine apreciate la Observatorul de la Pizzofalcone (Napoli).

Revenit în vara anului 1873 în țară, cu gradul de căpitan de stat major, Căpităneanu s-a pus în slujba uneia dintre cele mai importante lucrări pentru țară – *Harta* –, lucrare începută de Depozitul de Război, transformat ulterior în Institut Geografic al Armatei. Și aici contribuția sa atrage numai cuvinte de laudă. Iată ce scrie generalul Constantin Barozzi (1833-1921), șef al Marelui Stat Major al Armatei (18 august-20 octombrie 1877, 1 octombrie 1895-octombrie 1898), ministru al Apărării Naționale (23 martie-11 noiembrie 1888): „Acolo unde Căpităneanu va pune ochiul la lunetă, cel mai bun observator nu ar vedea mai bine". În *Memoriu relativ la lucrările de Astronomie, Geodezie și Topografie executate în Moldova de Depozitul de Rezbel*, același autor apreciază în mod deosebit felul în care s-a executat cea dintâi deter-

La Mediaş, breslele – asociaţiile meşterilor aparţinând unei anumite meserii din urbe – sunt atestate documentar încă din secolul al XV-lea, fiecare având regulamentul ei propriu şi fiecare veghind, în mod strict, asupra exercitării meşteşugului, exclusiv conform acestor regulamente. Printre sarcinile lor se numărau educarea ucenicilor, controlul respectării privilegiilor acordate breslei, precum şi controlul concurenţei, prin reglementarea numărului de noi meşteri acceptaţi în breaslă. Însemnele de breaslă, executate din lemn sau metal şi având forme heraldice, purtau simboluri ale meşteşugului respectiv, precum foarfeca, cizma, ciocanul etc.

Imagine din expoziţia deschisă la Mediaş

O sarcină deosebită a membrilor breslei era întreţinerea zidului de apărare ce înconjura burgul medieval. Era împărţit în porţiuni, prin turnurile şi bastioanele sale, iar diferitele bresle aveau sarcina să ţină în bună stare construcţiile şi să se posteze în porţiunea atribuită fiecăreia în cazul unor atacuri din exterior. Turnuri mari au fost chiar îngrijite în comun de către două bresle, cum a fost turnul Forkesch – la capătul de sud al străzii Nicolae Iorga de azi –, aflat în grija breslei pielarilor şi a celei a curelarilor. În anul 1604, breasla funarilor, în urma războaielor şi a ciumei, nu mai avea decât un singur meşter şi, ca atare, nu mai putea să întreţină turnul. Drept urmare, breasla curelarilor a cerut magistratului să li se încredinţeze întreţinerea acelui turn. Pe lângă aceasta, turnurile serveau şi ca depozite de alimente, arme şi muniţie. Pentru turnul funarilor s-a cumpărat o ladă de provizii, în care încăpeau 80 de găleţi de grâu. În 1636, breasla zidarilor, care, precum relatează un cronicar al epocii, „în perioada lui Bathori Gabor pierduse prin jaf tot ce posedase, cumpăra o puşcă tip flintă, în valoare de 13 florini, două puşti de mână şi un butoiaş de pulbere".

Există prea puţine mărturii scrise despre asediile Mediaşului şi despre rolul exact jucat de bresle în apărarea oraşului. Oricum, dârzenia cu care s-au apărat cetăţenii poate servi drept mărturie pentru buna lor organizare şi devotamentul faţă de sarcina primită. De-a lungul veacurilor, două evenimente au rămas consemnate mai în amănunt de către cronicari şi istorici. În anul 1534, aventurierul veneţian Aloisio Gritti, acuzat de omorârea episcopului de Oradea, Emericus Czibak, a fost urmărit, după cum stă scris, de o armată de 25.000 de oşteni, el refugiindu-se în cetatea Mediaşului, unde abia în acel an se terminase ridicarea zidului de apărare. Se spune că medieşenii în oraş trăiau atunci în jur de 220 familii, deci poate 1.500 locuitori – s-au retras în incinta bisericii fortificate, unde membrii breslelor şi-au luat poziţiile de strajă. Într-un târziu, Gritti a fost atacat atât din interior, de către cetăţenii din biserica fortificată, cât şi din exterior, de către asediatori, şi s-a văzut astfel forţat să se predea, cu promisiunea că i se va permite să plece liber. Cu toate acestea, a fost decapitat, probabil în faţa turnului Forkesch.

Mult mai dramatic a fost asediul oraşului de către aşa-numiţii curuţi în timpul răscoalei lui Francisc Rakoczy al II-lea (*Magazin istoric*, nr. 12/1973). Timp de nouă săptămâni, din aprilie până în iunie 1705, medieşenii, meşteri şi calfe din bresle, s-au apărat împotriva atacurilor înverşunate ale trupelor de asalt, sprijinite de artilerie. Pe vremea aceea, Mediaşul număra circa 500 de gospodării, deci nu putea să dispună de mai mult de 500

● Breasla „consiliul concurenței“ în Evul Mediu ● O breaslă decimată de ciumă și războaie ● Cum și-a lăsat capul la Mediaș aventurierul venețian Aloisio Gritti ● 500 contra 25.000 ● „Arma bacteriologică“ a curuților ● Breasla cu balcon propriu în biserică ● Ceremonie în jurul lăzii ● Vecinătatea – societatea civilă a sașilor

Eveniment

Turnul funarilor (în centru) și de la stânga la dreapta, în sensul acelor de ceasornic: sigiliul breslei aurarilor; însemne ale breslelor fierarilor și blănarilor; sigiliul breslei brutarilor

BRESLE ȘI VECINĂTĂȚI ÎN MEDIAȘUL DE ODINIOARĂ

HANSOTTO DROTLOFF (Alzenau, Germania)

Recent, la Muzeul Țăranului Român din București s-a deschis o expoziție temporară, pregătită de Muzeul Municipal din orașul Mediaș, dedicată Breslelor și Vecinătăților. **Inaugurată în luna iunie 2011, în incinta Muzeului Municipal, găzduit de vechea clădire a fostei mănăstiri franciscane, expoziția a fost special aranjată cu prilejul întâlnirii sașilor medieșeni în orașul de baștină (17-20 iunie). Evocând vechea tradiție a ghildelor și vecinătăților, existente în perimetrul cultural săsesc, expoziția oferă vizitatorului informații neștiute despre organizarea socială a orașului medieval. Vitrinele cu exponate și piesele solitare, bine conservate de către specialiștii muzeului sub conducerea muzeografului coordonator Angela Păucean, alături de explicațiile pe panouri ilustrate, permit vizitatorilor să înțeleagă, cât de cât, funcțiile celor două instituții, care, de-a lungul secolelor, una alături de cealaltă, asigurau ordinea și liniștea internă a comunității, organizau și supravegheau împlinirea îndatoririlor cetățenești, dar și echilibrul economic în cadrul urbei. Modernizarea administrației publice, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, a dus la dispariția lor.**

alte personalități. Lăzile de breaslă, prezente în expoziție prin câteva exemplare frumoase, nu sunt lipsite de un simbolism deosebit. În ele se păstrau documentele, registrele, averea bănească a breslei și unele obiecte de valoare. În cadrul ceremoniilor la care li se confereau ucenicilor diplomele sau se luau jurămintele cu privire la secretele meseriei, membrii breslei înconjurau cu mers lent lada, iar aceasta trebuia să aibă capacul deschis. Lada mai era deschisă la întrunirea anuală festivă a breslei. Întrunirea era condusă de doi meșteri, „cel bătrân" și „cel tânăr". Breslei i se prezenta darea de seamă anuală, urmată de alegerea dregătorilor și se încheia cu o masă festivă oferită de meșterul de breaslă „cel bătrân" în casa lui.

Vecinătățile aveau și ele o structură similară cu cea a breslelor. Conduse de un bătrân și de un tânăr „tătic al vecinătății", locuitorii unei străzi erau cuprinși într-o structură bine închegată, cu o ierarhie clar stabilită, scopul principal fiind acela de a veghea asupra ordinii publice. Nu erau lăsate pe dinafară nici prevenirea și stingerea incendiilor (care izbucneau mai cu seamă în zilele de sărbătoare, când casele se goleau, locuitorii lor fiind duși la slujba religioasă), igiena apei potabile din fântâni, curățenia pe străzi, întreținerea brutăriilor publice. Vecinătatea controla îndeaproape conduita fiecărui individ, orice abateri de la regulile de convieţuire fiind pedepsite conform unui cod de amenzi bănești. Un exemplar al *Regulamentului vecinătății orașului liber regal și al scaunului Mediaș* e expus în expoziție și ne permite nouă, cetățeni ai secolului XXI, să comparăm ceea ce era interzis și sancționat în secolele trecute cu ceea ce se crede de cuviință să fie reglementat prin legi și coduri de conduită în zilele noastre. Expoziția mai conține, pe lângă cele sumar prezentate mai sus, piese comemorative cu privire la vecinătăți – de exemplu, *Registrul Vecinătății Străzii Pietruite de Jos* (începând de pe la 1800), dar și câteva „semne de vecinătate", purtate din casă în casă pentru transmiterea unor informații urgente.

Dans al curuților (în maghiară kuruc înseamnă haiduc), cei ce s-au opus stăpânirii habsburgice la începutul secolului al XVIII-lea, sub conducerea lui Francisc Rakoczy al II-lea

Colecțiile păstrate și expuse de Muzeul Municipal din Mediaș au fost strânse începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea din inițiativa lui Ludwig Leutschaft, rectorul gimnaziului din localitate, care ulterior va purta numele lui Stephan Ludwig Roth, și a lui Carl Martin Römer, la vremea aceea profesor de gimnaziu. Datorită unui număr considerabil de donații și a unor acțiuni organizate pentru strângerea obiectelor muzeale în oraș și în satele din jur, s-a adunat o colecție valoroasă, ce a fost expusă timp de mai multe decenii în incinta burgului medieval ce înconjoară biserica „Sf. Margareta". După cum am mai menționat, Mediașul dispune azi de o clădire impunătoare fosta mănăstire a franciscanilor de pe lângă biserica catolică de pe str. Mihai Viteazul nr. 46, care găzduiește colecțiile muzeale. Deși așezat cam la marginea orașului vechi, e greu de imaginat un alt lăcaș mai potrivit scopului actual. Dorim acestui interesant lăcaș de cultură să se bucure în continuare de atenția cuvenită din partea edililor orașului de pe Târnava Mare și cât mai mulți vizitatori interesați de istoria acestor locuri. ■

bărbați apți pentru serviciul militar. Sprijiniți de un detașament de trupe imperiale, apărătorii au rezistat eroic unei trupe care număra, după propriile afirmații, 25.000 de oșteni. Manuscrise inedite au descris asediul, păstrându-ne o cronologie a unui șir aproape neîncetat de tiruri asupra orașului, din două direcții: de pe dealul „Vogelstange", situat deasupra gării de azi, și de pe dealul Cetății, la nord de podul peste Târnava. Țintele principale erau deci cele două turnuri, ce străjuiau intrările principale în oraș: turnul uliței Forkesch (azi str. N. Iorga) și cel al uliței Steingasse (Ulița Pietruită, azi str. Honterus). Deși, în cea de-a cincea zi a asediului, curuții au forțat o breșă largă în latura de sud-vest a cetății, între turnul Forkesch și bastionul croitorilor, apărătorii au reușit să ridice imediat un tranșament în spatele breșei, împiedicând pătrunderea inamicului în oraș, și să reziste tuturor asalturilor. Până la urmă, orașul a fost predat, dar nu luat prin asalt.

Asediul a fost descris de cel puțin doi cronicari anonimi, care ne-au lăsat liste exacte atât ale cantităților de muniții trase asupra orașului în fiecare zi, cât și ale distrugerilor suferite de locuitori și ale victimelor. Cronica nu ezita să descrie, cu oarecare lux de amănunte, întâmplări ieșite din comun, între care și unele cu nuanță tragi-comică. Una dintre ele merită să fie menționată, mai ales că se numără printre mărturiile rare ale faptului că sașii din Mediaș cunoșteau și foloseau limba română în acea vreme.

În partea de sud a Mediașului se găseau grădinile populației săsești, lucrate de românii care trăiau în cartierul de pe Valea Adâncă. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, românii reprezentau aproximativ 36% din populația Mediașului. Presupunând o pondere constantă de-a lungul acelui secol, putem estima că în 1705 la Mediaș trăiau cam 1.000 de români. Doi dintre ei au suferit, probabil, o traumă deosebită în ziua de 30 aprilie 1705, când un proiectil de tun destinat turnului Forkesch a căzut mult mai aproape, în grădina văduvei prim-preotului Gunthard, aproximativ în zona unde azi se găsește mormântul lui Stephan Ludwig Roth. Ghinionul a vrut ca proiectilul să cadă „într-o hazna, ce a avut un efect urât mirositor", cum se exprima cronicarul. Conținutul haznalei a fost împrăștiat nu numai asupra salatei din grădinile înconjurătoare, dar și pe farfuriile celor doi maieri români, care se așezaseră la masă. Ba, mai mult, le-a „machiat" și fețele, precum cronicarul scrie *expressis verbis*. Uitându-se uimit la vecinul său, unul dintre cei doi rostește următoarele cuvinte, care se găsesc, în transcriere fonetică, în manuscrisul german al cronicii: *„batye te Dumne Zeu/ veß csche facsche akum Kuruczi, puschke schu/ ku kakat"*, adică: „Bate[-tă] Dumnezeu, vezi ce face acum curuții, pușcă și cu c...t", cronicarul adăugând că acei doi erau convinși că au căzut, pesemne, victime unui nou tip de armament!

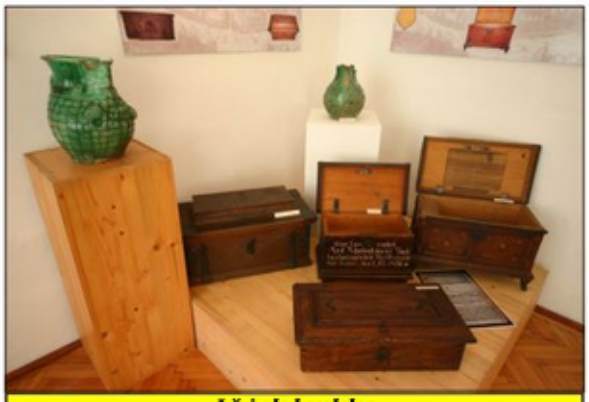

Lăzi ale breslelor

Breasla avea un cuvânt de spus în viața publică și particulară, chiar și în incinta bisericii. Astfel, locul de unde meseriașii ascultau slujba religioasă era dinainte stabilit, iar la Mediaș, influenta breaslă a croitorilor își avea un balcon propriu în interioriul bisericii „Sf. Margareta".

În două vitrine ale expoziției, organizatorii au expus obiecte de cositor (farfurii, căni) bogat ornamentate cu simbolurile breslei respective, menționându-se, conform studiilor, că ele provin din cadourile primite de către unii membri respectabili ai ghildei de la confrați de meserie sau

Anastase Panu către principele Alexandru Ioan Cuza

Alteță,

Îmi pare rău că, în aceste zile de mare cumpănă, sunt departe de Alteța Voastră. Fără îndoială, n-aveți nevoie să căutați altundeva decât în curajul și patriotismul Vostru resorturile ce exprimă hotărâre, putere și energie sufletească spre îndeplinirea actului care înseamnă salvarea noastră, dar poate chiar devotamentul Vostru față de țară sporește nemăsurat în ochii voștri primejdia ce ar rezulta de aici.

Îngăduiți-mi, de aceea, Alteță, să vă înfățișez, în formă prietenească, unele considerații ce mi se par de natură a risipi ceea ce pentru Voi a rămas ca o reținere privind rezultatul final al unirii realizate din inițiativa Voastră.

Las la o parte toate motivele, nu doar cele justificative, dar și imperative, ale hotărârii solemne, întemeiate pe interesele proprii ale națiunii – le cunoașteți ca nimeni altul – și mă ocup de împrejurarea în care unirea definitivă va pune țara în fața puterilor garante.

Dacă în ochii celor care ne sunt mai puțin favorabili, care s-au împotrivit statornic realizării dorințelor noastre, unirea completă făcută de țară nu poate fi decât o violare flagrantă a Convenției, pentru cele care ne-au fost și ne sunt încă favorabile, ea va fi judecată cu mai puțină asprime. Acelea își vor întemeia reproșul pe litera Convenției, cestelalte vor invoca și spiritul și scopul drept împrejurări de natură să atenueze delictul, căzând de acord asupra unui

Nikolay Karlovich Girs, de Giers în versiune occidentală, ministrul de Externe al Rusiei

punct, și anume că soluționarea chestiunii nu ne aparținea doar nouă, care aveam cel mult dreptul la o voce consultativă, ele putându-se înțelege doar asupra consemnării faptului îndeplinit. Căci intervenția prin represiune este imposibilă, deoarece unele puteri, precum Franța, nu vor accepta niciodată utilizarea forței spre a ne răpi ceea ce au dorit să ne ofere în principiu.

Trebuie să ne arătăm impresionați de acuza de lipsă de respect față de puterile favorabile, care nu vor ezita să spună după aceea că ne-ar fi acordat totul dacă am fi știut să așteptăm? Nu cred. Trebuie să fim preocupați de un singur lucru, și anume dacă delictul ne va fi iertat și dacă e categoric în afara vreunei represiuni efective, ceea ce pentru mine e neîndoielnic.

De altfel, vom avea Turcia angajată cu circularea ei drept scut protector. Pentru a o dezarma complet, trebuie flatată, măgulită și plătită cu vorbe, fiindcă e tare dispusă să le ia drept dovezi reale. Să-i repetăm, prin urmare, până la satietate, pe toate tonurile, că unirea pe care ne-a încuviințat-o nu face decât să strângă legăturile cu ea, că, datorându-i prosperitatea noastră, nu-i vom fi decât și mai devotați pe viitor, că, ajunși mai puternici, îi vom fi de un ajutor și mai eficace la caz de primejdie și alte fleacuri de acest fel. La unii bolnavi bulinele de pâine au un efect minunat dacă sunt aurite. Acest limbaj o va menține într-o dispoziție concesivă, cum a mai fost, iar atitudinea ei ezitantă în ceea ce ne privește va anihila mult din ostilitatea adversarilor noștri, va reduce exigențele și va potoli nemulțumirile semnatarilor mai puțin cooperanți în aparență în ceea ce privește capitolul concesiuni radicale.

În plus, în politica Europei se produce o schimbare importantă, de luat în seamă de popoarele tutelate ori supuse. Acest fapt capital înseamnă diminuarea rolului diplomației. Inițiativa în ceea ce privește transformarea universală pe cale a se înfăptui îi scapă, spre a fi transferată națiunilor interesate în revendicarea drepturilor, în emancipare, și sarcina ei se restrânge azi la confirmarea forțată a actelor locale și spontane de independență care au loc aproape pretutindeni, fără a fi blamate și aflate sub protecția a două principii noi: renașterea naționalităților și neintervenția. Să ne așezăm cu îndrăzneală pe acest temei al dreptului european transformat și să profităm de el. Legitimitatea lui definitivă va trebui să reiasă din numărul și importanța faptelor acumulate.

Uitați-vă la Italia. Nici Tratatul de la Villafranca [armistițiul franco-austriac încheiat la 11 iulie 1859, care a pus capăt războ-

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

Semnatarii scrisorilor: Anastase Panu...

Momentele de cumpănă n-au lipsit în istoria noastră modernă. Dubla alegere, în 1859, a lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Moldovei și Țării Românești a însemnat „faptul îndeplinit", hotărârea românilor, în pofida recomandărilor Convenției de la Paris din 1858, care prevăzuseră alegerea câte unui domnitor în fiecare țară. Existența a două guverne, la Iași și București, administrație deosebită și cu vodă aflat mereu pe drum între cele două capitale făceau ca unirea să șchioapete. Problema unirii definitive din punct de vedere administrativ se punea, așadar, cu acuitate. Putea fi Europa sfidată a doua oară?

Acestei întrebări îi răspunde în prima scrisoare ce publicăm mai jos Anastase Panu, unul dintre oamenii politici de prestigiu ai epocii. Paralel își exprimă, desigur, și dubii legate de preferința de moment a principelui pentru un guvern muntean condus de Dimitrie Ghica.

Cât de greoaie se dovedea funcționarea bicefală a executivului o dovedise și încheierea convenției telegrafice cu Rusia (prin consulul de Giers, viitor ministru de Externe al Imperiului). În vreme ce la București convenția era în pragul semnării (cu aportul omului de încredere al lui Al.I. Cuza, Cesar Liebrecht), guvernul moldovean mai găsea temeiuri de temporizare, spre exasperarea lui Apostol Arsaki, ministru de Externe și viitor prim-ministru interimar în 1862, după asasinarea lui Barbu Catargiu (Magazin istoric, nr. 2/1970). Amintim că această convenție era cu deosebire însemnată pentru români, ca expresie a unui act de independență, deoarece, încheiată la Bruxelles de marile puteri, nu avea Imperiul Otoman printre semnatari.

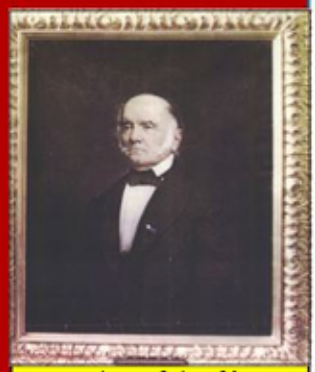

... Apostol Arsaki...

... și destinatarul misivelor, Alexandru Ioan Cuza

Cele două scrisori se păstrează la Biblioteca Națională și au fost traduse de noi din limba franceză.

după șeful suprem se regăsește printre înalții funcționari. Convingerile care îl determină să comunice idei, opinii, sentimente cu șeful care îl onorează cu încrederea sa, cinstea și probitatea, capacitatea dovedită iată ce mi-ați spus de atâtea ori că sunt însușirile determinante ale unui funcționar. Din această pricină am rămas peste măsură de uimit aflând de o alegere atât de străină de orice prevedere și ea explică libertatea ce mi-am luat să vorbesc Alteței Voastre fără reținere despre un fapt de asemenea gravitate.

Să ne scoateți la liman, Principe, aceasta e urarea ce Vă fac din tot sufletul, atât pentru gloria și satisfacția Voastră, cât și pentru prosperitatea României.

Vă rog să primiți expresia etc.

Anastase Panu
Iași, 16 iulie 1861

Apostol Arsaki către Alexandru Ioan Cuza

Principe,

În timp ce domnul Liebrecht discuta cu domnul Giers și semna convenția cu Rusia, pe baza modificărilor discutate și aprobate dinainte de cele două guverne, am primit o depeșă de la Iași prin care domnul președinte al Consiliului de Miniștri mă întreabă dacă această convenție, amendată succesiv de cele două guverne, a fost comunicată consulatului Rusiei și dacă acesta a acceptat-o, dacă era semnată, dacă o întârziere mai era cu putință, căci, constată el, a descoperit o lacună neînsemnată pe care vrea să mi-o explice prin curierul viitor.

Îndrăznesc să cred, Principe, că-i va fi lesne Alteței Voastre Serenisime să înțeleagă că îmi este aproape imposibil să opresc negocierile din punctul unde au ajuns, când toate propunerile noastre au fost acceptate.

Am crezut cu atât mai puțin necesar să recurg la acest demers intempestiv cu cât clauza imuabilă în virtutea căreia aceste acte nu se aplică decât după schimbarea instrumentelor de ratificare figurează în mod expres în actul ce tocmai a fost semnat și, prin urmare, ne va fi totdeauna îngăduit să recurgem la ea, dacă lacuna constatată ulterior de domnul președinte de Consiliu face absolut necesar un asemenea demers.

În ce mă privește, am convingerea că drepturile noastre, atât politice cât și materiale, sunt riguros apărate în această convenție. Alteța Voastră Serenisimă se va putea convinge de acest adevăr din copia pe care o trimit azi la Iași.

În depeșă domnul președinte de Consiliu mai face unele observații referitoare la o convenție cu Austria. Nu am început o atare negociere cu agenția austriacă, așa că observațiile domnului președinte vin la timp și-mi voi face o datorie din a profita de ele, cu toate că, după părerea mea, negociind cu domnul Giers, pe care l-am găsit foarte deschis, foarte favorabil față de noi, când va veni vremea, nu vom avea ce negocia cu Austria, ci doar să prezentăm pur și simplu convenția pe care vom fi încheiat-o cu Rusia. Logic, Austria nu va putea pretinde să tratăm cu ea după alte principii decât cele cu Rusia.

Așteptând ca guvernul Moldovei să ne comunice părerea în ceea ce privește adoptarea tarifului stabilit prin convenția de la Bruxelles pentru liniile telegrafice internaționale, ne ocupăm acum, în cazul unui răspuns afirmativ, de felul cum va proceda guvernul Alteței Voastre Serenisime în această operație.

Grecia a fost în aceeași situație. Ca și noi, a aderat la convenția de la Bruxelles mai apoi. A făcut-o printr-o dispoziție regală, care mai întâi reproduce convenția de la Bruxelles în întregime și încheie prin formula obișnuită: „Confirmăm etc. etc."

Cred că acest mod ne convine în totalitate și îl voi recomanda Consiliului de Miniștri căci, în astfel de cazuri, e obiceiul să se reproducă prima convenție, semnată la Bruxelles de Franța, Rusia și Belgia și unde nu figurează numele Turciei.

Cu cel mai profund respect etc.,
Arsaki
București,
30 octombrie 1861

Semnarea Tratatului de la Zürich

iului austro-franco-piemontez (29 aprilie-11 iulie 1859); Lombardia a revenit Franței, care a cedat-o Piemontului], nici cel de la Zürich [tratatul de pace austro-franco-piemontez încheiat la 10 noiembrie 1859, pe baza armistițiului de la Villafranca] n-au prevalat asupra evenimentelor ulterioare petrecute de la un capăt la altul al Peninsulei, într-atâta de trebuitoare, că au devenit principalele dispoziții ale acestor tratate. Ei bine, e o situație de completă paritate între situația noastră și cea a Italiei. Să nu profităm de acest exemplu ar însemna să renunțăm cu inima ușoară la avantajele momentelor potrivite.

Dacă mi-am îngăduit să pun sub ochii Alteței Voastre aceste considerațiuni, fără să fi fost solicitat, am făcut-o fiindcă le cred apte să lumineze orizontul nostru politic și să ușureze semnificativ greutatea răspunderii pe care V-ați asumat-o în fața țării.

Vă implor, așadar, respectuos, Principe, să nu Vă lăsați prea mult copleșit în aceste împrejurări de scrupule patriotice, altminteri de înțeles, care nu Vă vor arăta decât aventura și pericolele sporite pentru România în opoziție cu o certă reușită.

Vă rog să primiți această respectuoasă scrisoare cu bunăvoința Voastră obișnuită, ca expresie a convingerii profunde ce-mi dictează devotamentul față de Alteța Voastră și patria mea, care mi-o poruncește.

N-am să ascund surpriza ce mi-a provocat numirea domnului Dimitrie Ghica în calitate de șef al noului guvern valah. Trebuie să mă încred cu orice preț în înțelepciunea Alteței Voastre ca să admit că n-ar fi putut face o alegere mai bună. Pentru mine, domnul Ghica e sufletul blestemat al reacțiunii, personificarea trecutului și, mai mult, ca deputat, dușmanul Vostru personal.

Vi se va părea, prin urmare, firesc să Vă arăt îndoielile mele asupra sincerității schimbării atât de prompte ca ministru, ca și a calității garanțiilor de credință pe care Vi le-a putut da. În timpuri obișnuite, rigoarea principiilor pe care o cunosc la Alteța Voastră ar fi făcut pentru mine din această numire o enigmă; cu atât mai mult o resimt ca atare în împrejurările de față. Astăzi, mai mult ca niciodată, oamenii progresului, oamenii care se gândesc la viitor, care cred cu putere în reforme înțelepte, care au știut să câștige stima publică, prin meserie și practicarea permanentă a principiilor politice și sociale asemănătoare alor noastre, Vă sunt necesari. Mi se pare că din colaborarea lor puteți aștepta cele mai multe roade, să contați cel mai mult pe devotamentul lor. Succesul unui plan e legat de instrumentele cu care se înfăptuiește, așa cum efectul depinde de cauză.

Mă tem teribil, Principe, să nu Vă fi înșelat și că în această împrejurare ați făcut risipă de încredere. Știți ce așteaptă opinia publică de la Voi, știți că încrederea ei în Voi nu e zdruncinată. Întreaga opoziție sistematică a reacțiunii s-a lovit de indiferența maselor față de enervările, provocările și ironiile acestui partid. Poporul a rămas sub stindardul Vostru și n-o să găsiți niciun transfug, în ciuda drumului lung străbătut alături de Voi, condus de Voi spre îndeplinirea nădejdiilor sale. Și acum, la ultima haltă, încredințați conducerea unui personaj care Vă are doar pe Voi ca adversar și ca dușman.

Nu înseamnă, oare, să vă întemeiați prea mult pe statornicia oamenilor în a rămâne credincioși, să le puneți prea mult fidelitatea la încercare? Că în conducerea unei țări sunt împrejurări excepționale și trecătoare, care obligă capul statului să folosească instrumente de intervenție nu totdeauna pe gustul său, o înțeleg dar pricep mai greu alegerea unui om potrivnic atât persoanei Voastre, cât și tuturor lucrurilor însemnate și benefice pentru țară.

Iertați-mi, Principe, această exprimare sinceră a gândului asupra unei alegeri pentru care sunteți singurul îndreptățit. Aici n-aș putea-o aprecia decât din punctul de vedere al principiului general: personificarea unui guvern

M. Doussault „O stradă din București", tipăritură, sec. XIX

învățarea deplasării pe schiuri, Mihai a avut ca instructor pe maiorul Emil Pălăngeanu, care făcea parte din „Clubul celor 15", al schiorilor de elită.

Mihai a parcurs întreaga ierarhie a Liceului militar de la gradul de elev la cel de (elev) plutonier. Pentru înaintarea la gradul de sergent, Mihai a susținut un examen. Presa epocii informa că joi, 23 aprilie 1936, regele Carol al II-lea a pus pe umerii lui Mihai, „în urma admirabilei probe de cunoaștere și rezolvare a problemelor puse de comisia de examinare, atât pe câmpul tactic, cât și teoretic, însemnele noului grad de sergent al Oștirei române. Examenul a dovedit comisiunii că M.S. Marele Voevod de Alba Iulia este cel mai bun sergent al Oștirei", scrie *Neamul Românesc*. Iar vineri, 16 octombrie 1936, cu prilejul sărbătoririi zilei de naștere a regelui Carol, Mihai a fost înălțat la gradul de plutonier, fiind repartizat școlii de ofițeri, secția infanterie.

Din aprilie 1936 până în iulie 1937 Mihai a urmat școala de ofițeri de infanterie din București. Festivitatea de absolvire a școlii a avut loc duminică, 4 iulie 1937. Presa a relatat că regele Carol și Mihai au sosit în gara Mogoșoaia la ora 09.00, fiind întâmpinați de membri ai Guvernului, în frunte cu prim-ministrul Gh. Tătărescu și patriarhul Miron Cristea.

Ceremonia înălțării lui Mihai la gradul de sublocotenent și depunerea jurământului ca ofițer a fost programată pentru ziua de 25 octombrie 1937, exact când împlinea 16 ani. El urma să fie numit sublocotenent în Batalionul 1 Vânători de Munte. Întrucât acel batalion asigura paza reședinței regale din Sinaia, se numărase printre nașii de botez ai lui Mihai, iar instrucția lui militară se realizase în cadrul acelei unități.

Ceremonia a fost organizată de mareșalul Palatului, Ernest Urdăreanu. Locul ceremoniei a fost ales pe Valea Prahovei. S-au trimis invitații și au fost prezenți la ceremonie: A.S.R. principele Paul, regentul Iugoslaviei, A.S.R. principele moștenitor Gustav Adolf al Suediei, mareșalul Smigly Rydz din Polonia, generalul Joseph Georges din Franța, A.S.R. principele Charles al Belgiei (conte de Flandra), Friedel (Frederick de Hohenzollern), generalul Sir Georges Jeffrey din Anglia, generalul Sirovi din Cehoslovacia, generalul Dragos din Grecia, generalul Muhalim Mazlum Iskova din Turcia. Delegații de primari ai comunelor rurale din toate județele țării au luat parte la solemnitate.

Grija cea mare a lui Mihai era să pronunțe fără greșeală formula jurământului de ofițer. De aceea, în fiecare seară, după ce a învățat această formulă pe de rost, o repeta în fața Duduiei (Elenei Lupescu) și a lui Carol al II-lea. Invitații au adus daruri pentru Carol sau pentru Mihai. Din partea Belgiei i s-a adus lui Mihai Marele Cordon al „Ordinului Leopold", iar din partea Franței și a Cehoslovaciei câte o sabie de ofițer al armatelor respective.

Sâmbătă, 23 octombrie 1937, în *Monitorul oficial* apar două Înalte Decrete Regale. „Înălțăm la gradul de sublocotenent, pe data de 25 octombrie 1937, pe Marele Voevod Mihai al Albei Iulia, elev plutonier al școlii de ofițeri de infanterie «Principele Carol», repartizându-se Batalionului I vânători de munte «Regele Carol al II-lea»", prevedea primul decret. Cel de al doilea decidea: „Marele Voievod Mihai al Albei Iulia, sublocotenent în Batalionul I vânători de munte «Regele Carol al II-lea», se numește adjutant onorific al Meu pe data de 25 octombrie 1937".

Însemnările regelui Carol al II-lea descriu „Ziua cea mare" a intrării lui Mihai în rândul ofi-

Mihai cu colegii de la Școala Militară de la Mănăstirea Dealu

La Casa editorială Demiurg din Iași se află în pregătire volumul Viața regelui Mihai. Jurnal biografic, **vol. I (1921-1940), semnat de profesor Traian Lazăr, autor care ne-a pus la dispoziție un fragment, pe care îl publicăm în continuare.**

SUBLOCOTENENT LA 16 ANI

TRAIAN D. LAZĂR

Viitorului rege Mihai a trebuit să i se asigure și o pregătire militară. La 27 octombrie 1931, ziarul local prahovean Informatorul **menționa: „Cu ocazia împlinirii a 10 ani de la nașterea Marelui Voievod Mihai, s-a oficiat la mănăstirea Sinaia un serviciu religios. Cu acest prilej, comandantul Școalei militare de la mănăstirea Dealului a dat citire Ordinului de zi prin care Marele Voievod Mihai este avansat la** gradul de caporal [subl.ns.]**".**

Există documente ce confirmă înscrierea lui Mihai ca elev la Liceul militar de la mănăstirea Dealu. Monitorul oficial **din 20 aprilie 1932 publică** Înaltul decret regal **prin care Carol al II-lea acorda, „cu începere de la data prezentului decret, Înaltul patronaj** Liceului militar Nicolae Filipescu **[de la mănăstirea Dealu –** n.ns.**],** unde se află înscris ca elev și iubitul Meu Fiu, Marele Voievod al Albei Iulia **[subl. ns.]". Mihai nu a urmat practic (ca intern și zi de zi) cursurile acestui liceu militar decât în vacanțe, poate. Instruirea sa militară s-a realizat în cadrul Școlii palatine, care și-a deschis cursurile în februarie 1933, dar scriptic, el a continuat probabil să fie elev la Dealu.**

„În afară de știință, la clasa Principelui se învață cursuri militare conduse de ofițeri aleși de rege", scrie un reporter în *Neamul Românesc*, chiar în primul an de activitate al clasei, când elevii aveau 12 ani. Programa școlară a clasei voievodului Mihai era deci apropiată celei a liceelor militare. Mihai a urmat și un curs militar special, pentru a obține gradul de ofițer (sublocotenent) la 16 ani, care era vârsta majoratului pentru moștenitorul tronului.

Instruirea militară (separată de clasă) a marelui voievod Mihai s-a realizat în special în vacanțele școlare, timp de aproximativ o lună înainte de începerea fiecărui an școlar, și a cuprins activități specifice diferitelor arme: cavalerie, infanterie, aviație, marină. Dintre acestea, Mihai a manifestat preferințe pentru infanterie, specializarea vânători de munte.

Tatăl își felicită fiul

Cu militarii batalionului de gardă de la Castelul Peleș, își amintește regele Mihai, el executa marșuri (urcușuri) de la Poiana Reginei (azi Poiana Stânii) până aproape de Crucea de pe Cabana Marelui Voievod Mihai (azi Piatra Arsă). Pentru

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

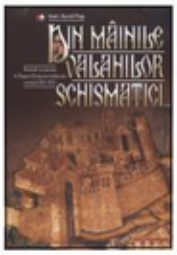

● **Ioan-Aurel Pop – DIN MÂINILE VALAHILOR SCHISMATICI. ROMÂNII ŞI PUTEREA ÎN REGATUL UNGARIEI MEDIEVALE (SECOLUL XIII-XIV)**
Editura Litera Internaţional, Bucureşti, 2011, 379 pp.

● **Grégoire Gafencu – PRÉLIMINAIRES DE LA GUERRE A L'EST (PRELIMINARIILE RĂZBOIULUI DIN RĂSĂRIT)** (volum apărut cu sprijinul Institutului Diplomatic Român şi al Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului şi Memoria Exilului Românesc; cuvânt înainte de Teodor Baconschi, ministrul Afacerilor Externe al României; traducere din limba franceză de Andrei Niculescu; prefaţă, note şi indici de Laurenţiu Constantiniu)
Editura „Curtea Veche", Bucureşti, 2011, 591 pp.

● **Emanuel Bădescu – BUCUREŞTII SUBT GUVERNUL VREMELNICESC**
Editura Cadmos, Bucureşti, 2009, 173 pp.

● **Alexandru Popescu – AGENŢII MĂRTURISIŢI. DIPLOMAŢII ŞI SPIONAJUL. O ISTORIE UNIVERSALĂ,** ediţia a II-a revizuită
Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2010, 374 pp.

● **Alexandru Madgearu – ISTORIA MILITARĂ A DACIEI POST-ROMANE, 275-376**
Editura Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2008, 139 pp.

● **Mihai Epure – DIN CARPAŢI PÂNĂ LA FUJI**
Editura Cartega în colaborare cu Editura Nipponica, Bucureşti, 2000, 415 pp. + foto

● **Pr. Dr. Constantin Cilibia, Costinel-Eugen Cilibia – BĂILE HERCULANE, FORME DE VIAŢĂ RELIGIOASĂ**
Editura Info, Craiova, 2011, 165 pp.

● **Corneliu Beda – LEONARD SALMEN ILUSTRATOR AL OPEREI POETICE A LUI EMINESCU. ALBUM-CATALOG DE CĂRŢI POŞTALE ILUSTRATE**
Bucureşti, 2011, 164 pp.

● **TRIBUNUL BANATULUI. 60 DE ANI DE LA MOARTEA LUI SEVER BOCU** (sub egida Bibliotecii Cercului de Studii Vestul-1)
Editura Universităţii de Vest, Timişoara, 2011, 174 pp.

● **VITRALII. LUMINI ŞI UMBRE** (Revista veteranilor din Serviciile Române de Informaţii)
Anul 1, Nr. 3, iunie 2010, 118 pp.

● **MEMORIA. REVISTA GÂNDIRII ARESTATE** (editată de Fundaţia Culturală Memoria sub egida Uniunii Scriitorilor din România)
Nr. 68-69 (3-4), 2009

● **ESPOIR** (Revue de la Fondation Charles de Gaulle)
Nr. 161, 2010

ţerilor armatei române. „Toată lumea e prezentă“, îşi notează Carol, cu excepţia reginei Maria, supărată probabil pentru felul cum a fost sărbătorită la împlinirea vârstei de 60 de ani. Erau de faţă şi sora lui Carol al II-lea, Elisabeta, şi Duduia (Elena Lupescu). Dimineaţa, Mihai şi Carol se deplasează cu automobilul de la castelul Peleş, la locul ceremoniei, la Piatra Arsă, un platou lângă terenul de golf, între Sinaia şi Poiana Ţapului, între râul Prahova şi Munţii Bucegi. Au ajuns acolo la ora 10.00. Oaspeţii aşteptau în tribună. Carol şi Mihai trec în revistă trupele.

A urmat slujba religioasă. Patriarhul a sfinţit galoanele de aur ale sublocotenentului Mihai. S-a continuat cu ceremonia propriu-zisă a intrării lui Mihai în corpul ofiţeresc al Armatei. Ministrul de Război, Constantin Ilasievici, a citit decretul de înălţare a lui Mihai la gradul de sublocotenent. Mihai „caută cu privirea pe Duduia, care-i în tribună, apoi cu glas tare şi răspicat, aşa cum o repetase, cu mâna pe drapel, pronunţă formula de jurământ care-l leagă de Ţară şi Rege“, scrie Carol. El pune, în entuziasmul asistenţei, galoanele de aur pe umerii Marelui Voievod şi-i dă comanda plutonului I din compania I a întâiului Batalion de grăniceri.

Regele Carol al II-lea îşi citeşte cuvântarea, precizând în *Însemnările zilnice* că aceasta era altfel, deosebită de cea rostită de Carol I, când a fost el înălţat la gradul de ofiţer. Regele a accentuat că „oştirea este una dintre marile şcoli ale naţiunii şi acestei şcoli a tuturor fiilor ţării te încredinţez astăzi cu dragoste şi încredere. Pentru unul a cărui menire va fi de a cârmui oamenii nu există o şcoală mai înaltă şi mai pilduitoare decât aceea în care intri“. Suveranul l-a îndemnat pe Mihai: „Arată-te demn de haina ce o porţi şi să fii pildă de credinţă prin jurământul ce l-ai depus astăzi, în faţa lui Dumnezeu, pe drapel, simbol al Patriei“. Mihai a trecut în fruntea plutonului unu din compania I şi a deschis defilarea trupelor. După defilare, Carol, Mihai şi oaspeţii invitaţi la ceremonie s-au deplasat la reşedinţa regală din Sinaia.

Ajungând la Foişor, lui Mihai i s-a prezentat de către importatorul britanic Dawyl, de la „Anglocar“ Bucureşti, darul pe care Ministerul Aerului şi Marinei i-l oferea cu prilejul împlinirii vârstei de 16 ani şi înălţării la gradul de ofiţer: un automobil Jaguar SS 100. Era o comandă specială, pe care firma britanică a executat-o în atelierele din Coventry, fiind primul exemplar din serie. Era un automobil sport, decapotabil, cu două locuri, care atingea 160 km/h.

La ora 13.00, la Peleş a avut loc un dejun de gală. Oaspeţii şi-au prezentat felicitările şi darurile. Când s-a servit şampania, Carol a toastat pentru Mihai, iar Mihai a răspuns. A mulţumit preşedintelui Consiliului de Miniştri pentru urările făcute şi l-a asigurat că „voiu sluji cu credinţă, muncă şi jertfă de mine“. Adresându-se regelui („iubite tată“), i-a mulţumit pentru că i-a îndrumat copilăria spre dobândirea cunoştinţelor folositoare. Mulţumind tuturor pentru urările făcute, Mihai i-a asigurat că se va sili să-şi îndeplinească îndatoririle cu vrednicie, credinţă şi desăvârşită ascultare.

Seara, la castelul Peleş a avut loc o mare recepţie (ora 22.30), precedată de un concert (ora 21.30). Programul muzical a fost ales de Mihai, dintre melodiile care îi plăceau: *Eine Kleine Nacht Musik* de Mozart şi *Neisprăvita* (zice Carol al II-lea, adică Simfonia nr. 8 în si minor, „Neterminată“) de Franz Schubert. ■

Cadoul oferit de Ministerul Aerului şi Marinei

Repere pentru istoria unui ideal

Am publicat în urmă cu mai bine de un deceniu (Magazin istoric, **nr. 3/1998) istoria amânării proiectului Catedralei Mântuirii Neamului, din momentul când s-a lansat ideea realizării ei, după Războiul de Independență, și până la sfârșitul perioadei interbelice. În paginile ce urmează vă prezentăm odiseea acestui proiect după decembrie 1989. Textul pe care domnul Nicolae Noica ni l-a încredințat este un fragment dintr-un studiu mai amplu ce a apărut în volumul** Euharistion Patriarhului Daniel al României, **la Editurile Patriarhiei Române.**

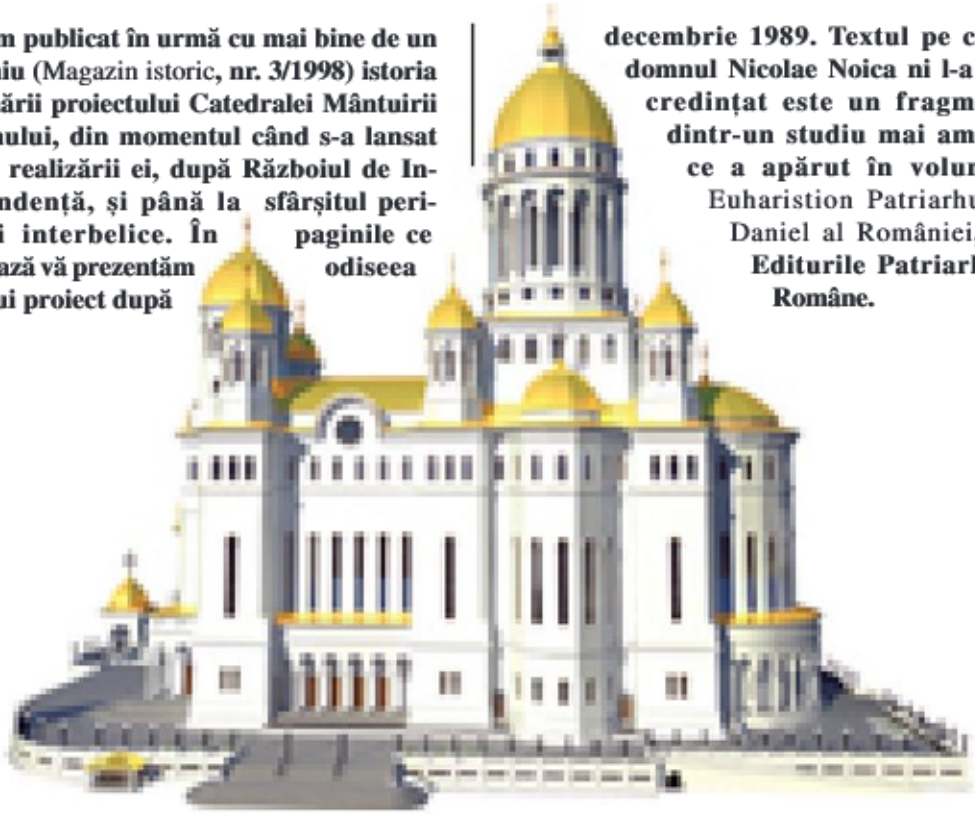

CATEDRALA PATRIARHALĂ

Prof. ing. NICOLAE NOICA

După 1990, proiectul Catedralei a fost readus în actualitate de Preafericitul Patriarh Teoctist, spre cinstirea jertfei atât a înaintașilor pentru credință și unitatea neamului, cât și a celei pentru obținerea libertății de sub comunism și ateism.

La 7 februarie 1995, cu ocazia festivităților prilejuite de aniversarea Autocefaliei și a înființării Patriarhiei Române, Patriarhul Teoctist, de vrednică pomenire, a lansat un apel conducătorilor de stat și politici ai țării, clerului și credincioșilor, să sprijine realizarea Catedralei Mântuirii Neamului.

Au urmat discuții aprinse privind alegerea amplasamentului pentru clădirea Catedralei.

De abia în anul 1998 se face un pas concret. În seara zilei de 13 octombrie 1998, la orele 19.00, după o serie de cercetări în documentele de arhivă, dar și după consultări tehnice cu specialiști, i-am propus, în calitate de ministru al Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului, Patriarhului Teoctist amplasarea Catedralei în Piața Unirii. Deși era o seară răcoroasă, Patriarhul Teoctist vizitează imediat locul și-și dă acceptul pentru acest teren.

În noiembrie 1998, într-o conferință de presă organizată de Ministerul Lucrărilor Publice, la care a participat Patriarhul Teoctist, prim-ministrul Radu Vasile, președintele P.N.Ț.C.D. Ion Diaconescu, primarul Bucureștiului Viorel Lis și numeroși specialiști, s-a anunțat oficial amplasamentul din Piața Unirii. „Înainte de a se lua decizia construirii acestui lăcaș, s-a realizat un studiu prealabil amănunțit de Institutul Urban-

BRUMĂREL

1

1876. Ziarul *Golos* din Sankt Petersburg anunță o întâmplare tragică: „La ora 12 din zi de la mansarda aflată la etajul 5 al casei Ovsiannikov, de pe strada Galernaia, numărul 20, s-a aruncat croitoreasa Maria Borisovna. Borisovna lucra cu ziua și în ultimul timp se plângea adesea că munca ei este foarte prost plătită. La 30 septembrie, dimineața devreme, a acuzat dureri de cap, apoi a băut un ceai și, când stăpâna ei a plecat la cumpărături, s-a urcat pe scări și, la început, de la etaj au căzut bucăți de geam, apoi a căzut Borisovna. Vecinii din imobilele apropiate au văzut-o cum a spart două ferestre, prin care a ieșit, s-a urcat pe acoperiș, și-a făcut cruce și, cu o icoană în mâini, s-a aruncat în gol. Ținea în mână chipul Maicii Domnului, cu binecuvântarea părinților ei. Borisovna a fost ridicată de pe stradă în stare de inconștiență, dusă la spital, dar în câteva minute a murit“. Sinuciderea croitoresei Maria Borisovna a stat la baza romanului *Smerita* al lui Fiodor Mihailovici Dostoievski, care avea atunci 55 de ani.

3

1914. 93 de reprezentanți ai artei și ai științei germane publică *Apel la lumea civilizată*, cu subtitlul *Nu-i adevărat!*, pentru a apăra Germania de acuzațiile aduse armatei imperiale în urma actelor comise în Belgia, precum și în nordul și estul Franței, la începutul războiului (*Magazin istoric*, nr. 11/2004). Germanii se comportaseră foarte brutal în orașul Louvain, împușcaseră ostatici, arseseră case. S-a răspândit cu repeziciune știrea, crezută la fel de repede și fără a fi verificată, că soldații lui Wilhelm al II-lea tăiau mâinile copiilor. De unde protestul intelectualilor Reichului.

5

1600. La Palatul Signoriei din Florența se deschid larg ușile Salonului Secolului Șaisprezece, lăsând să se vadă mese imense acoperite cu țesături de in foarte fine, veselă și argintărie demne de o Curte fastuoasă, pentru a reuni doamne și cavaleri, principi și ambasadori ai tuturor statelor europene. Are loc căsătoria (a doua pentru el, după divorțul de Margareta de Valois, care nu i-a dăruit copii) a regelui Franței Henric al IV-lea cu Maria de Medici, care, la 27 de ani (o mireasă trecută, pentru acele timpuri), nu este deloc o frumusețe a familiei bancherilor florentini. Dar zestrea ei bogată va rezolva economia destul de zdruncinată a regatului francez, mărind, totodată, cota de participare la puterea europeană a familiei Medici.

9

1964. Congresul Statelor Unite cedează presiunilor și proclamă la această dată „Ziua lui Leif Ericcson“. Primul viking care a ajuns în America de Nord și a întemeiat o așezare a fost Erik cel Roșu, în 986. L-a urmat Leif, fiul lui, care în anul 1000 a fondat o comunitate înfloritoare pe o parte a continentului american, pe care a numit-o Vinland. În anii 1960, cu ocazia unor săpături în actualul Newfoundland, s-a descoperit o așezare vikingă considerată de unii comunitatea lui Leif. Alții sunt de părere că Vinland era mai spre sud, pe locul unde se află astăzi New England. Oricum, vikingii sunt cei care au descoperit continentul american, și nu Columb. Dar „Ziua lui Columb“, 12 octombrie, nu va fi înlocuită niciodată.

18

1871. În jurul orei 21.00, în această noapte vântoasă, la Chicago izbucnește un mare incendiu, care distruge peste 7 km² din oraș, înainte să se stingă, în noaptea următoare, lăsând în urmă cel puțin 250 de morți și 100.000 de oameni fără case. Ideea care se răspândește și se fixează bine, dar se va dovedi totuși falsă, este că incendiul a fost declanșat de către vaca doamnei Catherine O'Leary, care a răsturnat o lampă în grajdul din spatele casei familiei, de pe strada DeKoven. Până a se stabili nevinovăția doamnei, ziarele o împroașcă cu noroi pe prima lor pagină. Abia în 1893 familia OLeary va fi absolvită de vină. Ea nu mai locuia demult în acele locuri, fiind nevoită să se mute într-un cartier rău famat al orașului.

duse de prof.arh. Augustin Ioan, arh. Florin Biciuşcă şi arh. Nicolae Vlădescu. Acestora li s-a cerut să-şi îmbunătăţească proiectele conform recomandărilor juriului, lăsându-li-se termen de predare 1 octombrie 2002. Juriul a apreciat, la 16 octombrie 2002, că dintre cele trei proiecte cel elaborat sub conducerea profesorului arhitect Augustin Ioan „a reuşit să răspundă cel mai elocvent temei program şi recomandărilor formulate de juriu în prima etapă a concursului: funcţionalitatea liturgică, relaţia cu contextul urban, îmbinarea tradiţiei cu modernitatea".

25 noiembrie 1998. Conferinţa de presă unde s-a anunţat oficial amplasamentul din Piaţa Unirii

În urma acestui concurs, Patriarhia a cerut să se delimiteze printr-un act normativ terenul oferit. Guvernul a răspuns emiţând o nouă Hotărâre de Guvern 1459/12 decembrie 2002, prin care reducea terenul la o suprafaţă de numai 29.441 m².

Surprinsă de această decizie, Permanenţa Consiliului Naţional Bisericesc arată la 14 aprilie 2003 guvernului că noua suprafaţă este „insuficientă pentru viitoarea catedrală, cu anexele ei, plasând-o în mijlocul şoselei, fără posibilităţi de realizare a unei pieţe pietonale şi deviere a circulaţiei", şi solicită un nou amplasament.

În aceste condiţii, Patriarhia revine la cererea sa iniţială pentru Parcul Carol, pe platoul ocupat de fostul Monument al Eroilor comunişti, dezafectat. Se emite Hotărârea de Guvern 468/18 aprilie 2003, prin care „terenul proprietate publică a statului, în suprafaţă de 52.770 m² situat în calea Şerban-Vodă-Parcul Carol" este dat în administraţia Patriarhiei, împreună cu imobilul din parc – fostul Monument al Eroilor comunişti –, care urma a fi demontat şi reconstruit pe un alt amplasament, lucru deosebit de dificil.

Deoarece acest nou amplasament a suscitat numeroase discuţii contradictorii în rândul societăţii civile, a oamenilor de cultură, istoricilor şi specialiştilor, amplificate şi de prezenţa monumentului existent, Patriarhia a înţeles să caute şi alte soluţii.

La 16 februarie 2005, cu adresa nr. 105, Primăria Generală a Municipiului Bucureşti a propus Patriarhiei drept „cel mai potrivit loc dintre cele existente ce pot fi puse la dispoziţie" pentru ridicarea construcţiei Catedralei „Dealul Arsenalului, considerat cel mai înalt loc din Bucureşti".

Sfântul Sinod a hotărât în şedinţa din 3 martie 2005 să accepte noul amplasament, după o cercetare a situaţiei juridice a terenului. În decizia finală de a accepta Dealul Arsenalului a contat argumentul că în zonă au existat cinci biserici şi mănăstiri – Schitul Maicilor, Mihai Vodă, Izvorul Tămăduirii, Alba Postăvari, Spirea Veche, dintre care două au fost translate, iar celelalte demolate pentru a se putea construi Casa Poporului –, iar ridicarea Catedralei pe acest loc ar fi şi un gest de pietate şi recuperare.

După acest accept, Guvernul României a promovat Ordonanţa de urgenţă nr. 19/17 martie 2005 privind realizarea Amplasamentului Arhitectural Catedrala Mântuirii Neamului. Apoi Camera Deputaţilor a predat prin Protocolul de predare-primire din 13 februarie 2006 terenul în cauză către Patriarhia Română.

În acelaşi timp, s-a elaborat Planul urbanistic zonal (PUZ) pentru terenul viitoarei Catedrale, el fiind aprobat de Consiliul General al Municipiului Bucureşti prin Hotărârea 58/2006. A fost emis şi Certificatul de Urbanism nr. 462/2006 (reînnoit în februarie-martie 2008).

La 29 noiembrie 2007 a avut loc slujba de punere a pietrei de temelie şi a sfinţirii locului destinat construirii Catedralei Patriarhale pe terenul atribuit în Calea 13 Septembrie, sector 5, Bucureşti, între Ministerul Apărării Naţionale şi Parlamentul României, în suprafaţă de aproximativ 110.000 mp (11 ha). La acest eveniment au participat membrii Sfântului Sinod, în frunte cu Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, prim-ministrul, preşedintele Senatului, foşti preşedinţi ai statului, miniştri, parlamentari, personalităţi ale instituţiilor centrale şi locale, primarul general, dar şi un număr mare de preoţi şi credincioşi.

Proiect, care a condus la concluzia că este posibil să se construiască în acest loc" – arăta arh. Șerban Antonescu, secretar de Stat în Ministerul Lucrărilor Publice.

La 27 ianuarie 1999 a fost publicată în *Monitorul Oficial* „Hotărârea guvernului nr. 38/25 ianuarie 1999 privind amplasarea Catedralei Patriarhale și elaborarea Planului Urbanistic Zonal, însoțit de studiile de specialitate aferente pentru Piața Unirii din municipiul București".

Vineri, 5 februarie 1999, la ora 12.00, în prezența membrilor Sfântului Sinod și ai Adunării Naționale Bisericești, a președintelui României, Emil Constantinescu, a prim-ministrului Radu Vasile și a altor reprezentanți ai instituțiilor de stat, ai vieții culturale și publice românești, a numeroși preoți și credincioși, în parcul din Piața Unirii, Patriarhul Teoctist a sfințit locul și a așezat o sfântă cruce ca piatră de temelie a viitoarei Catedrale a Mântuirii Neamului. La baza crucii s-a depus un hrisov, semnat de Patriarhul Teoctist, președintele României Emil Constantinescu, prim-ministrul Radu Vasile, președinții Camerelor și alți demnitari prezenți.

La 14 aprilie 1999 a fost lansat concursul de urbanism și arhitectură „Piața Unirii București și noua Catedrală Patriarhală", un concurs de idei care avea ca temă „prezentarea unei soluții urbanistice a zonei Piața Unirii" și prezentarea din punct de vedere arhitectural a elementelor Noii Catedrale Patriarhale. S-au acordat cinci luni pentru elaborarea proiectelor. După analizarea, în perioada 7-27 octombrie 1999, a celor 30 de proiecte prezentate, juriul a apreciat că nu poate oferi premiul I, premiul II fiind acordat colectivului condus de arh. Emil Dragoș Ciolacu.

În zilele de 7-9 mai 1999 a avut loc vizita Papei Ioan Paul al II-lea în România. Atunci, înaintea slujbei ce a avut loc în Piața Unirii, Papa Ioan Paul al II-lea și Patriarhul Teoctist s-au închinat înaintea crucii sfințite pe locul viitoarei Catedrale.

La sfârșitul lunii aprilie 2000 a avut loc la Ministerul Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriului avizarea Planului de Urbanism Zonal al Pieței Unirii cu noul amplasament al Catedralei; ulterior planul fiind cuprins în Planul General de Urbanism al orașului București, aprobat în decembrie 2000, care reprezintă legea orașului.

Prin Hotărârea de Guvern nr. 410/19 aprilie 2000 se transmite și terenul, proprietate publică a statului, în suprafață de 21.500 m², situat în București, parcul din Piața Unirii din administrarea Consiliului General al Municipiului București în administrarea Patriarhiei.

Și acest loc, deși sfințit de doi Patriarhi Miron Cristea, în 1929, și Teoctist, în 1999 și binecuvântat de Papa Ioan Paul al II-lea, în mai 1999, va fi schimbat. Argumente de natură tehnică nu pot fi susținute. Din păcate, motivul real l-a reprezentat și acum politicianismul nostru.

La sfârșitul anului 2001 a fost stabilit un nou amplasament pe axa Bulevardului Unirii, la intersecția străzilor Mircea Vodă și Nerva Traian. Terenul, în suprafață de 41.170 m², a fost transmis în administrarea Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române, prin hotărârea de guvern 1219/27 noiembrie 2001.

Apoi, la 25 martie 2002, a fost lansat un concurs de soluții de arhitectură pentru Ansamblul „Catedrala Patriarhală". Concursul s-a desfășurat în două faze. Mai întâi, dintre cele 18 proiecte prezentate până la 3 iunie 2002, juriul le-a selectat, la 20 iunie 2002, pe cele elaborate de colectivele de arhitecți con-

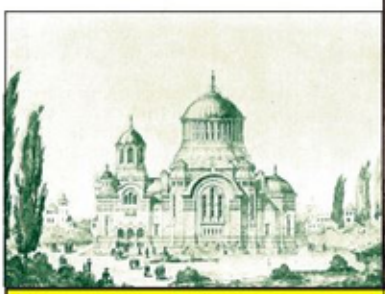

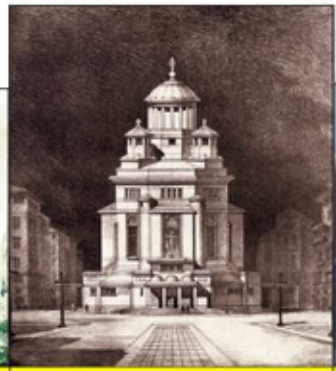

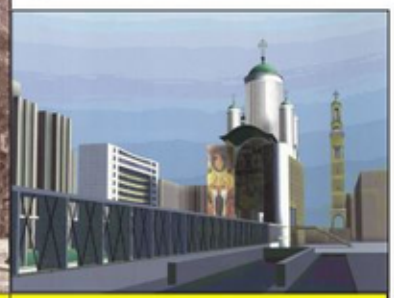

Trei proiecte ale Catedralei: cel realizat de arh. Ștefan Burcuș (1926); arh. Petre Antonescu (1942) și premiul I la concursul din 2002

Pastila de cuvinte

Am arătat, în diversele mele contribuții etimologice, că, pe lângă cuvintele moștenite de fiecare limbă modernă din limba-mamă (latina, pentru limbile romanice, printre care și româna), există multe cuvinte care au „călătorit" prin mai multe limbi până să ajungă la noi. Profesorul meu Al. Graur a publicat o carte (Dicționar de cuvinte călătoare, **1978) în care prezintă 1.335 de cuvinte românești de acest fel. Am prezentat cu alte ocazii și eu o serie de cuvinte care, la originea îndepărtată, au pornit din arabă și, după ce au poposit prin diverse alte limbi, unde au suferit tot felul de modificări de formă și de sens, au ajuns și în limba română.**

CUVINTE CĂLĂTOARE

Academician MARIUS SALA

Un castron cu caise

Aduc acum în discuție două astfel de cuvinte, dintre care unul a plecat din latină și a ajuns în română, după o călătorie „zbuciumată" (este vorba despre *apricoză* „caisă"), iar altul (și anume *brânză*) a pornit din română și a ajuns, așa cum a arătat Al. Graur, în mai multe limbi europene.

Apricoză „caisă" este un cuvânt regional care circulă numai în Banat și, de aceea, nu figurează în dicționarele curente ale limbii române (nu există nici măcar în dicționarul-tezaur al Academiei Române). În ultimele cercetări dialectale din Banat a fost consemnat cu variantele *apricoasă, apricoznă, pricoază*. În forma *apricos,* folosită ca adjectiv în limbajul orășenesc din Banat, are și sensul „de culoarea caisei". Maria Purdela Sitaru și Livia Vasiluță (în lucrarea *Cercetări etimologice,* 2002) dau următorul citat: „pudelii [câinii de rasă *caniș*] pot fi: albi, negri și *apricos*". În Basarabia există și varianta *abricos*.

La originea sa îndepărtată stă un cuvânt latin înregistrat la Pliniu, *praecoquum,* întrebuințat sub forma *praecocia* ca adjectiv pe lângă substantivul *persica* „piersică"; construcția *persica praecocia* era folosită pentru a desemna piersicile care se coc mai devreme.

Acest fruct, caisa, originar din China, și-a făcut apariția în țările mediteraneene cu puțină vreme înainte de era noastră. Din latină cuvântul a intrat în greacă (*praikokia*), iar din greacă l-au luat arabii (*barqûq*), care l-au folosit cu articolul *al-* (*al-barqûq*). O paranteză pentru a aminti că, în greacă, fructul „caisă" s-a numit și *armeniaka,* adică „fruct din Armenia".

Arabii au reintrodus în Occident (în Andaluzia și în Sicilia) cultura acestui fruct. Din araba folosită în Spania, cuvântul care îl denumea a fost luat de limbile iberoromanice (*albaricoque* în spaniolă, *albricoque* în portugheză, *abrevcoc* sau *albercoc* în catalană). Din ultima limbă citată, catalana, l-a luat franceza (*abricot*), cu prima atestare la 1547. Din franceză a fost preluat de

Se încheia, astfel, peregrinarea catedralei prin diversele locuri și se pecetluia acest amplasament

Pasul următor în demersul de a ridica Catedrala Patriarhală l-a constituit realizarea proiectului noului edificiu. După experiența și rezultatele neconcludente ale celor două concursuri de arhitectură organizate în anii 1999 și 2002 privind Catedrala Mântuirii Neamului, s-a decis că mai întâi trebuie elaborată o temă de proiectare, care să ilustreze atât funcționalitatea liturgică, bazată pe reguli de arhitectură bisericească fundamentate teologic, cât și aspectul catedralei.

În cadrul concursului de urbanism și arhitectură „Piața Unirii București și noua Catedrală Patriarhală", din 1999, s-au prezentat elementele Noii Catedrale Patriarhale

S-a decis consultarea unor specialiști care au mai realizat biserici mari în orașe. Ea s-a făcut în trei simpozioane cu tema „Noua Catedrală Patriarhală – Catedrala Mântuirii Neamului: arhitectură, structură, utilitate culturală", care s-au desfășurat în Aula Magna „Teoctist Patriarhul", la Palatul Patriarhiei, în zilele de 15 decembrie 2008, 26 iunie 2009 și 9-10 decembrie 2009. Discuțiile s-au purtat pe o temă inițială propusă de arhitectul Nicolae Vlădescu în calitate de consilier patriarhal, cu consultarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, ilustrată apoi de o machetă a Catedralei Patriarhale.

După definitivarea temei, Patriarhia Română a lansat în ziua de 28 decembrie 2009 licitația pentru selectarea proiectului Catedralei Mântuirii Neamului. Termenul de predare al documentației însoțite de macheta catedralei propuse a fost stabilit la 31 mai 2010. Au fost prezentate șapte proiecte.

„Civilizația materială, singură, nu e cu nimic mai presus ca un grajd sistematic pentru vite bine hrănite și țesălate, dar nici pe departe nu e o orânduire în care să aibă un loc și sufletul."

Vasile Pârvan

Iulie 2010, amfiteatrul Aula Magna „Teoctist Patriarhul". Preafericitul Părinte Patriarh Daniel premiază proiectele

În luna iunie Comisia patriarhală de coordonare și verificare a lucrărilor de proiectare împreună cu subcomisiile tehnice de evaluare pe specialitățile arhitectură, rezistență și instalații au analizat proiectele prezentate și au stabilit punctajele obținute de participanți. Ulterior, în perioada 30 iunie-1 iulie, la Palatul Patriarhiei s-a întrunit Comisia de evaluare finală a proiectelor sub președinția Preafericitului Părinte Patriarh Daniel. Nu s-a acordat Premiul I, deoarece niciun proiect nu a obținut numărul de puncte cerut. Premiul II a fost obținut de firma S.C. WANEL EXIM SRL Bacău, care a fost declarată câștigătoarea concursului. Cu această firmă s-a încheiat contractul de proiectare. Rezultatele concursului de proiectare au fost anunțate în ziua de 2 iulie 2010, iar premierea proiectelor s-a făcut în ziua de 7 iulie 2010 de către Preafericitul Părinte Patriarh Daniel în amfiteatrul Aula Magna „Teoctist Patriarhul".

La sfârșitul anului 2010 lucrările de construcție ale Catedralei Mântuirii Neamului au intrat în linie dreaptă, începând organizarea de șantier și execuția pereților montați pe incinta clădirii. ■

„LA GHEREA...“

● Restaurantul unde te puteai întâlni cu prim-ministrul ● „Aici se mănâncă bine!“ constată Carol I ● Maiorescu nu coboară din tren, dar comandă ● Prim-ministrul aprobă meniul ● Clientul Decalitru ● Mersul trenurilor după programul restaurantului ● Caragiale nu reușește să stea de vorbă cu patronul

Patronul restaurantului și gara din Ploiești

DORIN STĂNESCU

Notorietatea restaurantelor din gări l-a determinat pe Arghezi să scrie, în 1930, evocând, nostalgic, vechea Românie, că se mânca bine în două locuri: în restaurantele gărilor de la Ploiești și Iași. Se formase chiar o clientelă fidelă, ce aprecia meniurile restaurantului din gara de la Ploiești; se venea special acolo pentru o salată de icre, după cum povestește memorialistul Victor Bilciurescu.

Gara Ploieștiului era deosebită însă prin prezența lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, în calitate de patron al restaurantului. El a fost, fără îndoială, unul dintre formatorii opiniei publice a societății românești dinaintea Primului Război Mondial. Prezența lui Gherea în spațiul gării din Ploiești, timp de patru decenii, i-a conferit acesteia un loc aparte în viața spirituală românească.

El a obținut concesiunea restaurantului în 1882, prin intervenția unui prieten, Zamfir Arbore (1848-1933), ce lucra ca redactor la unul dintre ziarele Partidului Liberal, aflat în acea perioadă la guvernare (guvernul Ion C. Brătianu, 1881-1888). Complexul patronat de Gherea avea trei săli de restaurant, corespunzătoare claselor călătorilor pe C.F.R., o grădină de vară, un chioșc de fructe și răcoritoare și un debit de tutun.

Restaurantul a devenit atât unul dintre centrele mișcării socialiste, cât și o citadelă a spiritului și culturii naționale și locale. Către 1890, datorită calității produselor, dar și reclamei făcute de numeroșii prieteni din mediul presei, restaurantul lui Gherea și-a adjudecat o notorietate națională. I.L. Caragiale, Alexandru Vlahuță, Barbu Delavrancea, George Coșbuc, Constantin

Savuroasa brânză...

olandeză (*abrikoos* „caisă") și din olandeză cuvântul a pătruns în germană (*Aprikose*). Tot din franceză provine și englezescul *apricot*. Din germana dialectală vorbită în Banat avem termenul românesc *apricoză*. În Basarabia, *abricos* este împrumutat din rusă (*abrikos*), unde a fost luat direct din olandeză, în secolul al XVIII-lea. Răspândirea largă a acestui cuvânt în limbile europene se explică prin „succesul" fructului importat, cu un gust mai bun decât al zarzărelor autohtone. Să nu uităm că și termenii *cais* și *zarzăr* sunt tot împrumuturi în română: *cais* este din turcescul *kayésé*, răspândit în toate limbile balcanice (provine din termenul grecesc *kossia*), iar *zarzăr* este din greacă.

În ceea ce privește românescul *brânză*, cuvânt pentru care cei mai mulți lingviști au propus ca origine substratul traco-dac, acesta este un exemplu de „cuvânt călător" care a pornit din română. Al. Graur a arătat că, după ce a intrat în toate limbile și dialectele învecinate (bulgară, sârbă, slovenă, poloneză, cehă, greacă, maghiară, săsească, țigănească), acest cuvânt a pătruns și în germana dialectală în forma *Brinse, Brimsenkäse (Brinsenkäse)*. Graur infirmă, în felul acesta, ipoteza că *Brinsenkäse* înseamnă „brânză din localitatea elvețiană Brienz", considerând că este mult mai probabil ca orașul respectiv să își tragă numele de la marfa pe care o exporta, iar aceasta era pregătită de ciobanii români. În același fel explică și termenul dialectal *brousse* „brânză de vaci", înregistrat în sudul Franței, care ar avea la bază românescul *brânză*, ajuns în Franța prin Elveția. Menționez, ca pe o curiozitate, că în limba romilor din Spania există cuvântul *brinza*, care înseamnă „carne fiartă". ■

... nu are nicio legătură cu localitatea elvețiană Brienz

PE TIMP DE CRIZĂ
(Criptografie: 2, 9, 8, 1, 4)

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluție rebus **DOMNITORI ROMÂNI,** nr. 9/2011

DRAGOȘ – ȚAR – CARAGEA – LU COL – RARES – BON – EBA – XE – AV – SCARLAT – SIMION – AN – ATENT – VIDA – RADA – AGORA – A – ENIU – TEL – BEA – PAȘALE.

Soluție joc **OPERA LUI MACHIAVELLI**, nr. 9/2011
PRINCIPELE
(PRIN – C – I/ PE – L –E)

Constantin Bacalbașa, un apropiat al lui Gherea, a încântat societatea ploieșteană, ironizându-l în ziarul local *Democrația socială* pe unul dintre clienții restaurantului, Cacianovski, care îi poftea pe călătorii ce i se păreau lui speciali la o masă gratis... pe banii altuia.

Caragiale a fost fără îndoială cel care s-a inspirat cel mai mult din întâmplările acelei lumi, pe care le-a povestit în schițele sale.

Un alt client special, o combinație între cetățeanul turmentat și Agamiță Dandanache, a fost și avocatul și politicianul Iancu Brătescu, ajutor de primar pe vremea lui Pake Protopopescu (1888-1891), poreclit Decalitru, care frecventa des restaurantul, perorând, cu foc, împotriva *nihiliștilor* și a lui Gherea, care zâmbea îngăduitor, spre deliciul publicului, strâns special să-l asculte.

Pe măsura trecerii timpului, Gherea a devenit un personaj influent în viața socială și politică. Prestigiul și puterea i-au sporit mai ales atunci când grupul socialist al „generoșilor" s-a alăturat Partidului Liberal (1899), iar unul dintre prieteni, V.G. Morțun, a și devenit ministru al Lucrărilor Publice, în primul guvern Ion I.C. Brătianu (27 decembrie 1908-4 martie 1909).

Zamfir Arbore, prietenul care a intervenit pentru concesiune

Asociatul lui Gherea, C. Păcurariu, povestește că și el ar fi avut un cuvânt greu de spus în înlocuirea, în 1908, de la direcția C.F.R., a lui Emil Miclescu (1851-1940) cu Alexandru Cottescu (1885-1936), în perioada ministeriatului lui Vasile G. Morțun. De altfel, un an mai târziu, tot Morțun a fost cel care a decis prelungirea, cu încă zece ani, a contractului de concesiune deținut de Gherea la restaurantul din Gara Ploiești.

Afacerea a fost înfloritoare, vadul era asigurat de numeroșii clienți aflați în tranzit, martorii epocii vorbind cu admirație de inovațiile lui Gherea: *catering* pe peronul gării sau direct în vagoane, pentru călătorii care nu doreau să coboare. Se spune că, pentru a-și dezvolta afacerea, el a recurs la mici trucuri, precum acordarea unor „atenții" pentru funcționarii C.F.R. de la București care întocmeau mersul trenurilor. Astfel, acestea erau programate să ajungă la Ploiești în anumite momente ale zilei și să stationeze suficient timp pentru ca mare parte dintre călători să consume câte ceva la restaurantul gării.

Uneori, personalul gării, contra altor mici „atenții" de la patron, anunța plecarea trenului cu câteva minute mai devreme, pentru a elibera mesele din restaurant, în vederea sosirii altor clienți. Atmosfera este descrisă chiar de patronul restaurantului într-o scrisoare adresată lui Paul Zarifopol: „Un restaurant într-o gară e prin sine una din cele mai grele afaceri ce se poate închipui. Zgomotul de la gară, fluierul mașinilor, dangătul clopotelor, fuga cu care intră și trec pasagerii prin restaurant, necesitatea de a servi în zece minute o mulțime de oameni, a încasa parale, nervozitatea, graba și frica pasagerilor de a nu pierde trenul, toate acestea creează o atmosferă de adevărată nebunie..."

Caragiale l-a și surprins pe Gherea într-un astfel de moment: „Sosesc în gara de la Ploiești la șapte seara. Îmi fac loc prin mulțimea care se îngrămădește în fața bufetului, cu mâinile întinse să

Bacalbaşa, D. Anghel, Şt.O. Iosif, Constantin Stere, Vasile Morţun au fost doar câţiva dintre prietenii ce i-au devenit clienţi şi vizitatori fideli. La Clasa I, *highlife*-ul ploieştean venea seară de seară, deoarece acolo se putea întâlni cu prim-ministrul sau cu miniştrii, aflaţi în trecere prin gară. După apariţia primelor volume ale *Studiilor Critice* (1890), celebritatea lui Gherea ajunsese atât de mare, încât multă lume, sub pretextul unei mese la restaurant, venea doar să îl vadă pe originalul patron, despre care discuta întreaga societate românească.

În 1897, restaurantul a fost „inspectat" chiar de regele Carol I, sosit la Ploieşti, la 12 octombrie, cu prilejul dezvelirii Monumentului Vânătorilor, ridicat pentru cinstirea memoriei prahovenilor din Batalionul 2 Vânători (condus de Alexandru Candiano-Popescu), care a participat, hotărâtor, la obţinerea victoriei de la Griviţa (30 august 1877). Suveranul a intrat în restaurant şi, după o examinare, a exclamat: "Da, aici se mănâncă bine!".

Produsele de patiserie, friptura şi sandvişurile erau apreciate de toată lumea. Hasdeu i-ar fi răspuns unui chelner care l-a întrebat despre calitatea mâncării că este mai presus de orice critică, cu aluzie, la ocupaţiile spirituale ale patronului. Titu Maiorescu, unul dintre adversarii lui Gherea din lumea literelor, a fost, de asemenea, un admirator al produselor restaurantului, dar, din considerente uşor de înţeles, rămânea mereu în vagon, aşteptând ca un chelner să vină şi să îi ia comanda! Gala Galaction povesteşte, într-una dintre evocările sale, că Maiorescu chiar l-ar fi sprijinit pe Gherea când acesta i-ar fi solicitat ajutorul pentru reînnoirea contractului arendării restaurantului. De fapt, Maiorescu l-a ajutat pe Gherea în 1890, când, în Parlament, s-a discutat cererea patronului de acordare a cetăţeniei române. Scriitorul, născut pe teritoriul actualei Ucraine, cunoscut adept al revoluţionarilor narodnici ruşi, fusese una dintre ţintele poliţiei ţariste, motiv pentru care, în 1875, trecuse graniţa, stabilindu-se iniţial la Iaşi. Un an mai târziu, după căsătoria cu Sofia Parcevska, tânărul cuplu s-a mutat la Bucureşti. Pe fundalul războiului ruso-româno-otoman (1877-1878), Gherea a fost depistat de urmăritorii ţarului, răpit şi încarcerat în Rusia. Deportat la Mezen, undeva în apropierea Oceanului Îngheţat, a reuşit să evadeze şi, după lungi peregrinări prin Norvegia, Anglia, Franţa şi Austria, în septembrie 1879, ajungea din nou la Bucureşti. Devenea cetăţean român cu acte în regulă 11 ani mai târziu.

La restaurantul lui Gherea venea o lume diversă care, dincolo de discuţiile serioase, doctrinare sau culturale, deborda de veselie şi spiritualitate. Aşa s-au născut numeroasele anecdote care au făcut deliciul societăţii ploieştene, şi nu numai, bazate pe întâmplări reale, precum aceea în care unul dintre chelnerii noi ai restaurantului s-ar fi dus la şeful gării pentru a i se aproba lista cu meniul din ziua respectivă. Dar, în biroul şefului se afla doar prim-ministrul, D.A.Sturdza, căruia chelnerul i s-ar fi adresat cu următoarea replică: „Să trăiţi! V-am adus lista restaurantului la aprobare". Prim-ministrul ar fi răspuns: „Bine, bre, dar chiar şi lista de bucate a restaurantelor trebuie s-o aprobe prim-ministrul?". Apoi, a verificat-o şi i-a aprobat-o, chelnerul fiind îngrozit de gafa făcută.

Monumentul Vânătorilor din oraş, ridicat întru cinstirea memoriei prahovenilor din Batalionul 2 Vânători

Exclusivitate

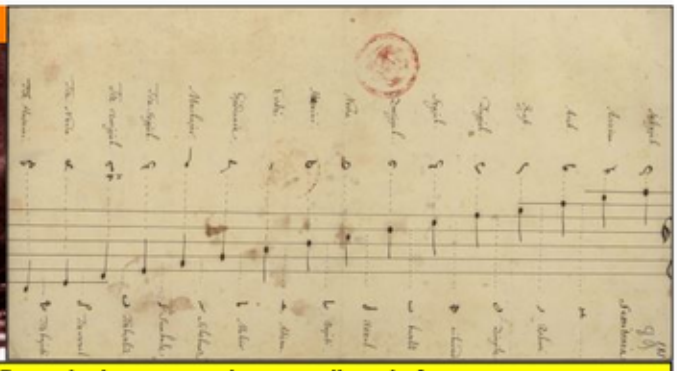

Prințul Dimitrie Cantemir și un manuscris cu notații muzicale

MANUSCRISELE OPERELOR LUI DIMITRIE CANTEMIR ÎN ARHIVA MUZEULUI ASIATIC DIN SANKT-PETERSBURG

Dr. SERGHEI FRANȚUZOV
(Institutul de manuscrise orientale ale Academiei de Științe a Rusiei)

Mulți dintre oamenii mari ai istoriei lumii sunt receptați altfel de reprezentanții altor popoare decât de cei ai celor cărora le aparțin. Napoleon, de pildă, este o mândrie națională pentru francezi, în primul rând, datorită calității lui de făuritor de legi, nu de comandant de oști. El a elaborat și introdus în practica juridică a Europei Occidentale și Centrale cunoscutul Cod civil. **Pentru spanioli, dar și pentru ruși, Napoleon este însă un cotropitor, împotriva căruia în ambele țări s-au purtat războaie de eliberare.**

Cu atât mai mare este valoarea acelor figuri istorice ale căror realizări nu despart popoarele, ci le apropie. Dimitrie Cantemir a fost un asemenea om, politician și – chiar dacă nu pentru mult timp – domnitor al Moldovei, tovarăș credincios al marelui reformator al Rusiei moscovite, al primului împărat rus Petru cel Mare, savant remarcabil, unul dintre premergătorii Iluminismului european.

Din păcate, în aceste aproape trei veacuri care au trecut de la dispariția sa, în august 1723, nu au fost studiate așa cum se cuvine întreaga lui operă, moștenirea bogatei sale creații, iar unele originale, în limba latină, nu au fost introduse nici până acum în circuitul științific. Astfel că cercetătorilor care se ocupă de opera lui Cantemir li se deschid încă perspective promițătoare. Importante sunt în acest sens manuscrisele operelor sale păstrate în fosta capitală a Imperiului Rus, întemeiată de Petru I. Este vorba despre Arhiva orientaliștilor a Institutului de manuscrise orientale al Academiei de Științe a Rusiei, unde există fondul Dimitrie Cantemir (fond nr. 25), care conține nouă unități. O serie de indicii ne conduc spre presupunerea că ele au aparținut lui Gottlieb Siegfried Bayer (1694-1738), care a ocupat postul de profesor de limbi antice și orientale la Academia Imperială de Științe de la Sankt-Petersburg, fondată de Petru I în 1724. După moartea profesorului, ele au ajuns în arhiva Academiei, iar la sfârșitul anului 1818, imediat după crearea în cadrul ei a unei instituții specializate de orientalistică, respectiv, Muzeul Asiatic, acestea au fost depuse acolo spre păstrare. În 1930 Muzeul Asiatic a fost transformat în Institutul de Orientalistică al Academiei de Științe a U.R.S.S., mutat în 1950 la Moscova, dar arhiva lui nu a părăsit orașul de pe Neva. A trecut în sectorul manuscrise orientale, devenit în 1956 Secția din Leningrad a Institutului de Orientalistică, ce a ființat peste o jumătate de veac (de la sfârșitul lui

capete porția de friptură de vițel, și voi să salut pe patron. Dar e peste putință să răzbat prin gloată. Prefer să aștept plecarea trenului. O pulpă de vițel se istovește ca prin farmec sub cuțitul lui Gherea... A sunat a doua oară pentru București și, în același timp, s-a anunțat sosirea trenului următor... e peste putință să stăm de vorbă deocamdată..."

Prin felul său modest de a fi, prin bunătate, Gherea și-a câștigat simpatii, dar și dușmănii. Au fost numeroși cei care au dorit să nu îl mai vadă acolo, deranjați de prezența *nihiliștilor* și de credințele politice ale patronului. În ianuarie 1916, un deputat prahovean, Gh.C. Dobrescu, a cerut, printr-o interpelare în Parlament, anularea concesiunii, afirmând că patronul s-a îmbogățit în defavoarea C.F.R., plătind sume mici în raport cu profiturile. Gala Galaction avea să scrie, cu acel prilej, un articol intitulat *Birtașul Dobrogeanu-Gherea*, în care i-a condamnat pe cei care, deranjați de idealurile sociale promovate de Gherea, căutau pretexte pentru a-i face rău: „Din pricina restaurantului de la Ploiești îndurăm azi în România câte îndurăm... Nu credem însă că vom ajunge să-l vedem pe Gherea dat afară din gara Ploiești, în numele demnității și al idealului național". Revista *Analele C.F.R.* scria, la 16 mai 1916, că „restaurantele din stațiile C.F.R. sunt îndeobște cunoscute și apreciate ca localuri de primă ordine în privința consumațiilor..." și, tocmai de aceea, directorul general al Căilor Ferate Române a realizat importanța restaurantelor în gări și le-a solicitat funcționarilor să fie prelungite toate contractele vechilor concesionari, pentru a împiedica, astfel, venirea unor negustori noi, ce doreau să transforme selectele localuri din gări în... cârciumi de oraș.

Nihilismul a reprezentat o poziție filosofică, conform căreia existența umană nu se poate considera a avea vreo însemnătate, scop sau valoare. Astfel, în opinia nihiliștilor, viața nu conține niciun adevăr și nicio acțiune nu poate fi preferabilă alteia.

În ciuda tuturor adversităților, restaurantul de la Ploiești a rămas în custodia lui Gherea până la moartea acestuia, survenită în 1920, la scurt timp după întoarcerea din străinătate, unde se refugiase din calea războiului. Odată cu Gherea a dispărut atât o lume, cât și o glorie pe care restaurantul din gara Ploiești nu a mai cunoscut-o vreodată.

La 6 noiembrie 1921, un ziar local (*Voința Prahovei*) îi anunța, la rubrica de mică publicitate, pe cei doritori să depună „ofertă pentru restaurantul din stația Ploiești", licitația urmând să aibă loc spre sfârșitul anului, la 20 decembrie.

În cei peste 80 de ani scurși de la moartea lui Constantin Dobrogeanu-Gherea, restaurantul a trecut prin mâinile mai multor concesionari, pentru a deveni, în epoca de după 1950, local de stat, aparținând de C.F.R. În tot acest timp, dintr-un select stabiliment al elitei culturale sau economice de la începutul secolului trecut a devenit un spațiu imund, preferat al navetiștilor, care așteptau trenurile spre Slănic, Văleni, Urziceni sau Târgoviște.

Doar o placă de marmură, pusă la intrare, mai amintește astăzi de Gherea și de gloria de altădată. ■

Placa de marmură, amintind de faima din alte vremuri

Femeile din spatele bărbaților celebri

FRANCESCA DE GASPERI O VIAȚĂ DOAR PENTRU FAMILIE

THEO STANCIU

Foarte puține dintre soțiile celor mai importanți oameni politici au ales umbra, în locul luminii publice. Marea majoritate s-a implicat în viața statului, cel puțin de la nivelul de simplu, dar constant, sfătuitor. Francesca de Gasperi, soția unuia dintre, poate, cei mai importanți politicieni italieni ai secolului al XX-lea, cunoscut și pentru activitatea în domeniul cooperării europene, este una dintre excepțiile care întăresc regula.

Alcide de Gasperi (3 aprilie 1881-19 august 1954) și Francesca Romani s-au născut amândoi în Provincia Trentino, parte, pe atunci, a Imperiului Austro-Ungar. Alcide a fost primul fiu al jandarmului Amedeo de Gasperi și al Mariei (născută Morandini), o familie cu venituri modeste, care, datorită slujbei soțului, a fost mereu pe drumuri. Mai întâi, s-au stabilit în micuța localitate Pieve Tesino, unde s-a și născut, la un an de la oficializarea cuplului, primul dintre cei patru copii, Alcide. După alți doi ani, când Amedeo a fost numit la conducerea postului din Grigno, s-au mutat din nou. Peste tot au fost întâmpinați cu neîncredere și chiar ură – reprezentau administrația austriacă! De aici, au venit și apelativele ironice și șficuitoare, precum „austriacul" sau „mămăligă rece", cu care tânărul Alcide a fost nevoit să se obișnuiască de copil.

Dacă primii ani ai vieții lui Alcide nu au fost prea fericiți, el alegând singurătatea studioasă și fiind, în același timp, atras de preceptele moralei catolice (mult timp, ca adolescent, i s-a prezis, de către preoții parohi cu care a intrat în contact familia de Gasperi, o carieră ecleziastică), pentru Francesca situația s-a prezentat diferit.

Familia Romani era una dintre cele mai cunoscute din orășelul Borgo Valsugana, numărându-se și printre cele cu mare dare de mână. Aici, la 30 august 1894, se năștea al treilea copil, dintr-un număr de șapte odrasle – o fiică, pentru a cărei educație cei doi părinți nu au precupețit niciun efort. Primii pași i-a făcut sub atenta îndrumare a călugărițelor din Trento, iar, mai târziu, pentru a învăța atât limbi străine, cât și pentru a deprinde și obiceiurile traiului în societate, a fost trimisă în Bavaria și la Brighton, în Marea Britanie.

Și tânărul Alcide a plecat în străinătate, în 1900, pentru a-și definitiva studiile în literatură și filosofie: mai întâi, la Innsbruck, apoi la Viena. Dar, chiar dacă era atât de obișnuit cu singurătatea, depărtarea de căminul familial l-a marcat. „Era cel mai rezervat și tăcut oaspete al meu" și-a amintit, după ani, proprietarul unei pensiuni, la care de Gasperi a petrecut cea mai mare parte a timpului în capitala austriacă.

Apropierea dintre cei doi a fost facilitată de fratele Francescăi, Pietro, pe care Alcide l-a cunoscut tocmai în acea perioadă de studenție vieneză. Prima întâlnire, care se pare că a avut loc în tulburea perioadă de dinaintea primei

1991 ca filiala din Sankt-Petersburg), până la 1 iulie 2009, când a fost transformată în instituție academică de sine stătătoare, Institutul de manuscrise orientale.

Primele șase unități ale fondului D. Cantemir reprezintă două ediții ale uneia și aceleiași lucrări, intitulate *Historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae* (Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman). Prima dintre ele, în patru volume, scrise cu mai multe caligrafii, este copia ei exactă și, probabil, a fost pregătită de Bayer pentru a fi trimisă spre editare. Sunt vizibile urmele muncii de redactare a academicianului; de pildă, un comentariu amplu pe partea stângă a unei pagini, la începutul volumului doi, semnat „B". De altfel, savantul nu și-a încheiat opera de redactare, nu a reușit să introducă o mare parte dintre numele proprii și termenii reproduși cu grafia arabă, foarte frecvenți în această operă a lui Dimitrie Cantemir. În acest sens de mai mare ajutor a fost a doua ediție, două volume pe care academicianul Bayer le-a transcris minuțios pentru el personal, probabil pentru a le folosi drept îndrumar. În ele profesorul a inclus nu întreaga lucrare, ci numai observațiile la ea (*Annotationes*), de altfel foarte cuprinzătoare. Dar și această lucrare a rămas neterminată: al doilea volum se întrerupe brusc la jumătatea frazei...

Gottlieb Siegfried Bayer, profesor de limbi antice și orientale la Academia Imperială de Științe de la Sankt-Petersburg

După cum a arătat marele savant român Virgil Cândea, cea mai completă ediție a *Istoriei Imperiului Otoman* a lui D. Cantemir se păstrează la Biblioteca Houghton de la Universitatea Harvard (*Magazin istoric*, nr. 1/1985, 7/1990). Totuși, și manuscrisele petersburgheze ale acestei opere prezintă un mare interes pentru reconstituirea textului autorului. Problema este că originalul latin al *Historiei incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae* nu s-a publicat niciodată, iar lumea științifică a luat cunoștință de această operă printr-o traducere engleză prescurtată, semnată de Nicholas Tindal și ieșită de sub tipar în 1734-1735. Pe baza ei s-au mai făcut alte două traduceri în limbi europene: franceză și germană. Între timp, originalul a ajuns la noi în trei ediții: cel de la Harvard, care în 1999 a fost publicat facsimilat, și două petersburgheze, astfel că pregătirea unei ediții critice reprezintă o sarcină pe deplin realizabilă pentru cercetătorii ruși. O asemenea ediție ar permite o mai bună cunoaștere a lui Dimitrie Cantemir, ca savant-orientalist, ale cărui cunoștințe enciclopedice despre diferite sfere ale vieții Înaltei Porți fuseseră acumulate în timpul șederii sale de mai mulți ani în capitala Imperiului.

Biblioteca Houghton de la Universitatea Harvard, unde se păstrează cea mai completă ediție a Istoriei Imperiului Otoman

Spre deosebire de manuscrisele de mai sus, ambele texte ale *Descriptio Moldaviae* (*Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae*), și cel incomplet, din care lipsesc primul și ultimele șase capitole, sunt de multă vreme introduse în circuitul științific. Sunt luate în considerare și într-o ediție critică a acestei opere, publicată nu demult la București de D. Slușanschi. Mențiunea în limba latină, făcută de mâna lui G.S. Bayer, pe foaia de titlu a manuscrisului complet, precizează că academicianul a primit textul de la fiul lui Dimitrie Cantemir, Antioh.

Ultima dintre cele trei lucrări aflate în fondul Cantemir din arhiva Institutului de manuscrise orientale este biografia tatălui său, Constantin, domn al Moldovei în 1685-1693 (*Vita Constantini Cantemyrii Cognomento Senis, Mold. P.P.*), care a fost scrisă la rugămintea academicianului Bayer. Este unicat, deși s-a editat de mai multe ori. Despre multitudinea de preocupări și interese a autorului vorbește existența unei foi prinse, sub aceeași copertă, conținând semnele portativului otoman. Dimitrie Cantemir era interesat de sistemele de notații muzicale folosite în Orientul Apropiat și chiar le-a dedicat o lucrare, care în 1992 și în 2000 a fost publicată, în două volume, de cercetătorul britanic Owen Wright. ■

În românește de Florentina DOLGHIN

Logodiți

cafele cu lapte: economiile încep să devină egale cu cheltuielile..."

Alcide a rămas legat, în continuare, și de Biserică. Aceasta a reprezentat un alt stâlp de bază al existenței sale. Francesca l-a înțeles, încă o dată, și l-a susținut. Mai mult chiar, s-a adaptat la noul său fel de viață, fără niciun fel de remușcări: „Când eram tânără, îmi plăcea să dansez; Alcide, din contra, nu a învățat niciodată". Era o persoană religioasă, dar nu bigotă: „Nu mi-a purtat niciodată ranchiună, nu mi-a vorbit niciodată plin de mânie... Era un om corect, care mergea frecvent la biserică, dar nu un bigot. Oamenii îl auzeau adesea vorbind despre Dumnezeu, atât în Parlament, cât și în viața de toate zilele. Însă o făcea din suflet". Acea legătură aparte cu Biserica și-a recunoscut-o și Alcide: „Nu sunt un bigot, poate nici măcar atât de religios pe cât ai vrea să fiu, însă personalitatea lui Iisus m-a subjugat mereu și m-a urmărit încă din copilărie. Vino cu mine Francesca, nu vreau să fiu singur în fața Lui!"

„Nu îi voi putea oferi o prea bună situație financiară, deoarece vreau să rămân mereu onest în toată cariera mea politică"

După calmul primilor ani de căsnicie, au urmat unii extrem de tensionați, ai regimului fascist. Pe Benito Mussolini, de Gasperi îl cunoscuse încă în tinerețe, când amândoi lucraseră pentru o scurtă vreme, la aceeași gazetă. Nici din acea perioadă, viitorul Il Duce nu i-a păstrat o imagine prea plăcută: îl numea „bărbat fără curaj", „un neamț care vorbește italiana, catolic, feudal austriac", „austriacant"...

Noile legi fasciste – emise în ultima parte a anului 1925 și începutul anului următor – au schimbat cu totul fața Italiei, făcând aproape imposibilă orice urmă de opoziție. Pe un fundal plin de violențe împotriva partidelor politice, noul secretar al facțiunii antifasciste a Partidului Poporului Italian (ales, în mai 1924, după scindarea ce a lovit și acea formațiune politică italiană), de Gasperi a devenit, la rândul său, unul dintre mulții dușmani ai regimului mussolinian. Cu predilecție, după dizolvarea P.P.I., în noiembrie 1926, pentru Alcide veniseră vremuri grele. La 13 martie 1927, în gara din Florența, sub acuzația de a fi încercat să fugă din țară (cu toate că Florența era atât de departe de granița de la Chiasso sau de la Brennero), cei doi soți au fost arestați. „Ne-au despărțit brusc. Eu am fost dusă într-o celulă plină de prostituate – și-a amintit, mai târziu, Francesca –, care însă au fost foarte drăguțe cu mine, m-au consolat și m-au ajutat". Soția a fost eliberată după numai zece zile, însă Alcide de Gasperi a fost condamnat, inițial, la patru ani, iar, după apel, pedeapsa i-a fost redusă la doi ani și jumătate. Detenția a lăsat amprente adânci

Francesca de Gasperi participă la lansarea la apă a unei nave

Tânărul de Gasperi...

conflagrații mondiale, nu a impresionat-o deloc pe tânăra plină de viață. Adevărul este că, fizic, de-acum destul de cunoscutul apărător al intereselor italienilor din Trentino nu avea cum s-o atragă: trecuse de 30 de ani, avea o constituție anemică. Purta, cel mai adesea, ochelari (uneori, monoclu), era tăcut și retras... Petrecerea la care s-au văzut pentru prima oară era una dintre multele și obișnuitele asemenea evenimente sociale ale vremii, organizate în casa unei domnișoare sau a alteia, tocmai pentru a-i găsi alesul. Însă Alcide a trecut aproape neobservat în fața plinei de vitalitate tinere („mi-a fost dată de la bunul Dumnezeu o vitalitate ieșită din comun", mărturisea adesea). Câțiva ani mai târziu, prin 1921, Francesca a ajuns, întâmplător, la una dintre întâlnirile politice la care de Gasperi a luat cuvântul. A fost, atunci, o mare descoperire: „discursul lui m-a impresionat definitiv, atât de simplu și clar, fără nicio umbră de compromis. Din acea seară m-am îndrăgostit iremediabil" a declarat, într-un interviu acordat spre sfârșitul vieții, Francesca.

Încetul cu încetul, a început să-l și înțeleagă: „Era un caracter închis, dar un meditativ prin excelență. Era tipul de individ care, înainte de a deschide gura, gândea intens", își amintea ea. Și care își confundase viața cu politica. Și, tocmai din acea cauză, se temea să și-o lege de a unei femei. I se părea că cele două erau incompatibile... Întâlnirea cu Francesca i-a demonstrat contrariul.

Alcide era preocupat și de diferențele dintre ei: familia Romani reușise să strângă o avere considerabilă, el nu... „Vă cer mâna fiicei dvs. Francesca – le-a scris el viitorilor socri –, conștient că nu îi voi putea oferi o prea bună situație financiară, deoarece vreau să rămân mereu onest în toată cariera mea politică". Temerile și le-a manifestat și față de aleasa inimii, fiind însă convins că, alături de ea, „vom împărți atât bucuriile, cât și greutățile vieții; în tine voi găsi un sprijin constant, tu îmi vei îndulci existența [...], mă vei ajuta să nu cad pradă capcanelor, care ar putea să îmi întunece cariera politică". Iar Francesca nu l-a înșelat în așteptări, înțelegându-i și împărtășindu-i chemarea: „Acesta era tipul de viață pe care mi-o oferea și pe care eu am acceptat-o fără niciun fel de condiții". „Soțul meu mereu s-a ocupat și s-a preocupat de viața oamenilor".

Mariajul celor doi a fost celebrat în orășelul Francescăi, Borgo Valsugana, la 14 iunie 1922. În timpul voiajului de nuntă (la Roma și Capri), după cum notează unul dintre biografii omului politic creștin-democrat, Enrico Nassi (*Alcide De Gasperi – L'utopia del centro*, Alcide De Gasperi – Utopia centrului, Firenze, Giunti, 1997), pentru a-i face pe plac tinerei soții, Alcide și-a permis primul lux din viață: să stea măcar pentru câteva zile departe de scena politică!

Și, tot pentru prima dată în viață, taciturnul de Gasperi descoperea și plăcerile lumești ale existenței. Într-una dintre acele zile, Francesca l-a uimit și l-a contrariat, în egală măsură, după cum avea să-i mărturisească mamei într-o scrisoare: „eu o așteptam la restaurant, iar ea s-a decis, dintr-o dată, să meargă la coafor. Pe la trei și jumătate, îmbujorată, aranjată și foarte frumoasă, mi s-a alăturat, comandând o... cafea cu lapte. Cum oare, draga mea mamă, reușesc femeile să meargă la coafor și să bea, apoi,

... a impresionat-o pe Francesca abia când l-a auzit vorbind la o adunare

mierului nu a putut trece neobservată, cu toate că numai o singură camionetă, de fabricație americană, asigura paza familiei oficiale. În rest, cei șase de Gasperi alcătuiau o imagine obișnuită, după cum a declarat Francesca, mai târziu, într-un interviu: „dimineața, Alcide și-o împărțea între familie și plimbările prin pădure [casa familiei aflându-se chiar la lizieră]. Îi plăcea să fie însă și singur, să meargă printre copaci; cunoștea aproape toate trilurile păsărilor din codru; era pasionat să strângă ciuperci și flori. După-amiaza era dedicată lucrului; la cină stăteam toți împreună, iar, uneori, ni se alăturau câțiva prieteni, dar nu se vorbea niciodată despre politică. Seara, citea în greacă sau latină sau le corecta temele celor patru fiice, pe care le iubea nespus de mult și care, la rândul lor, îl adorau".

În 1951, cu soția, fiicele Maria și Lucia și doi nepoți: Giorgio și Paolo

Ca președinte al Consiliului de Miniștri, de Gasperi a fost însoțit în multe dintre vizitele oficiale și de Francesca. Erau singurele apariții, foarte discrete, de altfel, ale acesteia în public. Comportamentul retras al celor doi a adus și unele critici, extrem de acide. S-a vorbit, la un moment dat, de... stupiditatea provincială a familiei de Gasperi. Exasperată, soția le-ar fi atras atenția cârtitorilor, care s-au manifestat mai ales după vizita celor doi în America, din ianuarie 1947, când au afișat imaginea unui cuplu obișnuit, departe de a respecta regulile eleganței și ale modei: „eu am călătorit mult, chiar în tinerețe, familia m-a trimis la Londra, să-mi continui studiile". Cadourile pe care le considerau prea costisitoare, cei doi de Gasperi nu le acceptau niciodată!

S-a ocupat și preocupat mereu de viața oamenilor

Și tot în casa din Val di Sella, tot într-o zi de august, Francesca i-a fost alături soțului la ultima suflare. Era 19 august 1954. Cu aproape 20 de ani înainte, într-o perioadă de suferință fizică, dar și de restriște totală, generată de regimul fascist, la 4 septembrie 1935, Alcide i-a scris un pasional testament spiritual: „Dragă Francesca, dacă providența vrea să-mi închei această viață pământească înainte ca eu să fi reușit să-mi termin sarcina de părinte, ți-o încredințez ție, fiind absolut sigur că Domnul Dumnezeu te va ajuta, în fiecare zi, să le crești și să le educi [...] Nu pot să le las o avere impresionantă, căci tocmai la aceste lucruri a trebuit să renunț pentru a rămâne fidel idealurilor mele [...] Mor cu conștiința împăcată de a fi ales calea cea dreaptă și cu siguranță că, într-o zi, idealurile în care am crezut amândoi vor triumfa. Draga mea Francesca, te voi simți mereu alături în spirit și te voi veghea mereu, de acolo, de sus, din preajma lui Dumnezeu, căruia mă voi ruga mereu pentru binele tău [...] Adio, Francesca, te-am iubit mult, însă nu atât cât ai fi meritat..."

Pentru Francesca, mai ales după dispariția soțului, discreția a rămas cuvântul de ordine. Singura sarcină publică pe care a acceptat-o vreodată a fost cea de a conduce, între 1966 și 1976, Comitetul feminin al Crucii Roșii italiene, organizație de care se simțea profund legată încă din tinerețe, din timpul primei conflagrații mondiale, când lucrase ca voluntară. A ieșit în lumina reflectoarelor doar pentru a apăra și păstra memoria lui Alcide. Iar când vârsta nu i-a mai permis, a încredințat sarcina celei mai mari dintre fiice, Maria Romana. În 1993, grație acțiunilor întreprinse de Partidul Democrația Creștină, a fost demarat procesul de beatificare a celui care a rămas în istorie și ca unul dintre părinții Europei unite, Alcide de Gasperi. Întrebată ce părere are despre posibila sanctificare a soțului, ar fi răspuns, candid: „Totdeauna mi l-am imaginat în Paradis!".

Și tot într-o zi din august (20), tot în locuința din Val di Sella, în 1998, puțin înainte de a fi împlinit 104 ani, Francesca Romani de Gasperi s-a stins din viață. De astă dată, presa i-a acordat o atenție pe care, probabil, ea nu ar fi dorit-o niciodată. Murise văduva creatorului uneia dintre cele mai importante formațiuni politice italiene, după o viață mai lungă decât secolul, lăsând în urmă o experiență aproape unică, „aventuroasă și dramatică, dar plină de fericire". ■

Apariţiile publice ale celor doi erau caracterizate prin discreţie

asupra fiziculului şi aşa destul de fragil al liderului creştin-democrat. Din celulă i-a scris mereu soţiei cuvinte pline de dragoste, dar şi de teamă: „nu mă gândesc deloc la mine, ci la voi, cei dragi, iar gândul mă înspăimântă".

Starea extrem de proastă a sănătăţii sale a determinat autorităţile închisorii să-l transfere, mai întâi, într-o clinică, sub supraveghere poliţienească, apoi, la sfârşitul lunii august a anului 1928, i s-a permis să petreacă câteva zile alături de soţie şi de cele două fete (Maria Romana, născută la 19 martie 1923, şi, respectiv, Lucia – 2 februarie 1925), în casa din Borgo Valsugana.

Cadourile pe care le considerau prea costisitoare, cei doi de Gasperi nu le acceptau niciodată!

Într-un sfârşit, i-a fost stabilit domiciliu forţat la Roma. Acolo, fără a fi cu adevărat liber, abandonat de toţi aşazişii prieteni, Alcide s-a trezit într-o situaţie extrem de complicată. Pentru a nu fi „o povară în plus pentru familie", a încercat să-şi caute de lucru. A găsit o slujbă de bibliotecar pe lângă instituţia Vaticanului; era destul de prost remunerată. Se pare că o mână de ajutor i-a dat tocmai Giovanni Montini, viitorul Papă Paul al VI-lea (1963-1978).

Dar greutăţile erau departe să se fi sfârşit! După încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, au urmat ani cu mult mai tensionaţi. Pentru de Gasperi venise timpul să se implice efectiv în transformarea ţării sale. Între 1945 şi 1953, s-a aflat în fruntea a opt guverne de coaliţie, într-una dintre cele mai complicate perioade din istoria Italiei moderne. În timpul mandatelor sale, Italia s-a proclamat Republică (1946), a semnat Tratatul de Pace cu Aliaţii (1947), a devenit membră a Organizaţiei Atlanticului de Nord (1949) şi, apoi, a primei forme de colaborare europeană – Pactul cărbunelui şi oţelului –, primul pas spre viitoarea Uniune Europeană, vis pe care Alcide de Gasperi l-a sprijinit din toate puterile, alături de Robert Schuman (*Magazin istoric*, nr. 1/2004), Jean Monnet şi Konrad Adenauer. Şi, tot acum, a făcut eforturi să-şi atragă importantul sprijin al Statelor Unite ale Americii, cu al căror ajutor economia italiană a putut să fie repusă pe picioare.

În tot acest timp, Francesca i-a fost alături. La rândul său, Alcide a reuşit să-şi preţuiască şi să respecte familia, care, între timp, mai câştigase încă doi membri (fiicele Cecilia, născută la 11 noiembrie 1930, şi Paola la 10 iunie 1933). L-a ajutat mult şi atmosfera idilică, aproape ireală, ce înconjura căminul, construit într-un sătuc arondat localităţii Borgo Valsugana, la Val di Sella. Acolo era refugiul omului politic; acolo îşi petrecea, cu regularitate şi cu sfinţenie, multe zile din lunile de vară. Acolo s-a dus, după cum îşi va aminti mai târziu Francesca, şi după marele succes electoral din 1948 (când, pentru prima dată – şi unica, până astăzi – creştin democraţii, organizaţia politică înfiinţată de de Gasperi în timpul războiului, au reuşit să strângă 48% dintre sufragii). În acele vremuri, străzile din micuţa localitate trentineză nu erau asfaltate, iar traficul era aproape inexistent. Sosirea pre-

La nunta Mariei, fiica cea mare

eroilor. Era ghidul celor curajoși pe întreaga durată a vieții, veghindu-le nașterea și întreaga educație și dezvoltare. Le oferea arme puternice, învățându-i arta războiului. Și, când eroii îmbătrâneau, Odin avea grijă să nu moară în propriul pat, răpuși de boală sau de durerile bătrâneții, ci în luptă onorabilă.

Odin mai era și zeul magiei și al înțelepciunii. Și-a dedicat viața însușirii cunoștințelor supreme: descifrarea runelor. Pentru foarte prețioasele informații ce au condus la crearea limbajului și a scrisului, Odin și-a sacrificat ochiul stâng (dăruindu-l lui Mimir, în schimbul sfaturilor prețioase) și a stat spânzurat de o ramură a Copacului Lumii, timp de nouă zile. Prin magie, a revenit la viață și, astfel, a devenit cel mai înțelept dintre zei. Evenimentul a determinat folosirea și unui alt nume pentru Odin, Hangagott, zeul spânzuraților.

Se pare că venerarea lui Odin a constat, în parte, în sacrificii umane, ceea ce i-a determinat pe primii cercetători ai mitologiei nordice să creadă că era un zeu crud și sever. Așa cum Odin a stat spânzurat, rănit de o suliță, timp de nouă zile, urmate de învierea zeului, obiceiul era de a-i oferi ofrande umane, prin spânzurarea bărbaților și străpungerea trupurilor cu o suliță. Odin își trimitea unul dintre corbi la cel spânzurat sau se ducea în persoană la copacul ce servea drept spânzurătoare și, prin incantații, îi contacta spiritul. Acel tip de moarte reprezenta o metodă alternativă de a ajunge în Valhalla, fiind suficient de violentă și făcută spre binele comunității, încât putea fi calificată drept moarte eroică.

În fiecare zi, Odin făcea o călătorie până la fântâna lui Mimir. Acela a fost zeul înțelept care a fost trimis de Aseni ca negociator la Vani, a doua familie de zei, după un război care a pus capăt Epocii de Aur. Din cauza faptului că Vanii s-au simțit înșelați, ei l-au decapitat pe Mimir și le-au trimis capul Asenilor. Dar Odin l-a îngrijit cu ierburi, pentru a nu putrezi. Apoi, pentru a-i reda puterea de a vorbi, a rostit un descântec. Mai târziu, capul lui Mimir a fost dus de Odin la fântâna magică a Copacului Lumii, devenind, astfel, păzitorul ei.

Odin a avut patru fii: Thor, Balder, Hödr și Wali, cu diverse zeițe, deși soția sa era Frigg. Aventurile sale nu au fost unele datorate doar plăcerii, ci și pentru a obține diferite beneficii sau cunoștințe (poezia; urmași; pentru a răzbuna moartea zeilor la Ragnarök etc.).

Odin pleca des în călătorii. În drumeții, el apela la deghizări și schimbări de nume sau de înfățișare, luând forma unei păsări sau a unui animal sălbatic, pește sau vierme. Cu ajutorul celor doi corbi, Huginn (Gândul) și Muninn (Amintirea), care colindau pământul în lung și în lat, iar, la finalul zilei, veneau spre a-i raporta ce observaseră, Odin cunoștea tot ce se întâmpla în lume.

Baritonul german Fritz Feinhals (1869-1940) în rolul lui Wotan, din Inelul Niebelungilor, ***de Wagner***

FRIGG

Frigg este una dintre soțiile lui Odin. Ea era zeița atmosferei sau, mai degrabă, a norilor, de aceea apare reprezentată, în funcție de stări, purtând haine albe ca zăpada sau negre, precum norii de ploaie. Era zeița pământului, a fertilității, a mariajului, a iubirii materne și a fidelității, fiind mama lui Balder. A fost prima între zeițe, regină a Asenilor. După ea, ziua a cincea a săptămânii a primit numele de Friatag-Friday (vineri). Puternică și tăcută, domnea alături de Odin. Frigg cunoaștea destinul oamenilor și al zeilor, însă nu îl dezvăluia nimănui,

ZEI SCANDINAVI

ANDREEA TUDOR

Popoarele nordice credeau că, tocmai pentru că au fost creați din elementul divin primordial (Börr) și din elementul primordial muritor (Bestla), zeii scandinavi erau sortiți să moară odată cu lumea creată de ei (Magazin istoric, nr. 6/2011). Având atribute fizice și psihice omenești, ei se comportau la fel ca oamenii, fiind motivați de emoții fundamental umane, precum mânia, gelozia, dragostea și frica. Iar sentimente atât de omenești erau, în mod normal, însoțite și de... eșecuri la fel de omenești.

ODIN

Odin, Wotan sau Woden se afla în cercul cel mai de sus al Asenilor (divinitățile pământului), primul și cel mai în vârstă, fiind cel mai important zeu din mitologia nordică. Însă faptul nu este susținut de cronicile istorice germane. Inițial, Odin era venerat de regi și războinici, cultul lui nefiind atât de răspândit precum cel al lui Thor. Diferența era cunoscută încă din Antichitate. Cultul lui Odin se pare că a venit din nordul Scandinaviei, coborând târziu spre sud, limitele venerării acelei zeități putând fi stabilite prin analiza toponimelor.

El este zeul cu o mulțime de alte nume. În *Grimnismâl* (Cântecul lui Grimnir) sunt menționate 42; ele oglindesc o situație precisă, corespunzând unei anumite trepte de cunoaștere. În *Völuspâ* este denumit Valfödr (zeu suprem), deoarece Odin era considerat părintele poporului.

Ca înfățișare, Odin este un bătrân înalt, cu un singur ochi, cu barbă lungă, pălărie în formă de cap de vultur sau una cu boruri largi (folosită mai ales când se plimba printre oameni, pentru a-i ascunde ochiul lipsă), pelerină gri-albastră (simbol al cerului, cu nori pufoși) și o suliță, purtată într-o mână. Nu mânca niciodată, ci bea doar vin, care reprezenta atât mâncarea, cât și băutura. Mâncarea primită o împărțea celor doi lupi, Freki și Geri (ambele nume însemnând „cel lacom").

Odin călărind pe calul Sleipnir, cel cu opt picioare

Odin nu creează lumea, însă o „aranjează" și o conduce. Toate acțiunile, pe timp de pace sau război, sunt comandate de el. Este „făuritorul" războiului și creatorul poeziei. Toată știința vine de la el și el este cel care a descoperit și runele. Ca spirit al vieții, pătrunde în orice lucru, material sau imaterial; este călătorul etern. Domnește peste toate lucrurile și, deși și celelalte zeități sunt puternice, toate îl servesc și i se supun, așa cum copiii își ascultă și își urmează părintele. Odin mai este supranumit și Tatăl Suprem. Datorită faptului că era cel mai în vârstă și șef al tuturor, ocupa scaunul cel mai înalt din Asgård. Pe tron nu aveau voie să stea decât el și soția, Frigg.

Era spiritul atotștiutor al Universului, personificarea aerului, zeul victoriei și înțelepciunii universale, comandant și protector al prinților și

A fost odată ca niciodată

COBILIȚA ȘI DESAGII...

Dr. GEORGETA ROȘU

Satul tradițional a întrebuințat o mare varietate de mijloace de transport: traiste, desagi, bărbânțe, burdufuri, fedelețe, cobilițe...

De această dată ne vom opri la cobiliță și desagi, considerându-le reale mărturii ale ingeniozității și spiritului practic al țăranului.

Cobilița (cumpăna) era folosită zilnic în sat. A fost răspândită și în marile orașe, dar mai ales în București de altădată, ai începutului de secol XX...

Era purtată pe umeri de negustorii grăbiți de zarzavaturi, de pește sau de lapte și brânzeturi, care străbăteau străzile, strigându-și mușteriii, pentru a-și vinde marfa proaspătă...

Bucată de lemn circulară, lungă aproape „cât statul de om", bine fasonată pentru a nu răni umerii, ușor arcuită la capete, cobilița se purta pe după gât și era susținută cu brațul/brațele, fiind folosită la transportul coșurilor, al găleților sau al cofelor. Acestea erau agățate de capetele ei cu cârlige sau toarte. Cunoscută sub numele de coacă (Banat), coromâslă (Moldova), cobiliță (Oltenia), ea a reprezentat un moment deosebit în evoluția transportului, deoarece a contribuit la descoperirea și utilizarea principiului echilibrului.

Pe același sistem al cumpănirii se face și transportul în desagi (traistă dublă), purtată în echilibru pe umăr sau pe șaua calului (tarniță).

Acest fel de a transporta a devenit atât de răspândit în spațiul românesc, încât desagii au ajuns un accesoriu obligatoriu al costumului popular. De aceea avem desagi de sărbătoare, țesuți în patru ițe, din lână, decorați cu vărgi sau carouri policrome, și desagi pentru zile lucrătoare și de târg, lucrați din fibre de cânepă.

Mergând spre sau întorcându-se de la târg, oamenii purtau desagii pe umăr și aveau astfel mâinile libere, ca să mai poată duce și altceva... ■

ceea ce ilustrează capacitatea femeilor nordice de a ține un secret. Pentru a preveni moartea fiului, Frigg a încheiat o înțelegere cu toate forțele și ființele naturii, pentru ca ele să nu-l omoare, însă a omis vâscul, considerându-l prea tânăr, slab și, astfel, inofensiv.

Frigg apare, adesea, în reprezentări ca o femeie înaltă, frumoasă, încoronată cu pene de bâtlan – simbol al tăcerii sau al uitării –, îmbrăcată în robe albe, prinse în talie cu o centură de aur, de care stau atârnate chei, imagine reprezentativă a femeii casnice scandinave, a cărei patroană era.

Statuia lui Frigg pe un pod din Stockholm

Deși apare de multe ori alături de Odin, ea prefera să stea în palatul său, Fensalir, casa ceții sau a mării, unde își folosea furca de tors, la care răsucea fire de aur sau pânze lungi de nori colorați. Pentru a toarce, Frigg se folosea de un fus frumos, împodobit cu bijuterii, care, noaptea, poate fi văzut strălucind puternic pe cer, în forma unei constelații cunoscută în nord ca Fusul lui Frigg, în timp ce popoarele din sud i-au dat numele de Brâul lui Orion.

În palat, Frigg invita doar soți și soții care au trăit o viață virtuoasă, astfel încât să se poată bucura unul de compania celuilalt chiar și după moarte, nemaifiind lăsați să se despartă vreodată.

Deși era patroana iubirii conjugale și materne, venerată în special de tinerii căsătoriți și părinții iubitori, „funcția“ nu îi ocupa tot timpul. Aflăm din versurile Saga (povestiri cu caracter mitico-religios, comparabile cu Iliada și Odiseea), că Frigg era cunoscută și pentru eleganță, pentru rafinamentul vestimentației. Oriunde apărea, avea întotdeauna rochii frumos realizate, îndrăznețe și împodobite cu bijuterii. Dorința zeiței de a avea cât mai multe bijuterii i-a adus, de câteva ori, neplăceri, căci, pentru a le obține a apelat chiar la tertipuri și furtișaguri. Ni se povestește că, odată, a furat o bucată de aur din statuia închinată lui Odin. Ea a fost dată piticilor, pentru a i se face un colier special. Odată terminată, bijuteria era atât de bine executată și de frumoasă, încât sporea farmecul zeiței. Însuși Odin, fermecat de frumusețea ei, s-a arătat uimit. Dar când zeul a aflat că i-a fost furată o bucată din aurul destinat făuririi statuii, i-a chemat pe pitici, pe care i-a obligat să îi spună cine a îndrăznit o asemenea faptă. Nedorind să o trădeze pe regină, piticii au păstrat tăcerea. Odin a ordonat ca statuia să fie mutată la ușile templului, unde a făcut o incantație menită să-i dea darul vorbirii. Când Frigg a auzit de planul soțului, a rugat-o pe Fulla, una dintre servitoare, să inventeze o modalitate de a o proteja de furia marelui zeu. Fulla a găsit un pititc hidos care, în schimbul unui zâmbet fermecător din partea zeiței, a promis că va împiedica statuia să vorbească, făcând-o... bucăți.

Asemenea lui Odin, Frigg a avut mai multe nume, în funcție de elementele pe care le patrona. Ca zeiță a primăverii, saxonii au denumit-o Eástre sau Ostara, nume ce a rămas până în zilele noastre în limba engleză (Easter). Eástre era considerată zeița pământului, a naturii renăscute după lunga moarte a vegetației din timpul iernii. Zeița grațioasă era atât de iubită de teutoni, încât ei au refuzat să renunțe la ea odată cu venirea creștinismului, cedându-i numele în favoarea unei sărbători (Paștele). La celebrarea zilelor zeiței, se obișnuia să se facă schimb de ouă colorate, oul reprezentând începutul vieții. Când creștinismul a luat locul vechii religii, cutuma nu a fost uitată sau ignorată, ci a fost înglobată în tradiția pascală, oul fiind considerat și simbol al reînvierii. ■

nele (în număr de trei, A, B și C) sunt unități extrem de flexibile. Efectivele unui escadron variază între 75 și 85 de luptători.

Recrutarea luptătorilor pentru „Delta Force" se face cu precădere din rândul militarilor din „Beretele Verzi" și din Regimentul 75 Rangers („Beretele Negre"), dar sunt acceptați recruți și din alte unități ale US Army, cu condiția ca aceștia să treacă testele extrem de riguroase ale unității (doar 7% dintre candidați reușesc să o facă).

Pregătirea de specialitate se desfășoară la Fort Bragg, pe parcursul a șase luni. Aici există, printre altele, poligoane speciale de tir, un bazin olimpic de înot, un bazin special pentru scufundări, structuri artificiale pentru alpinism, o machetă a unui avion de linie. Cursurile insistă pe tirul de mare precizie cu arme obișnuite, dar și cu pușca cu lunetă, tehnici de minare și deminare, cursuri de șofat în condiții extreme, tehnici de asalt asupra a diferite tipuri de clădiri.

Imaginea compromisă în Iran...

Fiind o unitate secretă, membrii ei poartă în cele mai multe cazuri haine civile și sunt evitate tunsorile de tip militar. În puținele situații când îmbracă uniforme militare, acestea nu au niciun fel de însemne care să permită identificarea unei unități sau arme anume.

Dezastrul din Iran

Operațiunile în care a fost implicată „Delta Force" sunt clasificate, în majoritatea cazurilor, ca strict secrete. Totuși, în ciuda pregătirii și dotării de excepție, unitatea s-a făcut cunoscută publicului mai degrabă prin eșecuri decât prin succese.

Astfel, la scurt timp de la înființarea unității (21 noiembrie 1977), forțele speciale americane au fost implicate într-o operațiune eșuată de salvare a unor ostatici. Operațiunea „Eagle Claw" („Gheara Vulturului"), cunoscută și sub numele „Desert One", avea ca obiectiv eliberarea a 53 de cetățeni americani luați ostatici la 4 noiembrie 1979, în Ambasada S.U.A. din Teheran, de către studenți iranieni radicali. Acțiunea acestora era un răspuns la permisiunea acordată de către Jimmy Carter, președintele S.U.A., fostului șah al Iranului, Mohammed Reza Pahlavi, de a intra pe teritoriul american, ocupanții ambasadei solicitând repa-

La 19 iunie 1952 este înființată The United States Army Special Forces, sub comanda colonelului Aaron Bank și având cartierul general la Fort Bragg, Carolina de Nord. Din punct de vedere al subordonării, unitatea depindea inițial de Centrul pentru Război Psihologic, înființat în cadrul US Army în luna mai a aceluiași an. Cei mai mulți dintre membrii unității erau veterani ai Biroului Serviciilor Strategice (OSS), militari foarte bine pregătiți, cu experiență de luptă și cu un pronunțat spirit de corp de elită.

Unitatea va deveni cunoscută în scurt timp în întreaga lume sub numele de „Beretele Verzi", după semnul lor distinctiv, beretele verzi – cumpărate dintr-un magazin din München –, pe care le afișau sfidător, ele fiind ilegale în

Forțele de reacție antiteroristă

DELTA FORCE

Statutul de super-putere a impus Statelor Unite ale Americii crearea, dezvoltarea și perfecționarea unor forțe antiteroriste care să protejeze securitatea națională în fața celor mai variate tipuri de amenințări. În prezent există o multitudine de structuri antiteroriste, cu o faimă mai mult sau mai puțin consolidată, aflate atât în subordinea Armatei („Beretele Verzi", „Delta Force") și Marinei („The United States Navy Sea, Air and Land" – SEAL), cât și în subordinea Biroului Federal de Investigații (FBI – „Echipa de salvare a ostaticilor"), a Agenției Centrale de Informații (CIA – „Special Activities Division") sau a Poliției („Special Weapons and Tactics" – SWAT).

În acțiune în Afganistan

LUMINIȚA BANU, FLORIAN BANU

Un loc aparte în rândul forțelor speciale cu rol antiterorist create și dezvoltate de armata Statelor Unite îl ocupă „Delta Force" (denumirea completă: The 1st Special Forces Operational Detachment „Delta" – 1st SFOD-D).

Încă de la început, unitatea a fost creată după modelul unității britanice Special Air Service, având ca misiune de bază operațiunile antiteroriste, dar putând fi implicată oricând, grație versatilității luptătorilor săi, în orice tip de operațiune specială.

Unitatea care nu există

„Delta Force" a apărut ca urmare a faptului că, la jumătatea anilor '70, „Beretele Verzi" se dovedeau a nu fi exact ceea ce se înțelegea printr-o unitate antiteroristă de elită. Un raport redactat de Charles Beckwith (colonel din Forțele Speciale ce efectuase un amplu stagiu de pregătire în cadrul SAS), în care erau subliniate vulnerabilitățile S.U.A., l-a convins pe șeful Statului Major Întrunit, generalul Bernard W. Rogers, că un răspuns adecvat în fața amenințărilor teroriste poate fi oferit doar de o unitate mică, formată din profesioniști desăvârșiți, care să poată aplica lovituri „chirurgicale". Tot colonelul Beckwith a ales și denumirea viitoarei unități: „Delta Force", după numele unității pe care o comandase în Vietnam.

Pentagonul s-a dovedit a fi extrem de parcimonios în a furniza presei informații despre această unitate, nerecunoscută oficial până în prezent. Totuși, o serie de date au fost făcute publice prin volumele de amintiri scrise de către câțiva foști luptători „Delta".

Efectivele unității sunt estimate la aproximativ 800-1.000 de oameni, dintre care doar 250 ar fi implicați în misiuni de luptă. Restul sunt specializați în operațiuni de recunoaștere și culegere de informații, supraveghere, comunicații, mecanică și transport, servicii medicale și operațiuni de stat major.

Cea mai mică unitate operativă este echipa specializată, alcătuită din patru sau cinci luptători. La rândul lor, patru sau cinci astfel de echipe alcătuiesc un detașament. Nivelul următor este reprezentat de escadron, acesta fiind format din trei detașamente, dintre care două de asalt și unul de lunetiști. Escadroa-

aproape trei decenii de serviciu militar".

Peste un an, în mai 1981, luptătorii „Delta" au fost implicați într-o operațiune de culegere de date despre o tabără de prizonieri de război americani din centrul Laosului. O misiune ulterioară a infirmat existența acestor prizonieri, declanșând intense controverse la Washington. În aceeași perioadă, o echipă de șase specialiști ai unității a fost trimisă în Italia pentru eliberarea generalului de brigadă James Dozier, răpit de teroriști. Comandourile italiene au reușit să identifice locul unde era deținut generalul și să-l elibereze cu forțe proprii.

Una dintre echipele trimise în Somalia și elicopterul Blackhawk

„Blackhawk down"

În 1983, o altă misiune a unității „Delta", Operațiunea „Urgent Fury", prin care trebuia eliberați prizonierii politici din închisoarea Richmond Hill din Grenada, s-a soldat, de asemenea, cu un eșec răsunător.

În octombrie 1984, patru teroriști au capturat vasul italian „Achille Lauro", cu 400 de pasageri la bord, mulți dintre ei americani. Luptători „Delta" și SEAL Team Six au fost deplasați la baza militară Sigonella, din Sicilia, pentru o eventuală intervenție. După executarea unuia dintre pasageri, teroriștii au reușit să negocieze cu Egiptul și s-au predat Unității „777", forța antiteroristă egipteană, care i-a escortat către un Boeing 737. După decolare, aeronava a fost interceptată de avioane militare americane și obligată să aterizeze la Sigonella, dar în momentul în care echipele „Delta" și SEAL se pregăteau să-i preia pe teroriști, au intervenit carabinierii italieni, care au solicitat ca teroriștii să le fie predați. După discuții aprinse, italienii au avut câștig de cauză, astfel că misiunea „Delta" a avut, din nou, un final prea puțin glorios.

Acest gen de evenimente, provocate nu de incompetența luptătorilor, ci de managementul defectuos și de suprapunerea actului de comandă, a determinat Administrația Reagan să reformeze din temelii forțele speciale, instituind, în noiembrie 1986, postul de asistent al subsecretarului de Stat pentru operațiunile speciale și conflictele de mică intensitate. La scurt timp, la 16 aprilie 1987, a fost creat Comandamentul S.U.A. pentru Operațiuni Speciale, cu sediul la baza aeriană McDill, Florida, integrând unitățile speciale ale Forțelor Terestre, Marinei și Aviației Militare.

La 3 octombrie 1993, luptătorii „Delta" au suferit un nou dezastru, la Mogadiscio, Somalia, în cadrul operațiunii conjugate „Gothic Serpent". Operațiunea își propunea capturarea unui „lord al războiului" local, Mohammed Farah Aidid, și a locotenenților săi. După ce două elicoptere MH-60 L Blackhawk au fost doborâte cu aruncătoare de grenade, luptătorii din unitățile „Delta", SEAL și Rangers au fost implicați într-un violent schimb de focuri cu somalezii, pierzând 18 oameni și reușind să se desprindă numai după intervenția forțelor O.N.U. de menținere a păcii, alcătuite din soldați pakistanezi și malaiezieni.

Pentru a contracara efectele eșecurilor asupra încrederii publicului în forțele speciale, a fost desfășurată o vastă campanie de imagine, concretizată în cărți, filme, jocuri pentru computer, destinate să promoveze imaginea unor super-luptători aflați permanent în slujba Binelui. Dintre numeroasele produse de acest gen, amintim filmul realizat în anul 1986 de regizorul Menahem Golan, *The Delta Force* (cu Chuch Norris în rolul principal) și jocul PC inspirat de acțiunea din Somalia *Delta Force: Blackhawk Down*.

(Va urma)

trierea șahului, pentru a fi judecat.

În fața acestei situații de criză, președintele Carter înclina spre soluții diplomatice (având în vedere și apropierea alegerilor), dar consilierul său pe probleme de securitate, Zbigniew Brzezinski, l-a convins să acționeze *manu militari* și, în consecință, a ordonat Pentagonului să pregătească planul unei operațiuni de salvare sau al unei lovituri de represalii, în cazul în care ostaticii ar fi avut de suferit.

... a reparat-o Chuck Norris

Unitatea „Delta Force" și-a început pregătirile în cadrul unei replici a complexului de șase clădiri ale ambasadei, construită la baza forțelor aeriene Eglin, în Florida. În acest timp, un grup de planificare, poreclit „Rice Bowl" („Bolul de orez"), studia modul în care comandoul putea fi transportat la țintă, având în vedere că Teheranul este un oraș izolat, înconjurat de deșert și munți greu accesibili.

Pregătirile au durat cinci luni și operațiunea a debutat în 24 aprilie 1980. Erau implicate avioane de transport C 130 Hercules, avioane-cisternă pentru realimentare în zbor KC-135, elicoptere RH-53 ale Marinei, precum și portavionul USS „Nimitz", cea mai mare navă militară a S.U.A.

Deși planificată la nivel de detaliu, operațiunea a eșuat înainte de a începe, tragedia consumându-se, practic, în mijlocul deșertului, în punctul denumit Desert One. Nisipul deșertului a blocat mecanismele unor elicoptere, unul dintre avioanele C 130 a lovit la aterizare un camion ce trecea pe o șosea din vecinătate, șoferul unui alt camion, oprit de luptătorii „Delta", a reușit să scape și să alerteze forțele iraniene, rotorul unuia dintre elicopterele Marinei a lovit un avion-cisternă, provocând un incendiu uriaș.

În haosul creat, au murit cinci soldați din US Air Force și trei membri ai comandoului, în vreme ce alți cinci au fost răniți grav. Modul dezordonat în care s-a efectuat retragerea a făcut ca planurile detaliate ale operațiunii să rămână într-una dintre aeronavele abandonate și să fie găsite intacte de către iranieni, făcând imposibilă orice tentativă de reluare a operațiunii de salvare. Colonelul de aviație James Kyle a definit această operațiune drept „cel mai colosal episod de speranță, disperare și tragedie pe care l-am trăit în

US Army (purtarea beretelor verzi de către luptătorii unității a fost autorizată de către președintele J.F. Kennedy abia la 12 octombrie 1961). Creată inițial pentru desfășurarea războiului neconvențional și a misiunilor de recunoaștere în adâncul teritoriului inamic, unitatea a primit, treptat, și misiuni de salvare a ostaticilor, contra-terorism, securizarea unor perimetre vizitate de înalte oficialități, asistență umanitară, misiuni de păstrare a păcii, combatere a traficului de droguri. Deviza unității, *De oppresso liber* („Eliberează pe cei oprimați"), reflectă tocmai scopul inițial al unității: crearea și antrenarea unor gherile în teritoriile și statele considerate ocupate de forțe/guverne ostile Statelor Unite.

Aura de mister și omnipotență militară care a înconjurat unitatea încă de la crearea sa a fost potențată de apariția unor cărți, filme, piese muzicale, dintre care amintim volumul lui Robin Moore, *Beretele Verzi*, filmul cu același nume regizat în 1968 de celebrul John Wayne sau *Balada Beretelor Verzi* a lui Barry Sandler. Din aceeași categorie, a produselor media menite să exalte imaginația publicului poate fi amintit și documentarul realizat în anul 2007 de National Geographic: *Inside the Green Berets*. ■

gr, nu 250. Sar și ceilalți cetățeni din mustărie și cer să fie cântărit. Avea doar 250 gr și oricum, chiar dacă ar fi avut 300, prețul corect era de 0,90 bani. După ora 20.00 era greu să mai găsești must, iar în multe locuri nici fețe de masă nu mai erau pentru că... se murdăreau!

Programul oferit de Casele raionale de cultură pentru tineret nu sună prea atrăgător. Se organiza „Ziua strungarului" sau dezbaterea „Marca fabricii mândria noastră". „Munca și preocupările tinerilor vânzători au rămas în afara atenției noastre" – recunoștea directorul unei astfel de Case. La Casa de cultură a raionului „N. Bălcescu", din 240 manifestări organizate, 150 au fost conferințe și expuneri. Pentru cei care aveau pasiunea lecturii, în această toamnă Biblioteca Centrală de Stat inaugura o nouă secție: cea de împrumut. Va dispune de un fond de aproape 10.000 volume și funcționa după sistemul „raftului liber". Cititorul primește trei taloane de abonat, cu care poate ridica trei cărți.

Exista și varianta cinematografului pentru a-ți petrece timpul liber. *Aproape de soare*, în regia lui Savel Stiopul, adună o distribuție de actori talentați: Florin Piersic, Aurel Cioranu, Vasilica Tastaman, Dorin Dron. Acțiunea se petrecea la Combinatul siderurgic de la Hunedoara. Critica de film semnala unele aspecte nereale: apariția „meteorică" a secretarului organizației U.T.M. „accentuează caracterul nefiresc, contrar realității, al acestei situații". La dezbaterea organizată cu muncitorii, un oțelar le-a reproșat realizatorilor: „Dacă ar fi urmărit mai mult nu numai procesul tehnologic în sine, ci și reacțiile oamenilor, ar fi văzut că în cazurile grele ca de pildă pericolul de a rebuta o șarjă – oțelarii dovedesc multă stăpânire de sine, chibzuiesc bine ce fac și nu aleargă de colo-colo, fără noimă." De asemenea, replicile sunt uneori dezarmante. Iată cum încearcă să-i transmită eroul filmului, oțelarul Petre Orșa, Liviei, macaragița, sentimentele sale de iubire: „Ce stai aici? Trebuie să trec cu macaraua!" exclamă fata. Eroul riscă o confidență: „D-apăi cum să nu stau când văd atâta oțel cum curge!". Prezența lui Birlic și Tomazian, doi comici cunoscuți, este de umplutură. Tomazian, maistru laminorist, aruncă, pentru a-și justifica apariția, cunoscuta lui replică: „Saltare, taică, și noroc!". Și ca să rămânem în lumea artei, Tudor Caranfil întâlnește la cursurile de pregătire pentru candidații la Institutul de artă teatrală și cinematografică „I.L. Caragiale", la fosta sală „Casandra", în grupa condusă de Ion Fintesteanu, un absolvent al școlii medii „Elena Sârbu" din București, pe nume Andrei Șerban. După spusele lui Tudor Caranfil, tânărul era uimit și fericit când a aflat că putea să se pregătească cu unul dintre marii actori ai scenei românești. Avea să termine Institutul în 1968 și peste un an emigra în S.U.A.

Lia Manoliu stabilește un nou record la aruncarea discului

TAROM a primit în dotare primul avion IL-18. Este un cvadrimotor turbopropulsor, dispune de cea mai modernă aparatură de navigație, putând zbura pe orice vreme, are cabina amenajată pentru 84 pasageri, este etanșă, asigurând o presiune constantă.

Se înființează Organizația Comercială Locală „Pâinea", cu opt filiale raionale. Toate centrele de desfacere a pâinii și produselor de panificație trec de la întreprinderile de panificație la O.C.L. „Pâinea".

Din 16 octombrie se pune în circulație o nouă monetă metalică de 25 bani. Pe față are în partea de sus inscripția „25 bani", sub ea un tractor, în partea dreaptă spice de grâu. Pe avers, în centru stema țării, înconjurată de inscripția „Republica Populară Română"; în partea de jos anul fabricației. Va circula în paralel cu vechea monedă de 25 bani.

Gheorghe Gheorghiu-Dej și Gherman Titov

Multă indisciplină în lumea sportului. Ion Țiriac (câștigător pentru a treia oară al titlului de campion al țării la tenis, în finala disputată cu Gh. Viziru), în finala de dublu, „pe lângă faptul că a abuzat de o serie de manifestări vedetiste, a avut și atitudini de desconsiderare a adversarilor [...] Regretabil este faptul că și tânărul P. Mărmureanu începuse să imite pilda negativă a lui Țiriac, ceea

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

Sunt două luni dominate, la nivel oficial, de aniversarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, marcată și de luna prieteniei româno-sovietice (deschisă în mod festiv la 6 octombrie), dar și de cel de al XXII-lea Congres al P.C.U.S. În acest context se înscrie și vizita lui Gherman Titov, cel de al doilea cosmonaut sovietic, la București, începută la 14 octombrie.

Ziarul *Scânteia* publică, în aceeași zi, o pagină întreagă realizată special de omologii de la *Pravda*, iar în ziua deschiderii lucrărilor Congresului (17 octombrie) și *România liberă* găzduiește o pagină realizată de colegii de la *Izvestia*.

Un alt eveniment care reține atenția presei este cel de al doilea Concurs și Festival internațional „George Enescu", care se deschide la București, la 5 septembrie, festivitatea de închidere având loc la 22 septembrie, tot la Sala Palatului. Cu ocazia Festivalului se inaugurează și Sala Mică a Palatului. Printre invitații de marcă se numără David Oistrah, Lorin Maazel (dirijează un concert al cărui solist este Ștefan Ruha), Sviatoslav Richter sau Leonid Kogan. Soția marelui compozitor român trimite o scrisoare de felicitare și mulțumire Comitetului de organizare. România este reprezentată în cadrul Concursului de Dan Grigore, Iulia Buciuceanu, Ileana Cotrubaș, Corneliu Fânățeanu și Dan Iordăchescu. Ziarul *New York Times* publică o corespondență din București, semnată de Harold Schonberg, în care este subliniată participarea unui public numeros.

Concertul de deschidere al Concursului și Festivalului internațional „George Enescu"

La 15 septembrie începe școala. Peste 400.000 elevi din clasa I merg în prima lor zi de școală. Este ultimul an cu învățământ obligatoriu de șapte ani. Prin Decret al Consiliului de Stat se trece la învățământul obligatoriu de 8 ani. Se va face treptat, începând cu clasele I-V din anul școlar 1961-1962. Directorul școlii din Piața Amzei, Ilie Drăghici, are emoții justificate: este prima zi de funcționare a noii instituții de învățământ.

La 10 septembrie (o zi de duminică) începe concursul de admitere în facultăți. La 1 octombrie 70.000 tineri trec pragul facultăților din toată țara. Îi așteptau două noi complexe de cămine studențești, ridicate pe Splaiul Independenței, vizavi de termocentrala Grozăvești. Pentru studenții de la Facultatea de Istorie erau gata cursurile *Istoria contemporană universală*, de Nathan Lupu și Gheorghe Cazan, și *Metodica predării istoriei*, de Aron Petric.

Revine în țară pentru o scurtă vizită Gogu Constantinescu, creatorul sonicității. Se stabilise în Marea Britanie din anul 1912. I se acordă titlul de *doctor honoris causa* al Institutului Politehnic din București și este omagiat la Academia Română.

În Bucureștiul de altădată, toamna venea odată cu mustăriile. S-au deschis în aceeași zi cu școlile și până la 31 octombrie au funcționat 18 mustării model și 46 de centre de desfacere a mustului, prin care s-au vândut 93 vagoane de must și peste 100.000 kg pastramă. Nu a fost totul perfect. La mustăria „Grădinița" un ospătar cerea 1 leu pentru un pahar de must. Luat la întrebări, a răspuns că paharul ar fi avut 300

MUREȘENII

GAZETA APĂRUTĂ ÎN 1838 / AICI AU TRĂIT MUREȘENII		RĂSĂRIT / ...MUREȘANU (1816-1863)		ATMOSFERĂ / AUREL VLAICU / OIȚE!				„DEȘTEAP-TĂ-TE ROMÂNE" (ÎN 1848) / SCRIITORI
						ÎN SALĂ! / A SE UNI PENTRU UN SCOP COMUN		
„CONTRA" / UNDE!					CAMPIONI / ÎN TEZĂ!			
			BRODAT, CUSUT / ION PILLAT					
SERVICIUL ROMÂN DE INFORMAȚII / TORACE				PĂRȚI DIN TERITORIU / TURNURI				
					FIRMA-MENT / VIOI, SPRINTEN			
DIN PLIN! / PERIOADĂ ISTORICĂ			A FOLOSI ÎN MOD OBIȘNUIT / LĂCAȘ PT. PROFEȚI					
		INSTRUMENT MUZICAL COMPLEX / INTRARE					CONDUS DE REGE	
...MUREȘANU (1847-1909) ZIARIST ȘI OM POLITIC / TOTUȘI						ROSETTI IOAN (1800-1866)		
				POEZII CU CARACTER ISTORIC / SAU				A AFLA, A CUNOAȘTE
...MUREȘANU (1812-1887) ZIARIST ȘI OM POLITIC / GENĂ!						GHEORGHE ȘINCAI (1754-1816)		
		INDIFERENT CÂT						
...MUREȘANU (1900-1956) COMPOZITOR						TEODOREANU IONEL (1897-1954)		

D. CIREAȘĂ

ce arată cât de dăunătoare sunt astfel de manifestări ale tenismenilor fruntași.“ Nici fotbaliștii nu erau mai breji. În meciul disputat de echipa națională cu cea a Turciei, la 8 octombrie, pe stadionul „23 August“, câștigat de noi cu scorul de 4-0, Nunweiller III se alege cu o eliminare pentru lovirea adversarului, către sfârșitul partidei. La fel pățise și Constantin, de la C.C.A., pentru proteste, în meciul retur cu F.C. Austria (disputat la 28 septembrie, la Viena, și încheiat cu scorul de 2-0 pentru austrieci, care se calificau mai departe în Cupa Campionilor Europeni, meciul tur terminându-se cu scorul de 0-0). După meciul naționalei cu Turcia, Eugen Barbu scrie în *Scânteia*: „Trei tineri dinamoviști au îmbrăcat ieri pentru prima oară tricoul consacrării internaționale. E vorba despre Ivan, Nunweiller IV și Pârcălab [...] N-am să scriu decât despre ultimul [...] Mânzule, aplauzele sunt efemere! Și în sport, ca în orice domeniu, numai sudoarea răsplătește.“

Sunt o serie de evenimente legate de istorie în această lună. La Academia Română are loc Sesiunea științifică „Risorgimentul și Unirea Principatelor“, deschisă de acad. Athanase Joja, președintele Academiei. A mulțumit prof. Vincenzo Arangio-Ruiz, în numele Academiei naționale „Dei Lincei“. Acad. Andrei Oțetea a prezentat comunicarea *Lupta comună a popoarelor român și italian pentru unitate și independență*. Cu același prilej, în noul cartier Floreasca din București este dezvelit bustul marelui patriot italian Giuseppe Garibaldi, donat Sfatului popular al Capitalei de oficialități italiene din Sicilia. În jurul Foișorului de Foc s-au ridicat schele, căci vechiul turn înalt de 42 m va deveni muzeu. În Editura Academiei R.P.R. a apărut lucrarea *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, de N. Stoicescu, cu o introducere semnată de A. Oțetea. Cu mult entuziasm, *Informația Bucureștiului* anunță: de o săptămână, la Muzeul Militar Central s-a găsit dovada că Sinan Pașa a fost înfrânt la Călugăreni – sabia lui. Este un hanger cu lama încovoiată și mănunchiul în prăsele de os. Teaca este învelită în postav și bătută în plăci cu versete din Coran. Sub gardă are o inscripție care glăsuiește: Sahib Sinan Pașa. Unii mai cred și azi că este sabia lui Sinan Pașa, cel de la Călugăreni. Și tot din domeniul istoriei, o întâmplare nostimă relatată în *Flacăra*. La 29 ianuarie 1862 s-a convocat la București primul Parlament al României. Dacă deputații moldoveni ar fi urmat drumul direct, n-ar fi ajuns la timp. Șoselele erau prea desfundate. Au mers cu căruțele de la Iași la Cernăuți, de acolo au luat trenul la Viena, au continuat cu trenul până la Brașov și de acolo cu căruțele la București.

Ne părăsesc oameni de valoare: dr. Stanislau Traian Jovanelli, vicar general al Arhiepiscopiei romano-catolice de București, la 7 septembrie, actrița Lucia Sturdza Bulandra, care era, din 1947, directoarea Teatrului Municipal, la 19 septembrie, și scriitorul Mihail Sadoveanu, la 19 octombrie. Zaharia Stancu scrie la moartea autorului *Fraților Jderi*: „Un scriitor nu poate să moară niciodată cu adevărat dacă a pus ceva din ființa lui în ceea ce a scris și dacă și-a închinat opera oamenilor.“

Dar să încheiem într-o notă mai veselă. În revista *Flacăra*, Cik Damadian (1919-1985) își imaginează cum va arăta lumea în secolul al XXI-lea. Desenul cel mai drăguț este cel în care soțul citește ziarul, în pat, în vreme ce soția, îngrijorată, îi atrage atenția că întârzie la serviciu. Soțul îi răspunde: „Azi nu am serviciu. Uiți că ieri am lucrat cinci ore?“. Ce păcat că marele artist s-a înșelat! ■

De la stânga la dreapta: academicianul sovietic Dmitri Skobelțîn, Mihail Sadoveanu, poetul chilian Pablo Neruda, scriitorul francez Louis Aragon, scriitorul sovietic Boris Polevoi și scriitoarea germană Anna Seghers

CONTENTS (Romanian History) **G. Topârceanu** The war between the pedestrian and the car ● **I. Calafeteanu** Grigore Gafencu disagrees with Wickham Steed, who asserted that should have Nicolae Titulescu remained minister of Foreign Affairs, the foreign policy of Romania was different ● **A. Silvan-Ionescu** Lee Miller and her two trips to Romania (II) ● **Gr. Aldescu-Aldea** Gheorghe Gheorghiu-Dej went to UN in 1960 and changed his perceptions on the American society ● **D. Voina** The first museums of the Transylvanian Association for Romania Literature and the Culture of the Romanian People (ASTRA) ● **S. Rakova** The wanderings of Saint Paraskevi ● **M. Moșneagu** The odyssey of „Moskva" battle ship in Romanian and Soviet documents ● **C. Țurlea** The chronicle of the restoration of the Old Palace of the National Bank of Romania ● **M. Stavinschi** Two astronomers: Urbain Jean Joseph Le Verrier and Constantin Căpităneanu ● **H. Drotloff** The guilds in Medias and their role in the administration and defending of the town ● **G. Filitti** Letters from former days. Advices for Alexandru Ioan Cuza from Anastasie Panu and Apostol Arsaki ● **T.D. Lazăr** The Great Voyvode Mihai is promoted second lieutenant. Press echoes ● **N. Noica** The Cathedral of the Redemption. Its story after 1990 ● **M. Sala** Words travelling from one language to another: apricot and cheese ● **D. Stănescu** Constantin Dobrogeanu-Gherea, literary critic and restaurateur in Ploiesti station ● **S. Franțuzov** The manuscripts of Dimitrie Cantemir in the archives of the Asian Museum from Sankt Petersburg ● **G. Roșu** Forgotten means of transporting goods ● In Bucharest, 50 years ago

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) **Дж. Топырчану** Война между пешеходом и автомобилем ● **И. Калафетяну** Григоре Гафенку против Уйкэма Стида, который в радиопередаче считал, что развитие Румынии было бы другим если Николае Титулеску продолжал быть министром иностранных дел ● **А.Силван-Ионеску** Ли Миллер, две поездки по Румынии (II) ● **Гр. Алдеску-Алдя** Визит Георгиу-Дежа в Нью Йорк и его последствия для Румынии ● **Д. Война** Как создались музеи Трансильванского Общества по Румынской Литературе и Культуре Румынского Народа (АСТРА) ● **С. Ракова** История передвижений мощей Св. Параскевы ● **М. Мошнягу** Одиссея эсминца „Москва" в румынских и советских военных документах ● **К. Цурля** Хроника восстановления старого дворца Национального Банка Румынии ● **М. Ставински** Два астронома: Жозеф Ле Веррие и Константин Кэпитэняну ● **Г. Дротлофф** Гильдии Медиаша и их роль в хозяйстве и защите города ● **Дж .Филитти** Письма былых времён: Анастасе Пану и Апостол Арсаки дают советы государю Ал.И. Кузе ● **Т.Д. Лазэр** Повышение в звании младшего лейтенанта великого воевода Михая ● **Н. Нойка** Кафедраль Спасения Рода (история после 1990 гг.) ● **М. Сала** Путешествия двух слов ● **Д. Стэнеску** Литературный критик Константин Доброджану-Геря и его известный ресторан при вокзале Плоешть ● **С. Французов** Рукописи произведений Д. Кантемира в архиве Азиатского Музея в Санкт-Петербурге ● **Дж. Рошу** Забытые способы перевозки товара ● В Бухаресте, 50 лет тому назад

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, sector 1 PO Box 15-702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul.

Tiparul executat la Compania Națională a Imprimeriilor „Coresi" S.A. – București

ISSN 0541-88IX **Lei 4,50**

DIALOG CU CITITORII

VINOVAT FĂRĂ VINĂ

Tatăl meu, Alexandru Baboi, s-a născut la 17 ianuarie 1911 în satul Mânzați (fostul raion Bârlad), acum județul Vaslui, într-o familie de țărani – **ne scrie domnul GEORGICĂ BABOI**. A făcut studiile la Facultatea de Istorie-Geografie a Universității din Iași. Cu gradul de sublocotenent în cadrul Regimentului 2 Roșiori a participat la campania din Est ajungând la Odessa, apoi și în Vest, până în zona Timișoara, fiind decorat în ambele etape. A profesat la mai multe școli din Vaslui. Și-a făcut prieteni de profesii diferite cu care se întâlnea fie la câte un restaurant, fie la câte cineva acasă, inclusiv la noi. Era și un ceasornicar amator foarte bun. Asculta „Europa liberă" și „Vocea Americii", sperând, ca mulți alții, să vină americanii.

În 1958 a început un val de arestări, printre primii fiind profesorii Vasile Cataramă și Gheorghe Popa. În ziua de 16 iulie 1958 m-am întors dintr-o tabără de pionieri de la Cotești-Vrancea, acasă fiind numai bunica dinspre mamă, care orbise de câțiva ani. Mama era la un curs de perfecționare la Iași.

Tata a fost arestat la ieșirea din oficiul telefonic din oraș. A doua zi au venit niște inși împreună cu tata și au făcut percheziție, iar după plecarea lor, bunica m-a sfătuit să arunc sabia de paradă a tatei. În 23 octombrie, prin sentința nr. 594, a fost condamnat la 10 ani muncă silnică, 10 ani degradare civică și confiscarea totală a averii, pentru uneltire contra ordinii sociale. Martori ai acuzării au fost chiar „amicii" lui, între care un vecin și un preot. Mama a divorțat pentru a salva jumătate dintre bunuri (de fapt, confiscarea averii nu a devenit efectivă niciodată). Au urmat pentru noi persecuțiile de rigoare: mama a fost mutată la o școală din afara orașului, eu nu am fost primit la liceu („admis fără loc" în două sesiuni de admitere) etc.

Nu am știut nimic de soarta tatei până prin noiembrie 1962, când a trimis o carte poștală solicitând pachet. Apoi o a doua, la începutul lui ianuarie 1963, pe care o am și acum („Sunt sănătos și o duc foarte bine. Voi să nu-mi duceți grija"; cerea din nou pachet).

A fost grațiat prin decretul nr. 5 din 03.01.1963 al Consiliului de Stat și eliberat la 14 ianuarie. Nefiind reprimit în învățământ în Vaslui, s-a mutat la Piatra Neamț și a fost suplinitor la diverse școli până la pensionare. În 1967 a obținut rejudecarea procesului, iar martorii și-au retras acuzațiile („nu am spus așa ceva", „nu-mi amintesc", „nu știu ce am semnat"). Prin sentința nr. 8/12 ianuarie 1967 a fost absolvit de orice penalitate privind infracțiunea de uneltire, iar prin sentința civilă nr. 2/19 octombrie 1967 a tribunalului regional Iași, Ministerul Finanțelor a fost obligat la plata a 74.162 lei, salariul pe perioada detenției.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric **prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista** Magazin istoric **figurează în catalogul Poștei Române la poziția 19.356.**

În București revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Mărăcineanu, nr. 1-3, etajul 3, camera 283, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde veți avea acces începând cu primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită textele și fotografiile care însoțesc articolele pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

magazin istoric

5 948384 040074 10